

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

MENNESKER

VIGGO HØRUP

AF

ERIK HENRICHSEN

MENNESKER

LITTERATURENS

KUNSTENS

POLITIKENS OG VIDENSKABENS

TJENESTE

ERIK HENRICHSEN

VIGGO HØRUP

FOR NORGE

I. W. CAPPELEN

KRISTIANIA

DET · SCHØNBERGSKE · FORLAG
KØBENHAVN.

„MENNESKER“

REDAKTION: MAGISTER INGEMANN OTTOSEN

BIND I

VALDEMAR VEDEL:

HOLGER DRACHMANN1909

BIND II

JUST BING:

HENRIK IBSEN1909

BIND III

ERIK HENRICHSEN:

VIGGO HØRUP1910

TITELBLAD OG VIGNET AF KUNSTNEREN CHR. BOGØ

TRYKT I BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI

ERIK HENRICHSEN
VIGGO HØRUP

DET SCHØNBERGSKE FORLAG — KØBENHAVN
FOR NORGE: J. W. CAPPELEN — KRISTIANIA

V. G. G.

INDHOLD

	PAG.
I. FORHISTORIE.....	7
II. HØRUPS INDVIRKNING PAA FORFATNINGS- KAMPEN.....	17
III. POLITISK OPDRAGER.....	22
IV. TO HOVEDTANKER.....	34
V. RIGSDAGSMANDEN.....	42
VI. ALLIANCEN MED DET LITTERÆRE VENSTRE	53
VII. MOD PROVISORIET.....	61
VIII. AGITATOR, JOURNALIST, TALER.....	67
IX. HØRUP OG FORLIGET.....	79
X. I KAMP MOD „SAMMENSMÆLTNINGEN“.....	91
XI. EROBRINGEN AF KJØBENHAVN. SIDSTE TID	101
XII. EFTERMÆLE... ..	116
XIII. BIBLIOGRAFI.....	122
XIV. HENVISNINGER.....	123

il en egenlig Menneskeskildring af Hørup foreligger der intet Materiale. Han hørte til de Mennesker, der ikke udleverer deres Væsens Hemmelighed. Han har aldrig betroet Papiret noget om sig selv, sine dybeste Følelser, sine personlige Tanker, sit menneskelige Væsen. Med et blufærdigt Menneskes Sky for at blotte sit Indre for den store Mængde og udsætte sit aandelige Liv for en vrang eller plat Opfattelse foretrak han den ironiske Udtryksmaade. Sjældnen, i hvert Fald kun som Taler, aldrig som Skribent, talte han i første Person. Hvad Aanden umiddelbart indgav ham, lod han ikke frit strømme over sine Læber eller gennem sin Pen. Han sagde ikke, at han elskede en Tanke eller en Sag, men han slog løs paa Modsætningen dertil. Han har heller ikke haft nogen Fortrolig, til hvem han betroede sig, som Goethe havde sin Eckermann. Heller ikke Avisen eller Rigsdagen brugte han til at lette sit Hjærte for dets Stemninger, saaledes som f. Eks. Bismarck brugte den tyske Rigsdag. Naar man læser Bismarcks Rigsdagstaler, lærer man ikke blot den store Statsmand at kende, men man har ham tillige i hans menneskelige Ligefremhed, som om han sad og gav sig Luft overfor sin Kone. Men naar man læser Hørups Taler og Artikler, har man ham kun som Politiker, som Partimand, som Agitator. Aldrig blotter han sig som Menneske.

Indtil han fandt sin Plads i den praktiske Journalistik og Politik, er hans Liv en lukket Bog. Det første Kapitel, Kapitlet om Ungdommen med dens Naivitet og Improvisation mangler ganske. Det vilde ligge nær at tro, at denne mærkelige Mand og originale Aand, den mærkeligste Personlighed vort Land maaske har haft efter Grundtvig, allerede som ung havde henledet Opmærksomheden paa sig ved sin uregelmæssige Adfærd. Eller at denne fødte Oppositionsmand og uforbederlige Spotter havde været en udfordrende Studentertaler eller bidende Komedieskriver. Men gennem hele hans Ungdom var hans Mund lukket, maaske nok med et sammenbidt og spodsk Udtryk, og hvad der bevægede ham, gemte han med taus og indesluttet Skyhed for Offenligheden. Man har offentliggjort nogle Optegnelser fra hans Studentertid, Vers og Stemningsudbrud, men det er ikke mere, end hvad Snese andre danske Studenter har haft liggende i Bordskuffen. Han var en forlegen Student, der ingen Forbindelser havde i den københavnske Verden udover sin Familie, særlig det Drachmannske Hus, og som ikke tog Del i Studenterlivet, men passede sine Eksaminer, blev Student med Udmærkelse, tog et smukt Laudabilis til juridisk Eksamen, og dernæst blev Manuduktør og Sagførerfuldmægtig. Der var lidt dvask over hans Ungdoms Tilværelse. Han havde noget af den danske Nationalhelt Uffe hin Spages tilsyneladende dørske og daadløse Natur. Hans Evner var langsomme til at udfolde sig og tunge til at gribe ind. Han var 33 Aar gammel, før han skrev sin første Artikel og holdt sin første egentlige Tale. Men da var han ogsaa fuldmoden, da havde han den Myndighed og Selv-

sikkerhed, der vender op og ned paa Begreberne. Paa ham passer et tysk Ord: Hvad der er stærkt, vokser i det Stille.

Med Rette har man sagt om Hørup, at han hørte til de Personligheder, der paa den mest særegne Maade er d a n s k. Det andet Hovedtræk ved hans Natur var det, at han var af Bondeslægt. Dette Præg af Landet bevarede han til sin Død, i sit Ydre, i sit Instinkt, i Sprog og Tale og i Tanke, og ikke mindst hans Ungdom blev bestemt deraf. Det gjorde ham fremmed for, ja fjendtlig til de Omgivelser i Hovedstaden, hvori han levede, fremmed og respektløs for den æstetiske, akademiske Hovedstadsdannelse, kritisk blandt de kritikløse, særegen og selvstændig i en Ungdom, der var støbt efter en bestemt Type. Da han i sin første Folketale tilraabte Demokratiet, at det skulde være sin egen Dom, sin egen Vægt og sit eget Maal, kom det fra hans personlige Erfaring. Han havde aldrig maalt med de andres Alen eller vejlet med deres Vægt.

Hørup er et Landsbybarn. Den 22. Maj 1841 fødtes han i Landsbyen Torpmagle i Thorup Sogn, det ene af de to Sogne, der tilsammen danner Halvøen Halsnæs mellem Kattegat og Issefjorden. Stedet hørte ikke til de politisk vakte, dertil laa det altfor afsides; det var tværtimod en af de Egne, man i Datidens Venstresprog kaldte „de døde Pletter“. Det hørte under Frederiksværk-Kresen, hvor i Grundlovens første Tid Madvig var bleven valgt. Da Hørup paa egen Haand i 1872 stillede sig her som Venstremand, led han ogsaa et ynkeligt Nederlag imod Højremanden, en Malermester Olsen, skønt denne aabenbart har været en meget ringe Poli-

tikus. Men til Gengæld kunde denne Egn, hvor der ingen Købstad var og ingen Jærnbane, ikke engang en Herregaard, rose sig af at være et ægte „Bonde-land“, hvor Bondelivet og Bondetraditionen trivedes uden Berøring med andre Indflydelser. I dette Bonde-land var Hørups Fader Skolelærer, en dygtig men stille og forsigtig Mand med et prægtigt Ansigt. Moderen var født Drachmann, Søster til Professor Drachmann, en støt og dygtig Kvinde. Mand og Hustru udgjorde et harmonisk Par, der ved deres stoute Holdning gjorde et betydeligt Indtryk paa den kjøbenhavnske Kres af yngre Videnskabsmænd, hvori Sønnen som ung færdedes.

I disse landlige Omgivelser voksede Hørup op. Her fik han med sine stærke, friske Sanser de mange Indtryk fra Landlivet og Bondelivet, fra Gaard og Mark og Frugthave, fra Fadebur, Mælkestue, Høns-ehus, Kostald, Svinehus og Mødding, der bevarede sig trofast i hans Erindring som Mand, og kom ham tilgode som folkelig Taler og Skribent. Det var fra denne hans Barndoms og Ungdoms Verden, at han hentede de mange paa Bøndernes Erfaring og Sanser-indtryk beregnede slaaende Billeder og Lignelser. Her, fra disse store Landskaber og fra Havet, hvis Brus han kunde høre, naar han laa paa Grøfte-kanten med Øret mod Jorden, fik hans Sind ogsaa den lyriske Understrøm af Natursværmeri og Inderlighed, der var det stærke Kildespring i hans Sprog og den stærke Musik i hans Sjæl. Og her, i Ensomheden og fra Bonderacens instinktmæssige Selvhæv-delse og Fjendtlighedsfølelse overfor andre Klasser, fik hans Karakter og Vilje den Fasthed, der alle-

rede prægede ham som Dreng, da han fra Landsbyen blev sendt ind til Latinskolen i Kjøbenhavn.

„Men send en fattig Dreng derind (∴ „i de nationalliberale Skoler“) med Racens Fjendskab i sit Hjærte, med en stolt og ensom Bevidsthed om at være mellem Fremmede, mellem Hjemmets og Vennernes Fjender, lad ham erobre Dannelsens Midler uden at blive erobret deraf, og naar han har lært at staa sig og holde de andre Stangen, vil han gaa ud af denne Skole med et stort Mod paa Krigen og rustet til at føre den.“

Dette stærke Udbrud, taget fra en af Hørups mange Artikler om det døende nationalliberale Parti, er utvivlsomt for en sjælden Gangs Skyld en personlig Bekendelse. Denne fattige Dreng med Racens Fjendskab i sit Hjærte er Hørup selv, da han 15 Aar gammel paa en Friplads kom ind i Metropolitanskolen, mellem det nationalliberale Partis Sønner, unge Herrer, der fra Vuggen af var opflaskede med æstetisk Dannelse, og blandt hvem naturligvis Landsbydrengen følte sig fremmed. Han skildrer i den samme Artikel den regelmæssige Tilstand i en saadan Skole: „I Reglen var det Embedsmænds og Købstadfolks Børn, altsaa forsaavidt „vore egne“, der søgte ind i de nationalliberale Skoler. Og kom der ved et Træf en Dreng fra Landsbyen, saa havde Skolen Nyhedens og Højhedens overvældende Magt, og Dannelsen sin altfortærende Evne til at suge ham op og bringe ham til at forsvinde.“ Ovenpaa denne Skildring er det saa, at det citerede lidenskabelige Udbrud følger, den modne, fuldt udviklede Mands stolte Følelse af, at han allerede som Dreng har været en Undtagelse.

Forøvrigt skal Hørups Skolegang her i Metropolitan-skolen, i „Fjenden“s faste Borg, aldeles ikke have været noget Martyrium. Den Krigsstemning, han anslaar i sin Erindring derom, har ligget hos ham selv, ikke i Skolens eller Kammeraternes Forhold til ham. Han var et Par Aar ældre end den øvrige Klasse, og ved Hjælp af denne større Modenhed havde han let ved at hævde sig. Af Lærerne var det særlig Dansk-læreren, Kr. Arentzen, der vandt hans Sympati og i hvis Fag han udmærkede sig og tidligt røbede sine stilistiske Evner. Denne Mand har aabenbart været en virkelig Lærer med sjældne Evner til at vinde og fastholde de Unge; uden selv at være nogen fremragende Aand har han faaet Betydning gennem den Kres af tidligere Elever, der senere samlede sig om ham og i Ly af hans æggende Frisprog mod „Spidsborgerne“ indviede sig til Oppositionsmænd. Her mødtes Brushoveder som Holger Drachmann med kølige kritiske Hoveder som Høffding og Hørup. Der findes en meget interessant Samling Breve fra de enkelte Medlemmer af denne Kres til deres Lærer, men, betegnende nok, der er blandt dem intet fra Hørup.

I 1861 blev Hørup Student, 20 Aar gammel, og 6 Aar efter juridisk Kandidat. Var denne hans Ungdomstid end uden større personlige Oplevelser for ham selv, saa modtog han til Gengæld stærke Indtryk af de store offentlige Begivenheder, først Krigen i 1864, dernæst Forfatningskampen 1866. At dømme efter den Maade, hvorpaa hans Tanke gennem hele hans Liv kresede om Krigen 1864, og det Snit, hvormed han delte Tiden i to Dele, den før 64 og den efter, har han faaet sit største Indtryk og

sin stærkeste Impuls af denne Begivenhed. Man kan ikke sige, at han tog sin personlige Del i den som i den store Landesorg, og man kan være vis paa, at nogen brændende Trang til at møde under Færnerne og ofre Livet for sit Land, som saa mange af de andre Unge følte, Georg Brandes f. Eks., har han ikke næret. Med en bittersød, skadefro Stemning har han fulgt Nederlaget, uden at føle det som et Nederlag for sig og sit. Det var tværtimod hans Fjenders Nederlag, det var de forhadte Nationalliberale og Kjøbenhavnere, der fik deres fortjente Dukkert, det var Jakob von Thyboe, hvis Pral blev afklædt og udleveret til Latter. Han omtalte siden aldrig Krigen som sit Fædrelands Ulykke, men kun som sine Modstanderes Dumhed og Pjaltethed. Naar han fremdrog personlige Erindringer fra den Tid, f. Eks. om Overgeneralen, de Meza, saa var det for at vrænge ad denne Mand, hos hvem han kun havde haft Blik for visse ydre Særheder, men ikke for den indre Storhed af moralsk og fysisk Mod.

Hans Ensidighed var paa dette Punkt fra den tidlige Ungdom af over alle Grænser. Og saaledes var hans Udvikling i det Hele til det yderste ensidig. Det lønlige Instinkt i Menneskenaturen, der fører de Udvalgte paa den rigtige Vej til deres Bestemmelse, førte Hørup ud i Ensidigheden. Hans Genius sagde ham, at i den skulde hans Styrke ligge. Og lydig mod denne Stemme skar han alt ud af sin Udvikling, der vilde have hæmmet denne Ensidighed. Hans Dannelse blev derfor meget begrænset. Hans Dannelse stod langt fra paa Højde med hans Begavelse, han var paa en Maade, saa mærkeligt det maaske lyder, ikke en dannet Mand. Man

har talt om, at han aldrig havde været udenfor Landets Grænser. Det er en enkelt Konsekvens af hans Dannelses Begrænsning. Som ung Mand har han sikkert kunnet opnaa at komme ud paa Rejse, men han har ikke attraaet at lære fremmed Politik og udenlandske Parlamentstalere at kende paa Stedet, maaske endog frygtet det som en Hæmning eller Krydsning af det produktive hos ham selv. Men man kunde lige saa godt nævne, at han næppe nogensinde har haft en videnskabelig Bog eller et historisk Arbejde i sin Haand eller sat sin Fod paa et Kunstmuseum. Da den juridiske Eksamen var forbi, slog han Bøgerne i for aldrig at aabne dem igen. At studere, undersøge andres Meninger, at finde udenlandske Paralleller til de hjemlige Forhold, eller historiske Baggrunde til Nutiden, alt det vilde blot have hæmmet ham. Saa sky for Videnskaben var han, at han som Manuduktør kun vovede sig i Lag med de danske Jurister.

Hans Styrke laa i hans Naturs Oprindelighed. Alt var hos ham paa første Haand og paa egen Haand. Hans Ungdoms Udvikling bestod deri, at oparbejde denne Oprindelighed, at befæste dette paa første Haand og vænne sig til at stole paa sin egen Dom, selv om den afveg fra Omgivelsernes. De Vers, han skrev, var ikke meget originale, men han tænkte og følte paa Trods af og paa tværs af hele sin Samtid. Uden at forarge en Kat gik han stille om og omstyrtede for sig selv alle Tidens Gudebilleder og fæstnede for sig selv de nye Idealer. Naar han hørte Kammeraterne sige, at de i Avisen sprang „Indlandet“ over og kun læste „Udlandet“, tænkte han ved sig selv, at det skulde blive ander-

ledes. Medens unge, ærgerrige juridiske Kandidater i de Tider søgte til Krieger som det selvskrevne juridiske Orakel, saa valgte Hørup I. A. Hansen til sin Patron. Og medens Brandes og andre samtidige Stridsmænd debuterede i „Fædrelandet“ og „Dagbladet“, saa vilde Hørup have ventet, om det skulde have været 10 Aar længere endnu, indtil den første Venstreavis kom ud i Kjøbenhavn, hellere end at skrive een Linie i de gamle Aviser. Selv ny, vilde han begynde fra nyt af. Selv uden Skaansel mod Fortiden, vilde han ikke modtage noget af den.

Over dette stejle, konsekvente, lidenskabelige Sind var der kun én af Fortidens Aander, der kunde øve nogen Magt: Søren Kierkegaard. Selv har Hørup aldrig omtalt dette Forhold, men det er ikke vanskeligt at gætte, hvad der har draget ham saa stærkt til Kierkegaard. Det har ikke været det religiøse Problem; tværtimod, at Problemet hos Kierkegaard laa i det religiøse, har for Hørup været en uvæsentlig Omstændighed paa samme Maade som det for Henrik Ibsen var et uvæsentligt Moment, at hans „Brand“ var Præst. Det har været Kierkegaards Radikalisme, Karakterstyrken og Personlighedskravet hos ham, der har frigjort Hørups Stemning. Han har overført hans Lære og hans Paradoks paa det politiske Problem og følt, at den samme Inderlighed og skaanselløse Haan over al Gaaen paa Akkord burde være Løsenet ogsaa her. Dette Løsen skulde han selv give.

I nogle Erindringsord har Georg Brandes tegnet et Billede af Hørup i denne tidlige Skikkelse, som den begejstrede næsten patetiske Paakalder af Kierkegaards Minde og Forherliger af ham som den revo-

lutionære Aand, hvem den Ungdom, der havde oplevet det historiske Aar 1871, aldrig vilde glemme. Han talte, skriver Brandes, „uden al Ironi“, i et syngende Tonefald og optog en spøgende Afbrydelse som en Fjendtlighed, han var længe om at glemme. Dette er den forhistoriske Hørup. Af dette hans Ungdoms Væsen sleb hans praktiske politiske Arbejde mange Sider bort. Men i Bunden, skjult under Ironien og Selvbeherskelsen, bevarede han den samme tunge Alvor hele Livet.

HØRUPS INDVIRKNING PAA FORFATNINGSKAMPEN

or at forstaa det Had, der slumrede i den unge Hørups Hjærte, maa man tage den da herskende offentlige Tilstand i Danmark i Betragtning. Hans Fødsel i Almuen har gjort sit til at gøre hans Sind bedsk og hadefuldt mod „de Store“, der saa længe havde kuert den Landalmue, hvorfra han stammede, og hvor han følte sig hjemme, og rimeligvis har det ogsaa krympet den ærekære Yngling at skulle modtage Hjælp af „de kære Velyndere“. Men det, som midtsamlede hans Had og gav hans Opposition dens bestemte Retning og senere hans Vid dets Skive, var det Tyranni, som det nationalliberale Parti den Gang udøvede. Indtil Krigen 1864 var denne Magtstilling vel begrundet. Igennem to Slægtled havde denne Kres baaret Udviklingen og gjort Arbejdet, først kulturelt, dernæst politisk, og løftet Landet til en Højde og Lykke som aldrig før. Efter Krigen i 1864, for hvis Ulykker det bar Ansvar, havde det tabt Adkomsten til den dominerende Stilling i Politiken, men havde endnu en moralsk Adkomst tilbage som Bærer af det aandelige Liv. Efter 1870 gik ogsaa denne moralske Adkomst langsomt tabt og Partiet tilhørte Historien. Men til denne Resignation var det sejervante, herskesyge Parti ingenlunde skabt. Efter 1864 søgte det at sikre sig en Magtstilling ved en Forfatningsforandring, efter 1870 prøvede det saa længe som mu-

ligt at leve paa Stumperne af sin svundne Guldalder ved en hensynsløs Adfærd mod Afløserne.

Hvad der forbitrede Livet for Modstanderne af dette Parti, var dog mest det „Vi alene vide“, hvormed disse Magthavere førte Scepteret. Og i de Aar af Tredsernes Slutning og Halvfjerdsernes Begyndelse, da Hørups Ungdom faldt, blev det Hovmod og den privilegerede Førstefødselsret, hvormed de Nationalliberale optraadte, aldeles utaaleligt. Der er tidt nok fortalt om deres Fremgangsmaade. Det var den samme Metode, som „Politiken“ i vore Dage har taget i Arv, naar den f. Eks. kalder sine Modstandere i Forsvarssagen „en Samling deklasserede Individider“. Naar man var Modstander af de Nationalliberale, blev man sat paa den sorte Tavle, man blev ekskluderet af det gode Selskab, behandlet som en ufin Person med et skummelt Punkt i sit Liv. Og da de beherskede det selskabelige Liv, kunde de gennemføre denne Bandsættelse, og anvendte den uden Personsanseelse snart paa de godsejerlige Helstatsmænd, snart paa Bondepartiets Mænd, snart paa visse Fribytteneraturer, senere paa Fritænkere. Den Vending, som Forfatningsforandringen i 1866 tog i sidste Øjeblik, da det kom til en mod de Nationalliberale rettet Alliance mellem Godsejerne og Bondepartiet, havde sin Begrundelse i den Hævnlyst, som disse to Samfundsklasser delte med hinanden for de Overgreb, de begge havde været Genstand for fra det nationalliberale Parti.

Grev Frijs blev nu en Tid (1865—1870) Konsejlspræsident. Men det nationalliberale Parti underminerede snart Grunden for ham. Gennem deres Penne og intellektuelle Overlegenhed beherskede de

Pressen og dermed den offentlige Mening, gennem deres Stab af Embedsmænd Administrationen. Holstein-Ledreborg, der som ung aristokratisk Frondør saa sin Fører i Grev Frijs, har engang karakteriseret hans Holdning i disse Ord: „Han rystede i Bukserne for Vedel (hans Departementschef).“ I 1870 var han træt og traadte fra. Og i de følgende Aar kom atter de nationalliberale Førere til Magten, Hall blev Kultusminister, Krieger Finansminister, Klein Justitsminister. En Godsejer, Holstein-Holsteinborg, var Topfigur og Dækning.

Kampen maatte føres fra neden af. Den almindelige Valgret maatte være Løftestangen. Først naar Bondepartiet ved den almindelige Valgrets Hjælp blev Flertal i Folketinget, var Magten delt i Landet. Og Øjeblikket var ikke langt borte. I 1870 sluttede de forskellige Venstregrupper sig sammen til et forenet Parti med Parlamentarismen som Mærkesag. I 1872 opnaaede dette „forenede Venstre“ Flertal i Folketinget. Og i 1873 gjorde dette Flertal sit første Forsøg paa at gennemtrumfe Parlamentarismen ved at nægte Finansloven.

Hermed indledes den næsten 30 Aar lange Forfatningskamp, som optog hele Hørups Liv, hvori alt hans Virken er nedlagt, og som det blev hans Op-gave at uddybe, udvide og tilspidse, — uddybe den fra en Kamp om en statsretlig Teori til en social Kamp mellem Overklasse og Underklasse og til en Strid mellem to Livsanskuelser, en idealistisk, baaret af den gamle romantiske Kultur fra Guldaldertiden, og en realistisk, baaret af Bonden, — udvide den fra en Kamp for Bonde og Bondeinteresser til en Samling af et almindeligt Demokrati og Gennem-

førelsen af en almindelig demokratisk Samfundsorden, — og tilspidse den til den Højde, hvor en Udsoning og Overenskomst mellem de stridende Parter blev umulig, men den ene vilde og skulde sætte Foden paa den andens Nakke eller selv ydmyges, men hvor det ikke gik, som Hørup havde tænkt sig, hvor tværtimod Folketinget, Venstre og Hørup selv blev dybt ydmyget, og hvor han først med Døden i sit Hjærte oplevede en Sejr — og det kun en Skinsejr, vundet for silde og med for store Ofre, vundet paa Bekostning af saa mange Værdier og Kræfter i Samfundet, at den atter maatte vende sig til et beskæmmende Nederlag.

Hvis en Politikers Opgave og Begavelse bestaar deri, med den største Koldblodighed at beregne de givne Magtforhold, uden at lade sig hilde af sine personlige Sympatier og Antipatier og uden at lade sig friste af ærgerrige Maal eller af de øjeblikkelige Triumfer, som de absolute, heroiske, populære Standpunkter kan indbringe hos den store Mængde, saa har Hørup ikke været nogen klog Politiker. Thi ham var det frem for nogen, der satte Maalet for højt, vakte Illusioner hos Folket om en Magt, det faktisk ikke besad, og udslyngede uholdbare og skuffende Slagsætninger, der beroede paa Overvurdering til den ene Side, Undervurdering til den anden Side. Det var ikke Hørup, men Berg, der opstillede Parlamentarismen som Venstres første Krav, og ikke ham, der gjorde de fortvivlede Eksperimenter med Finanslovsnægtelsen i 1873. Men efter at Parlamentarismens Krav var opstillet, satte han det yderligere paa Spidsen, hamrede det fast i det populære Slagord: „Ingen over og ingen ved Siden af Folke-

tinget“. Ham var det, der bestandig drev Berg længere frem, der oparbejdede den Stemning i Befolkningen, som gjorde den moderate klogere Taktik risikabel og derved tvang de mere nøgterne af Venstres Ledere ind i den Situation, hvorfra et Tilbagetog ikke var muligt.

Men hvis en Politikers Opgave bestaar i, at være en Vækker for sit Folk, en Opdrager af dets Selvbevidsthed, den, der lægger dets Vilkaar blot og gør dets Tanker klare og rejser dets moralske Holdning, saa er Hørup den første blandt danske Politikere. Thi ingen har som han skabt Idealer, draget Linier, aabnet Udsyn, stampet Mænd frem, hærdet det bløde i Nationen, skærpet og ætset dets Sprog. En originalere Aand har den danske Politik i hvert Fald ikke haft.

Anledning af, at Georg Brandes blandt „det moderne Gennembrud“s Mænd paatænkte at optage ogsaa en Karakteristik af Hørups Forfatterpersonlighed og havde bedt ham om nogle Optegnelser hertil, nedskrev Hørup i 1884 det orienterende Tilbageblik, der er trykt i Udgaven af hans Artikler og Taler. Dokumentet kom aldrig den i Hænde, for hvem det var bestemt. I sidste Øjeblik fik Hørup politiske Skrupler, som han mange Aar senere forklarede i følgende Ord: „En fortrinsvis litterær Karakteristik vilde nemlig altfor meget have været Vand paa mine daværende Avindsmænds Mølle, for hvem det netop var en Hovedtrumpf at spille ud mod mig, at jeg kun var en „Æstetiker“ og slet ikke nogen rigtig „Politiker“.“

Det fremgaar klart af Hørups Selvskildring, at ingen i højere Grad end han har forstaaet den politiske Svaghed hos det Venstreparti, i hvis Rækker han i Efteraaret 1873 traadte ind som Journalist og aktiv Politiker. Netop fordi hans eget moralske Mod var saa stort og hans Døm saa færdig, pinte det ham, at Partiet kun var en forknyt Almue, der langtfra var Stillingen voksen eller moden til at bruge den Flertalsmagt, det havde i Folketinget. Af Ledere var der egenlig kun Berg og I. A. Hansen. Af disse to har Berg aldeles ingen Indflydelse haft paa den unge Hørup. Berg har baaret ham frem, banet ham

Vej, dækket ham, naar han var gaaet forvidt, men noget personligt Forhold som Lærer eller Forbillede har han ikke haft til ham. Desto mere synes I. A. Hansen at have været Politikeren efter Hørups Hjærte, den eneste han har taget til Forbillede og er gaaet i Lære hos. Gang efter Gang har han draget hans Minde frem og nævnt ham paa Bekostning ning af alle andre danske Politikere. At hans Liv endte i en Skam, der gjorde forskelligt i hans politiske Liv tvetydigt, synes ikke at have anfægtet Hørups Beundring for ham. Ikke mindst har han fremhævet I. A. Hansens Evne til at leve sig ind i deres Instinkter, hvis Talsmand han var, og lægge Parti og Program saa tæt som muligt over disse Instinkter. Det var det samme Instinkt, Hørup selv besad og anvendte i sin Politik. I. A. Hansen var aabenbart en Inkarnation af den danske Almueagtighed, en Legemliggørelse af den plebejiske Aand med dens daarlige og gode Sider, og det giver et dybt Indblik i Hørups egen Politik, at han har vurderet denne Egenskab saa højt.

Endnu lavere end Partiet stod dets Presse. Her var slet intet af det, hvoraft et Parti skaber den ofenfelige Mening, der skal bære det, endsige af Talent, polemisk Kunst, journalistisk Façon. Det dygtigst ledede og af mest Dannelsel prægede Venstreblad var Høgsbros Ugeblad „Dansk Folketidende“. Udenfor det var der kun I. A. Hansens „Almuevennen“ og saa nogle Provinsaviser som Lars Bjørnbaks „Aarhus Amtstidende“, Bergs „Kolding Folkeblad“ og Taubers „Sorø Amtstidende“. Hertil kom saa fra 1. Oktober 1873 Venstres første Hovedstadsblad „Morgenbladet“

med N. I. Larsen som Redaktør og Hørup som Medarbejder.

N. I. Larsen var en udholdende, utrættelig Redaktør, en skarp polemisk Pen og en Mand med betydelig Dannelse, men Hørup var det fødte Talent, den originale Sprogmeister, den første virkelige Journalist paa Venstres Side, en Pioner i den demokratiske Presses jomfruelige Land, og den, der i flere Aar ene skrev Venstre ind i Hovedstaden og holdt Stangen mod den Række journalistiske Begavelser, Højre raadede over, Ploug, Bille, Topsøe, Peter Hansen, Godske Nielsen, Erik Bøgh. Evnen til at gøre „Fund“, til at starte Sensationsnumre eller slaa et Stof op var ham nægtet dengang som siden, men naar han fik et Vink, var han til Gengæld Mand for at udføre Gæsteroller i alle Fag. Hver Dag kom han paa Kontoret og spurgte: „Er der noget til mig idag?“, og naar der saa blev svaret, f. Eks. at der var dette Spørgsmaal om Fiskeriet, saa skrev han om Fiskeriet en Artikel saa god, at den næste Dag Naturforskere udbad sig at faa opgivet Forfatterens Navn.

Til at begynde med var „Udlandet“ hans specielle Fag. „Jeg skrev „Udlandet“, men min Hu stod til „Indlandet“,“ siger han selv. Det vilde ogsaa have været en Skæbnens Ironi, om han, for hvem Verden kun gik til Landets Grænse, længe skulde have haft sit Stade i „Udlandet“. Og snart plantede han begge sine Ben fast i „Indlandet“.

Og Mage til Begynder skal man have vanskeligt ved at finde i den politiske Historie. Til den „Jomfruelighed“, hvormed den Unge træder ind i Laget, især naar dette tæller saa mange graanede og præ-

vede Mænd som „Det forenede Venstre“ dengang, mærkede man ikke noget. Hvad den unge Hørup vilde, var at opdrage sit Parti. Ellers plejer en ung Politikers Svendestykke at bestaa i et Stykke „Saglighed“, et Foredrag om en Reform, en Afhandling om et praktisk Emne, en sagkyndig Betænkning. „Taktiken“ holder han sig derimod fjærnt fra som Fagets vanskeligste Kunst. Men for Hørup var det fra første Færd Taktiken, det kom an paa, og som interesserede ham, han svang sig straks op til at være en Kritiker af sit Parti — ikke af dets Program, ikke af de saglige Standpunkter, men af dets almindelige politiske Begreber og Forudsætninger.

Der var først Begrebet „Parti“. „Det forenede Venstre“ var nylig dannet og bestod af temmelig uensartede Elementer, I. A. Hansens Bønder, kaldet „Oktobrister“ siden Alliancen med Godsejerne, Bergs, Bojsens og Høgsbros Grundtvigianere, kaldet „Hjemmesvenskere“, og endelig Tschernings, Geert Winters og Lars Bjørnbaks „jydske Folkeforening“. Hørup mente, at her var kun det raa Materiale til et Parti, et Parti af Navn, men ikke af Gavn, ikke et Parti i den Forstand, hvori Englænderne taler om et Parti, endnu mindre det stærke Familie-Sammenhold som i de Nationalliberales Rækker. Allerede dengang var Tilbøjeligheden til at løbe sammen efter Landsdele og danne Klaner og kaare sig Stammehøvdinge en udbredt Svaghed i Venstre. De fyenske Grundtvigianere havde bestandig en Lyst til at gaa paa Overenskomst, og de nørrejydske Bjørnbakkere en lignende Svaghed for at intrigere paa egen Haand.

Til at tale ud om disse Skader var der ingen Ven-

stremand, der havde Dristighed og Aabenhed nok uden den unge Journalist Hørup. Hvad han manglede i Myndighed og Navn erstattede han ved at skrive som „Redaktion“, ja mere end det, ved at skrive som Partiets anonyme Aand, der talte fra dets bekymrede Hjærte. Skønt hver Linie var præget af hans Personlighed og Stil, kom hans Navn aldeles ikke frem, ikke en Stavelse røber, at det er Enkeltmand, der fører denne Krig, ikke et af de mange vrede Modangreb, der fulgte paa, var rettet mod ham men mod Bladet. Det var i Sommeren 1875, at disse Artikler stod i „Morgenbladet“, den Sommer, da Venstre første Gang splittedes paa et taktisk Spørgsmaal, den Sommer, da Estrups Ministerium dannedes, og den Sommer, da Hørup fik Navn som Politiker. Indtil da havde han kun været kendt indenfor en snæver Kres som den vittige Pen, hvis persiflerende Føljetoner om de Nationalliberales Død og Begravelse havde givet ham et litterært Navn, og som var Formand for en Forening af kjøbenhavnske Venstremænd, der hed „Onsdagsforeningen“ med et Medlemstal, der ikke var større, end at de, som Hørup engang senere har udtrykt sig, „kunde samles om en Kalvesteg“. Men med disse Artikler tog han med et Slag Plads i Politikens Midtpunkt, med dem skaffede han en omend med stor Forargelse og Bitterhed blandet Respekt og Frygt om sit Navn. Den samme Sommer gjorde han sin første politiske Rundrejse med Berg og I. A. Hansen, og var udpeget som Folketingsmand, saasnart der blev en passende Kres.

Hvad staar der da i disse Artikler, der gjorde saa stort Spektakel i Partiet, og saa stor Epoke i

Hørups Liv? Der staar, hvad et Parti er, og hvordan en Partimand skal bære sig ad. Og op herimod stilles i bitre og haanlige Ord den Række Forsyndelser, det danske Venstre og dets Mænd havde gjort sig skyldige i mod denne politiske Børnelærdom. Der staar, at Venstre mangler Disciplin, Plan, Sammenhæng, at Medlemmerne har en barnlig Tilbøjelighed til Løsgængeri, at det er et Venstre med Retning til Højre. Der staar, at den fri Forfatnings Hovedgrundsætning er, at Regeringen skal være en Partiregering, at Partivæsen derfor er det konstitutionelle Livs daglige Brød og ikke den „Ulykke“, som Højre præker om, fordi det ved, at denne Præken vil falde i god Jord i et Venstre, der altid har nærret en mægtig Tvivl, om ikke Fjendens Raad dog er de bedste, og hvor der har været et formeligt Kapløb om at udmærke sig i Modstandernes Øjne ved den størst mulige Selvraadighed og det mindst mulige Sammenhold. I en ny Række Artikler forklæres det derpaa, hvori et Partis Disciplin bestaar: at det gør det mest mulige ud af sine Mænd, for at de kunne gøre det mest mulige ud af Partiet. Men har Venstre haft Holdning nok til at gøre det, har det holdt Skjoldet for den Enkelte, naar Modstanderne vilde skære en Mand ud af Rækkerne og ødelægge dem enkeltvis? Har det ikke snarere lyttet til Bagvaskelsen af sine egne og anerkendt de Vrangbilleder, Modstanderne tegnede af Venstres Mænd, f. Eks. naar de kaldte Tscherning for en Tusindkunstner og en Vindmager? Til Disciplinen hører det endelig, at man kan slaa gennem Modstandernes Finter. Det gjorde Venstre til Nød, da det hed, at de var „Republikanere“ og „Socialister“.

da de kastede ud mellem os, at vi var et magtlystent Parti, at Venstre arbejdede for at komme til Roret, da vaklede vi. Istedeffor at svare: Ja naturligvis, kom vi med Udflugter.“ Og endnu en Gang tager denne myndige, gennemtrængende Stemme med den ætsende Tone fat paa sin Lektie: En har sagt: Der er ialtfald det gode ved Stillingen, at Venstre har givet et stort Vidnesbyrd om sine Medlemmers Selvstændighed. — Stort Vidnesbyrd! Ja omtrent som den Konfirmand, der i sin ungdommelige Stolthed over at eje det første Uhr lader sig pirre op af de andre Konfirmander til at vise sin Ejendomsret ved at spytte i Værket.

Det, der giver disse Artikler deres store Interesse og gør dem historiske, er den særlige Situation: Det fortrykte, sig selv endnu ikke bevidste, under Dommen lagte Parti, og den unge Mand, Kandidat Hørup — nej, Kong Hakon, der ikke tvivlede, der havde Kongstanken, Tanken om Almuens Frigørelse, for hvilken Modstanderne blegnede. Det er den Situation, enhver Folkefører kommer i, naar han skal opdrage sit Folk. Det var den samme, Bismarck var i ved Aarene mellem 1850 og 1870, da han skulde lære Tyskerne, at de ikke var Franskmændene og Englænderne underlegne, „at Bifaldet af den offentlige Mening fra Paris og London ikke var et mere autentisk Bevis paa deres Værd end deres egen Bevidsthed.“ Det var den samme Situation, de liberale Førere i Trediverne og Fyrrene havde haft overfor Danskheden — eller senere Bjørnson overfor Norskheden.

En almindelig Gyldighed udover den særlige Situation har Hørups Ord ikke. Og naar han skrev

om sine Modstandere, om de Nationalliberale, særlig om Ploug, saa haanede han ogsaa som deres største Blindhed og Brutalitet netop det, som han krævede af sine egne som deres højeste Dyd.

Ingen forstod bedre end han Modstandernes Styrke. De havde deres Forter i enhver Præstegaard i Landet, i ethvert Dommersæde, i Skolestuerne, i Købmandens Butik. De kæmpede som den højere Kaste mod den lavere. De kæmpede med Foragten Overlegenhed, med hele Dannelsen paa deres Side, med mange Slægtleds opsparede Vid, og med en Selvtillid, der forvirrede.

Han greb da til et Krigspuds. Han saa, at her var en Styrke, men ogsaa en Blottelse. Blottelsen var den, at Styrken alene laa i Fortiden, at Kulminationspunktet var naaet, at det altsaa var et Parti i Tilbagegang, et tabende Parti. Han greb da til det Paradoks, at han stillede Forholdet paa Hovedet, gjorde Blottelsen til det overordnede, det haandgribelige, Styrken til det underordnede, Blændværket. Han foregreb Fremtiden, han fejrede den Venstresejr, der endnu ikke var vundet, med illusoriske Æresporte og Triumftog, og arrangerede de Nationalliberales Begravelse, som der endnu var mange Aar til, med ligesaa illusoriske Begravelses-taler og Medynkstaarer.

Det var et Paradoks, et Skælmsstykke af et overgivent Humør. Men der var ogsaa en personlig Sandhed og en virkelig politisk Idé deri. Personligt følte Hørup hverken den Respekt eller den Frygt for de Nationalliberale, som hans Samtid nærrede. Hans Respektløshed var allerede den Gang saa stor, at han for fuldt Alvor og dog uden Spor af Selv-

overvurderingens Indbildskhed saa dette Parti over Hovedet og ikke et Øjeblik lod sig imponere af dets Glans. Og hans Utaalmodighed efter den Omvæltning og den Omvurdering, som han i sit Hjærte følte vilde komme, saa vist som Jorden mod Vinterens Ende føler, at Foraaret vil komme, var saa stor, at han forkyndte dens Komme som et fuldendt Værk, mens den endnu kun var i sin Vorden. Og politisk tænkte han, at kunde han blot indblæse denne Respektløshed og Utaalmodighed i Almuen, saa var der vundet en større demokratisk Sejr end gennem nok saa mange Landboreformer og nok saa mange statsretlige Doktriner.

Hvor mange Gange har ikke en politisk Banebryder, fordi han var forud for sin Tid eller stak af mod sine Omgivelser ved en original Betragtning, haft ondt ved at blive taget alvorligt ved sin første Optræden paa Brædderne. Bismarck gjaldt jo længe for en Mand, man ikke kunde tage alvorligt, d'Israëli blev bedækket med Latter. Saaledes maa det ogsaa være gaaet Hørup, da han første Gang tog Ordet i en Venstreforsamling. Det var ved en politisk Folkefest paa Møen paa 25 Aars Dagen for Slaget ved Fredericia, den 6. Juli 1874, at han ved Fællesspisningen ovenpaa Festen, efter en Skaal for „Morgenbladet“, rejste sig op og holdt denne Tale, som han siden varierede saa mange Gange: at det nationalliberale Parti var et Parti til Rotterne, som han vilde bede Venstre om at være god imod, ikke misunde dem deres Jomfruklostre paa Vallø og Vemmetofte, men tværtimod hellere bygge Klostre ogsaa for nationalliberale Mandfolk, for at hele dette syndige Parti kunde gaa i Kloster og angre og for-

tryde. Det er en spøgefuld ung Mand! har vel de alvorlige Førere med den altid dystre Mine tænkt. Selv havde de netop ved Festen under aaben Himmel staaet og forsvaret sig mod Modstandernes Beskyldninger og klaget over den Forurettelse og Spot, de fra den Side var Genstand for. Hvad mente da denne unge Mand, der vendte Spotten om, bød den over, talte med Haan om de lærde Hoveders Lærdom og gjorde Løjer med deres fine Huse og høje Rang? Var dette Alvor, var det god Tone, var det værdig Optræden, var det folkeligt og kristeligt Sindelag?

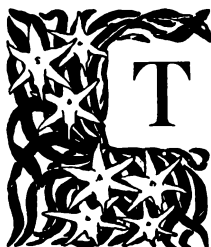
Saa langt udenfor den gængse Venstretone var denne Satire, at Hørup ikke kunde skrive sig ud i egenlige Artikler. Han maatte forklæde sig, skabe sig en særegen Form for denne Sag, halvt gaa ind paa, at det ikke var rigtig Alvor. Som Føljetonist skrev han da en Række Opsatser om de National-liberale, hvori han mod dem anvendte de Persiflagens og Latterliggørelsens Vaaben, som de saa længe havde svunget over Bondepartiet, og hvori han overtog og fornyede den Viddets og Saltets Arv, som de havde taget i Arv fra deres Forgængere, Holbergs og Wessels Arv. I et Stykke („Et Natstykke“) drømmer han, at han er med til de Nationalliberales Begravelse og beskriver den i alle Enkeltheder; et andet Stykke („Silkeskørter og Guldorgnetter“) er en Persiflage over Højres Prætensioner paa at være de fine Manerers Repræsentanter; et tredje Stykke („Et Bønskrift“) er en ram Spot over Embedsmændenes Behandling af Bøndernes naive Kongefølelse. Saa er der en hel Række Stykker, hvori Monrads „politiske Breve“, om hvilke

der stod en stærk Nimbus, behandles paa en udsøgt kynisk Maade. Dog mest overmodige og struttede af Ringeagt for den udbredte Kleinmodighed er de Stykker, der handler om Lidelsen, Martyriet, Passionshistorien, alt hvad Venstremænd maa lide i Kongens Kjøbenhavn af rædselsfulde Mishandlinger for deres Tro. Et af disse hedder: „B. Bjørnson, Korset og Udstødelsen“, et andet er en Anmeldelse af Bjørnsons Skuespil „Redaktøren“.

Hørup havde aabenbart et Horn i Siden paa den unge Bjørnson. Dêr var denne Nordmand kommet ned til Danmark og havde med sit unge Geni givet de Nationalliberales Poesi en Opblomstring, som intet hjemmeavlet poetisk Skud havde formaaet. Til Gengæld var han blevet forkælet fra Hus til Hus som ingen anden — og nu klagede han i „Dansk Folketidende“ over, bagefter at være blevet udstødt af disse Huse for sine Venstreanskuelsers Skyld, som om — siger Hørup smilende — som om det ikke var 20 Aar siden, at nogen brød sig om at komme i disse Huse med deres Tevand og hele „podagristiske og hæmorroidarisk knarvorne“ Dan-nelse, som om det ikke var at sætte os 20 Aar tilbage i Tiden at paastaa, at det stakkels nationalliberale Skrog nu kunde gøre noget Menneske ondt. Og i „Redaktøren“ havde Bjørnson gjort det til et med Lungesvindstot endende Martyrium at være Genstand for nationalliberale Avisangreb, som om — falder Hørup ind — det ikke havde været meget bedre at bringe Bille eller Ploug paa Scenen, uden alt Martyrium og Blodspytning, bare endende i Fedtethed og Lurvethed.

Man forstaaer den Forargelse, det vakte blandt

Meningsfællerne, naar ikke engang Bjørnson, som nu havde Hæderspladsen i det grundtvigianske Venstre, var fredhellig for denne Pen. Artiklerne vakte stor Forbitrelse, men ogsaa stor Opmærksomhed; der kom mange Formaninger til Bladet om ikke at bruge Modstandernes stygge Vaaben. Og efterhaanden havde Hørup ogsaa skrevet sig den værste Ungdomshede fra Livet. Han fastholdt vel Taktiken, men løftede den op i højere Former.

ilsyneladende havde Hørup ingen Følelse af den Ulykke det var for Danmark, at det efter Krigen 1864 var blevet saa lille. I den Ufortrødenhed, hvormed han hamrede løs paa sine Yndlingsord om „dette lille Land“ og „denne fredelige lille Plet“ mærkede man ingen Bitterhed, tværtimod en vis lun, søndagshygge Tilfredshed over at have faaet det saa bekvemt. Han mente aabenbart, at naar Folket tog Konsekvensen af sin beskedne Lod, saa kunde der endog drages en Fordel af den. Naar vi havde mistet vor Plads i Europa og altsaa ingen Udenrigspolitik mere behøvede, kunde vi med desto større Kraft koncentrere os om den indenrigske Politik. Til at være dansk Politiker behøvedes der ingen særlige Forudsætninger mere, intet Overblik, ingen højere Dannelselse. Da Europa ikke kom os ved, behøvedes der f. Eks. intet Overblik over den europæiske Politik eller Kendskab til fremmede Sprog. Der behøvedes ikke mere end til at styre et Sogn, eller maaske et Amt. Det kom blot an paa at kende Bonden, hans Tanker og Interesser. I. A. Hansen, Søren Kjær, Mads Larsen, det var Idealet.

Hørup drog altsaa af Ulykken i 1864 den stik modsatte Lære af den, som Georg Brandes drog.

En Følge af denne Betragtningssmaaede var først og fremmest den, at Danmark var som skabt for Demokratiet. Og da Hørup altid gik til Yderlig-

heden, saa skulde det Demokrati, han tænkte paa, ogsaa være det yderste, der kunde naaes, et p a r a d o k s a l t D e m o k r a t i, endnu ikke set paa nogen Plet af Jorden. Det skulde ikke være nogen saadan Tilstand som i det øvrige Europa, „hvor nogle Tusind Familier er den offentlige Mening og Millionerne ikke andet end Bønderne og Soldaterne i Komædien“. Dette forekom ham latterligt. For ham var det Alvor med den almindelige Valgret.

Ved den almindelige Valgret forstod han ikke en Teori paa Papiret eller et Ideal, men den bitre, bedske, ramme Alvor, som skulde smærte og bide som en Hestekur. Han vilde nivellere, han vilde Lighed meget mere end Frihed, en social Omvæltning, en anden Rangforordning i Folket. Mads Larsen skulde i samme Rangklasse som Geheimekonferensraad Hall.

Der var i denne politiske Nivellering noget, der stod Maal med Landets egen Jævnhed baade i dets Skabelse fra Naturens Haand og i dets Mangel paa stærke Modsætninger i Folket. Naar Hørup med sine smaa, ironiske, drillende, hjemmeavlede Ord talte den sociale Omvæltnings Sag i Danmark, saa kunde man høre paa hans Tale, i hvilken Grad den var inspireret af det flade Bondeland, hvorover Blæsten for, og hvorimod Bølgerne sang, og hvor Grænserne var udviskede ikke blot i Landskabet men ogsaa i Befolkningen. Det var efter hans Mening ikke blot vor politiske Skæbne, men ogsaa vort Lands Natur, der havde givet os Brev paa at være et Demokrati, et Bondefolk i Hverdagsklæder, uden Kappe og Kaarde, næsten fredhelligt i sin skyggefulde Idyl.

Hvilken Modsætning, dette Syn, til det poetiske, ridderlige Danmark, der foresvævede Holger Drachmann.

De fleste Reformatorer har en Doktrin, hvorpaa de rejser deres Bevægelse, en „isme“, og undertiden knyttes denne bag efter til deres Navn. Hørup gik ikke ud fra nogen Doktrin eller Teori, han undveg i det Hele alle Abstraktioner. Selv om der sprogligt lod sig føje en „isme“ til hans Navn, vilde det politisk ikke være muligt, i hvert Fald ikke i positiv Aand. End ikke Parlamentarismen var for ham en „isme“. Han har udtrykkelig værget sig mod, at hans bekendte Slagsætning om Folketingets Overmagt skulde være Udtryk for en Læresætning, han mente dermed kun en Erfaringssætning. Heller ikke Love eller Reforme var hans Maal. Ikke til en eneste af de i Tiden omstridte Reforme har han knyttet sit Navn eller Arbejde, hverken til Retspleje, Skatter og Told, Skole, Fæstesag eller Husmandssag. Han havde ikke noget Fag og ikke noget Departement, hvor han var den selvskrevne Ordfører i Rigsdagen. Han havde heller ikke den aktive humane Følelse eller Retfærdighedsfølelse, der sætter det praktiske Initiativ i Gang og skærer sig et enkelt Tilfælde eller Omraade ud til grundig Forbedring. Han havde kun sin Lidenskab, sin Racefølelse af, at der var én herskende Race i Landet og en anden, der blev behersket. Det var efter hans Betragtning kun Politik paa Overfladen; hvis den alene drejede sig om politiske Forhold, Forfatningen og Reformerne, men ikke naaede ned til den Modsætning mellem Overmagt og Undermagt, mellem Overklasse og Underklasse, der var Bunden i Politi-

ken. Et af hans første Ord paa Rigsdagen, i Samlingen 1877—78, ved Behandlingen af det første Provisorium, lød saaledes: „Jeg er overbevist om, at den Modsætning, der er tilstede her i Landet, gaar meget dybere, og den er meget mindre bygget paa Theorier, Doktriner eller politiske Læresætninger end paa noget, som snarere ligner Racemodsætninger.“

At nogen Kres i Folket gjorde sig til herskende Kaste, med Privilegium paa at skumme Fløden og Monopol paa Solsiden af det offentlige Liv, var for Hørup den højeste Modbydelighed. Og det nationalliberale Parti var for ham Incarnationen af en saadan Klike, der ingen Folkeklasse havde bag sig, men blot en nedarvet Respekt for en æstetisk og akademisk Dannelse, som de havde udnyttet til en Udbyttten af Staten, dens Embeder og Pengekasse og Æresbelønninger, gjort den til et Fideikommis for sig og sine. Derfor forfulgte han dem som Snyltere, førte en Udryddelseskrig mod dem som mod „et Utøj“, drev det tilsidst til at stemple dem som „en Mafia“.

I Sammenligning hermed var Godsejerne for ham legitime Medbejlere i Demokratiet, værdige Folk, hvis Hartkorn gjorde dem til Bønder i stor Stil. Disse lange Navne med det store Hartkorn var i hvert Fald et Samfundselement. For Grev Frijs og hans Oktoberforening havde Hørup adskillig Sympati; han havde tænkt sig Grev Frijs i Spidsen for en Fæsteafløsning, men da han istedetfor lyttede til de Nationalliberales Parole, slog han ham i Hartkorn med dem. Ogsaa Estrup modtog han først med tydelig Velvilje som den velkomne Afløsning af det endelig

aftraadte nationalliberale Regimente. Da Estrup erklærede, at han „fragik Arv og Gæld“ efter sine Forgængere, udlagde Hørup det som et stort Fortrin uden at ane, at det, Estrup „fragik“ efter de Nationalliberale, var deres Lovtroskab. Han anviste Godsejerne Pladsen som de egenlige Statsmænd i Højre, tilkendte dem Stillingen som Oppositionens Ledere overfor et regerende Venstre og som selvskrevne til Magten, naar Regeringen atter tilfaldt Højre.

Naar Hørup blandt Modstanderne foretrak Godsjerne for Akademikerne, hang det sammen med, at han ikke anerkendte *Dannelsen* som politisk Adkomst, i hvert Fald ikke som et Fortrin dertil. Tiden syntes ham overmæt af formegen *Dannelse*, et vist Kvantum af Ager og Engs, Skovskylds og Mølleskylds Hartkorn var en bedre politisk Ballast end saa og saa mange Alen boglig *Dannelse*. Og navnlig var den nationalliberale *Dannelse* ham imod, fordi den var æstetisk, litterær, tynd og udpint. Ved Siden af den sociale Omvæltning blev derfor den kulturelle Omvæltning hans Politiks store Formaal. Han vilde en anden *Dannelse* i Folket, en *Bonderealisme*, en praktisk *Dannelse*, en Nytte-lære og økonomisk Sans som Afløsning af Fortidens Intelligensdyrkelse og fantastiske Følelsesdannelse. Bonderealismen skulde tjene til Opdragelse af Folket til en ny Selvbedømmelse, til Medicin mod den nationale Selvoervurdering med dens Lyst til militære Æventyr.

Det stod for Hørup saaledes, at Tiden fra Aarhundredets Begyndelse til 1870 var en samlet Kulturperiode, i hvilken en fantastisk Poesi var bleven

fortsat i en fantastisk Politik. Den nationalliberale Politik var for ham en Fortsættelse af den romantiske Poesi, der indvarslede det 19de Aarhundrede, og begge skyldtes en overdreven Udvikling af Fantasien og Følelsen paa Bekostning af Fornuften og Viljen. I sin Selvskildring siger han saaledes: „Min almindelige Opfattelse var den, at Nationen var aandeligt udvandet af for megen Æstetik. I $\frac{3}{4}$ Aarhundrede havde vi arbejdet i en eneste Evne, vi havde ikke dyrket andet menneskeligt end Fantasien, al vor Dannelse var litterær og hele vor Litteratur fantastisk. Vi havde fortsat dette i en Politik, der ikke var andet end et Æventyr og en Illusion. Det begyndte med Slaget paa Reden og endte med Flugten fra Als.“ Og med Henblik paa denne Tilstand, set fra dens samfundsmæssige Side, har han udtalt sig om den i en Grundlovstale fra 1884 saaledes: „Der er Tider, hvor det vokser i Højden, aristokratiske Tider, hvor det gror alene i Toppen, hvor al Nationens Evne synes samlet i enkelte udmærkede Individuer. — — Men saa er der Tider igen, hvor det vokser i Bredden. — —“

Naar Hørup bekæmpede Nationalliberalismen, bekæmpede han den derfor maaske endnu mere som Kultur end som Politik. Thi som Politik kunde han slaa den paa Valgdagen, men som Kultur var den i Stand til at overleve mange Valgdages Nederlag. Og som Kultur talte den til Instinkter i Folket, der stod kontrært mod dem, han appellerede til. Eller i hvert Fald mente han selv, at den gjorde det. Han regnede den høje Horisont, en saadan Kultur hvælver over Folket, for blot at være „paa det blaa“, han saa i de dybe men dunkle Aandens og Hjærtets

Rørelser, som den nærer, kun et andet Udtryk for Frygten for at se Sandheden under Øjne. Og det Haab om Oprejsning for Nederlaget, der blev ved at leve i store Krese efter 1864, den tapre, ærgerlige, ægte menneskelige Følelse af, at man i hvert Fald vilde bide fra sig til det yderste til Forsvar mod et nyt Angreb selv med Fare for at miste alt, betragtede han som det mest forlorne Udslag af denne Aand, den Genganger, hvori den vilde opstaa og gaa i Arv til en Tid, der paa andre Omraader vilde frigøre sig for dens Efterladenskab. Han kaldte denne Aand for Militarismen.

Saa farlig ansaa han den for, at han udsøgte dette uhyggelige af Blod og Jærn lugtende, om afbrændte Landsbyer og nedtrampede Marker og voldtagne Kvinder mindende Slagord til at stemple den med. Og saa højbaaren en Følelse vidste han godt, at det var, at han udsøgte sig dette lavstammede, spidsborgerlige, materialistiske, i daarlig Forstand almueagtige Ord: Hvad skal det nytte? til at sætte op derimod.

Men her er til Gengæld ganske vist ogsaa det mest originale, ikke blot det mest udfordrende og radikale, men ogsaa det mest selvskabte og særegne Punkt i Hørups Politik, Skellet mellem ham og det øvrige Venstre, navnlig Skellet mellem ham og Grundtvigianerne.

I Grundtvigianismen havde Hørup mere Blik for det, der pegede bagud mod Fortidens Dannelse, end for det, der var Begyndelse til en ny folkelig Bevægelse. De stærke Rødder, Grundtvigianismen havde i Fortiden, var for ham et Skel mellem den og ham mere end dens Arbejde for det fælles Demokrati var

et Baand. Og heri havde han egenlig Ret. Thi hvad stammede Hørup ned fra? Han nedstammede fra Bondereformerne og Rationalismen i Slutningen af det 18de Aarhundrede, det „Livssyn“, der atter optoges af Bondevennernes, I. A. Hansens og Tschernings Politik og gik i Arv til ham i 3die Slægtled. Men Grundtvigianismen som „Aand“, den stammede omvendt ned fra den Romantik i Aarhundredets Begyndelse, der var den store Reaktion mod det 18de Aarhundrede. Steffens vakte to: Oehlenschläger og Grundtvig. Den nationalliberale Dannelse og Grundtvigianismen var derfor Børn af samme Moder, den sidste var den førstes yngre og mere folkelige Søster, forskudt af den ældre hovmodige og ophøjede Søster for sin Simpelheds Skyld. Hørups Bonderealisme var derimod af en helt anden Race.

Og længe varede det jo heller ikke, før de blev sig denne Modsætning i Slægtskab bevidst. Omtrent gennem hele Hørups politiske Liv var han Grundtvigianernes bitre Modstander. Han har nok gjort Politik i Fællesskab med dem og været i Parti med dem og haft fælles Modstandere med dem. Men en meget stor Del af hans Politik bestod i at hindre, at Omvæltningen, navnlig den kulturelle, blev staaende paa den Halvvej, at lægge sig til Ro hos Grundtvigianismen og Højskolen. Derfor lagde han sig i Rigsdagspolitikken i Vejen for Overenskomster og Forlig.

igsdagspolitikken kom for Hørup i anden Række. Den, der vil studere ham som Politiker, skal ikke søge til Rigsdagstidende. Hans Politiks Værksted var ikke Folketinget, men Pressen og Folkemøderne. I Udgaven af hans Taler og Artikler har man kun kunnet optage 8 af hans Rigsdagstaler.

Til en vis Grad var Rigsdagspolitikken for ham kun et Skuespil, hvor der ageredes og paraderedes. Det hele var en Demonstration, og han havde ikke noget imod, at denne Demonstration beholdt sin Tomhed, medens ude i Befolkningen og i den offentlige Bevidsthed Omvæltningen skred frem. Han bruger i Selvskildringen om Rigsdagspolitikken et saa respektløst Ord som „hele Rummelen“, og den statsretlige Kamp benævner han „den store Prokuratorstrid“. Hans Forkærlighed for Visnepolitikken berøede paa den samme Vurdering.

I 16 Aar sad Hørup i Folketinget, 8 Aar paa Kristiansborg, 8 Aar i Fredericiagadens Kaserne. Dø 8 Aar i de smukke Omgivelser paa Kristiansborg var en lykkelig Tid for ham, hvor det gik fremad, en Forhaabningens og Forventningens Tid, dø 8 Aar i de usle, skumle Omgivelser i den forfaldne svampede Kaserne var en trøstesløs Tid for ham, da det gik nedad bestandig, en Skuffelsens og Ydmygelsens Tid.

Han var „det ærede Medlem for Kjøbenhavns

Amts 4de Valgkres“, ogsaa kaldet det ærede Medlem fra Kjøge. Her blev han valgt første Gang den 10. Marts 1876 ved et Suppleringsvalg. Kresen havde i sin Tid gjort sig bekendt ved at kassere Krieger til Fordel for en Husmand fra Snoldelev. Hørup erobrede den fra Højre, og indtil han naaede sin Førerstilling, var den ikke helt sikker for ham, skønt den hørte til det brede Bælte af sjællandske bondevenlige Krese med en fra den politiske Agitation saa bekendt Landsby som Havdrup, et Sted, som Hørup ogsaa senere gjorde til sin Talerstol. Her har han mangen Foraarsaften staaet under aaben Himmel, med blottet Hoved, paa en fremkørt Vogn, og paa sit lidt syngende sjællandske Maal talt til en Bondeforsamling.

Da han kom ind paa Rigsdagen, var der Højspænding over dens Forhandlinger. Det var Estrups første Aar, og han havde lige kastet Kjøbenhavns Befæstning ud som det store Stridens Æble. Maaneden efter var det store Venstrevalg, den 25. April, hvorfra Venstre kom ind i Folketinget med 74 Pladser. Og det følgende Aar kom det første Provisorium.

Fra at have været en anonym Pen i „Morgenbladet“ blev Hørup i disse voldsomme Kampaar snart en af det politiske Livs mest omstridte Personer, beundret fra den ene Side som den store Gevinst for Venstre, fra den modsatte Side udskrevet som den, der vilde rasere det Hele, og af dem i Midten, de moderate forsonlige Venstremænd, frygtet og hemmelig bekæmpet som „en højst problematisk Akquisition“. Hos ham var, hvad Venstre trængte til, det skarpe dialektiske Hoved, Overlegenheden, de gode Eksaminer, parret med den

Bondekløgt, der for den menige Mand gjorde ham til en af deres egne. Højres Taktik var især den, at ryste paa Hovedet af Bekymring for, hvor langt det i Bunden skikkelige og gudsfrygtige Venstre vilde lade sig rive med af denne dæmoniske Kraft. De var utrættelige i at advare Berg og samtidig spotte ham for, at han, den store Fører, i Virkeligheden lod sig trække ved Næsen af sin yngre Medbejler. Og samtidig søgte Bojsen og Høgsbro, dengang ogsaa Holstein, at trække Jorden bort under hans Fødder. Han var Loke, han forstyrrede med sin Spot Ægirs Gæstebud, Folket maatte vælge mellem ham og den aabne Thor, mellem denne negative, nedrivende Kritik og den positive Aand og Hjærtedannelse.

Til at bringe ham i Forgrunden bidrog hans Valg i 1877 til offentlig Anklager i Rigsretssagerne mod Hall og Krieger. Sagen selv var en Demonstration, og dens eneste Udbytte for Venstre var, at den slog Hørup op. Et Billede i „Illustreret Tidende“ viser ham i Skranken, temmelig uanselig ved Siden af den scenevante Advokat Klubien i Uniform og Advokatkappe. Øjenvidner beretter ogsaa, at han som Taler for Skranken ingenierte gjorde nogen imponerende Figur. Han havde desuden i for høj Grad Stemningen mod sig i dette ærke-nationalliberale Komplot til at kunne slaa igennem. Men han forstod at sætte sig i Respekt, han hævdede sin og sit Hvervs Myndighed mod den meget hovmodige Formand, og en lønlig Beundring for, at han kom fra dette ulige Spil uden en Blotelse, kunde Modstanderne ikke skjule.

Hans Tid kom dog først helt, da den moderate

Side af Venstre under Bojsens og Holsteins Ledelse sluttede Forlig om det første Provisorium den 8. November 1877. Denne Begivenhed bød ham den Lejlighed, han havde luret paa, til at begynde Kri-gen paa Rigsdagen og i Partiet mod de Moderate. Hørup kæmpede altid med dobbelt Front. Hørup havde altid to Aktioner i Gang, og der var Tider, hvor hans Hu stod mere til at ødelægge de Mode-rate end Højre og Provisorismen, ja der var Tider, hvor han hemmeligt arbejdede Haand i Haand med Estrup og det yderste Højre, for at komme de Moderate til Livs. Han vedkendte sig aabent den Konsekvens af sit Standpunkt, at den ene Yderlighed vilde fremkalde den anden; kunde han ikke naa sit Maal, Parlamentarismen, i første Om-gang, foretrak han den skrappeste Reaktion, saadan som den var legemliggjort af Estrup, for et Over-gangsministerium. Altid Paradokset! Aut Cæsar, aut nihil!

Den 8. November 1877 er derfor en vigtig Dato i Hørups Historie. Den betegner det første Skisma mellem ham og Venstres andre Førere undtagen Berg. Den 1. Januar 1884, da han blev fjærnet som Redaktør af „Morgenbladet“, er den anden vigtige Dato. Den betegner det næste Skisma, Bruddet mel-lem ham og Berg. Fra da af fulgte han sin egen Politik og var Fører for sin egen Gruppe.

I Tiden mellem 8. November 1877 og 1. Januar 1884 stod han sammen med Berg som Kompagnon i Firmaet Berg-Hørup, om hvilket han senere paa-stod, at intet andet Firmamærke havde haft en saa-dan Tillid i Demokratiet som det. Medens Berg svang Køllen og foer som en Stormvind gennem

Kresene, optog Hørup Ordfægtningen i Folketinget navnlig med Bojsen og Holstein. Med Bojsen fægtede han ikke saa meget, som han gjorde op. Det var Talsmændene for to Aandsretninger, to Medbejlere til Indflydelsen i Folket, der her gensidigt satte Stempel paa hinanden. Hørup sprængte først Bojsen og hans Tilhængere ud af „det forenede Venstre“ og søgte dernæst med Udtryk som „Ny-Nationalliberale“ at skubbe dem længere til Højre, end de selv vilde, og at gruppere dem som den ene Fløj af „en Sammensmæltning“, hvori den anden Fløj dannedes af „Herrerne ved Vinduet“, hvilket var det staaende parlamentariske Udtryk for de Nationalliberale. Og paa Bojsens Person hæftede han med mange Billeder Lunkenhedens, Udjævnningens, Uklarhedens — Vrøvlets Stempel. Med Holstein udfægtede han derimod en Turnering efter alle Fægtekunstens Regler, vistnok den mest glansfulde Gladiatorleg, der er blevet opført paa den danske Rigsdags Arena, med fuld Honnør for den jævnbyrdige Modstander, — og ikke helt uden det Glimt i Øjet, der forraader en hemmelig Sympati.

De Moderate havde to Grunde til at gaa paa Forlig om Provisoriet. De vilde bruge de Nationalliberales Grundlovskærlighed, deres halve Anger over at have banet Vejen for Estrup og deres Angst for hans Diktatur, til at styrte ham og danne et Blandingsministerium med Mænd som Krieger, Klein og Bille. Og de nærrede Frygt for den revolutionære Virkning, Provisoriet kunde udøve i Befolkningen.

For Hørup var begge disse Grunde lige forkastelige, ja de ramte hans egen Politik lige i Hjærtet.

For ham var de Nationalliberale Arve- og Ærkefjenden. Han gav dem det egenlige Ansvar for Provisoriet: de havde „indkaldt“ Estrup til at iværksætte, hvad de ikke selv havde haft Mod til, det var i deres Aviser, at de provisoriske Fortolkninger havde set Lyset, de fortjente ikke bedre end for Resten af deres Liv at komme paa Aftægt hos Estrup. At aabne Venstres Land for dem og sætte sig paa Bænk med dem, vilde være selvmorderisk; de vilde moralsk gennemsyre Venstre med deres Opinion og endnu engang opspæde den gamle Dan-nelse, især deres Nationalitetsbegreb, med ny Vin. Og dernæst var Provisoriet ham forønsket netop af den Grund, af hvilken de andre fordømte det. Det gravede Skellet dybere, blottede Konsekvensen, gjorde Tilstanden paradoksal.

Valget den 3. Januar 1879 gav ham og Berg Medbør. Det er vistnok det første af de mange Valg her i Landet, der har givet Intransigensen i Venstre Ret paa Opportunismens Bekostning og derved spredt Angst og Bæven om den sidstnævnte Tendens. Foruden de Radikale gik ogsaa Højre frem. Hørup skærpede denne Situation saa stærkt som muligt og benyttede den til en Kovending i Rigsdagspoli-tiken. Medens han udenfor Rigsdagen gav den demokratiske Bevægelse større Bredde og indrettede den „paa det lange Løb“, blev han i Rigsdagspoli-tiken Opportunist og Reformpolitiker paa en Hals. Han brugte hertil den Dækning, at da der nu var 3 Partier paa Rigsdagen, et Venstre (hans eget Parti), et Mellemparti (de Moderate) og Højre, hvoraf intet havde Flertal, var Estrups Regering ikke længer uparlamentarisk. Derfor skulde man nu arbejde

sammen med Estrup paa Lovene. Dette var naturligvis kun en Parade. Naturligvis anerkendte han ikke Estrups Regering for mere loyal nu end før. Men han vilde overfløje de Moderate ved Hjælp af en Reformæra, konkurrere dem ud af Indflydelsen paa Rigsdagsarbejdet, skubbe dem i Grøften.

Den, der er fortrolig med Hørups politiske Tankegang og Formaal, kan ikke uden et Smil gennemlæse hans Taler fra disse Rigsdagssamlinger, se ham i den Figur, som han senere kaldte „Reformidiot“, helt op til Halsen i Paragraffer, Forslag, Ændringsforslag. Det er maaske det stærkeste Bevis paa hans Had til de Moderate, at han for dets Skyld underkastede sig saadanne Strabadser. Alene i Samlingen 1879—80 talte han gennem alle 3 Behandlinger flere Hundrede Spalter om skadeligt Vands Afledning, Sparekasser, gift Kvindes Formuesraadighed, Borgerrepræsentantvalg, Universitetets Formue, Opførelse af en Udstillingsbygning, Tommerup—Assens Banen, Tilsyn med Salg af Levnedsmidler, Lønninger ved Toldvæsenet og Landsbypræsters Lønninger. Spalterne lukker sig om ham saa tæt som de kløvede Brændestykker om en Brændehugger.

Selv om Hærloven deltog han i en Realitetsforhandling, han bragte endog de bekendte „6 store Kanoner“ som Offergaver paa den loyale Oppositions Altar. Men her gjorde de Moderate Overbud, og det blev tydeligt, at Estrup benyttede Skinsygen mellem de to Grupper til at opnaa, hvad han vilde. Men den Leg vilde Hørup ikke lege. Og fra 1881 gjorde han Vendingen tilbage til den systematiske Opposition.

Saa meget mere som han nu følte Øjeblikket

kommet til at rejse Kampen om Landets militære Fremtid, ikke blot i Befolkningen, men ogsaa paa Rigsdagen og i Partiet. Han havde ventet dermed, til han havde den fornødne Autoritet. Den følte han, at han nu besad. Og Frygten for en „Samling“ af Resten af det gamle Højre og den moderate Side af Venstre drev ham frem i samme Retning. Det saakaldte „Majforlig“ i 1882 om Finansloven, paany et Værk af Konstellationen Bojsen—Krieger, røbede ham, at det hastede. Han pønsede derfor paany paa et Middel til at forstærke Politiken og grave Skellet mellem Venstre og Højre saa dybt, at ingen Overgang skulde være mulig. Han fandt Midlet i Forsvarssagen.

Der var dengang stiftet en stor Forening til Forsvarstankens Fremme, og Officerer berejste Landet og holdt oplysende Foredrag. For at hidse Stemningen begyndte Hørup med at kaste nogle Haansord om denne Bevægelse ud, der snart gik som Slagord over hele Landet. Han kaldte de rejsende Officerer for „vandrende militære Lirekasser“; da de fynske Kvinder begyndte at samle ind til Kanoner, tog han hele Dyrehavsbakken til Hjælp for at latterliggøre dem; da man engang i Folketinget havde forhandlet i 3—4 Dage om Kjøbenhavns Befæstning, spurgte han, hvorfor man vilde anvende saa megen Tid paa „at pilke den døde Torsk“. En anden Gang var det „den døde Kat“, som man vilde trække i Halen.

Der kunde laves et helt Leksikon af alle de Haansord, hvormed Hørup har omtalt denne Sag, og alle som et sank de trofast til Bunds i deres Sind, mod hvem de var rettede. Dog den, der

troer, at det var drengagtig og ansvarsløs Kaadhed, han skal gennemlæse de mange større Artikler, Hørup har skrevet om denne Sag, i Sammenhæng. Der er dybt til Bunden i dem, der er et vældigt Ansvar i dem, et Mæle, som kun den højeste Alvor og den mest brændende Vilje finder. Og gøres der ogsaa en udstrakt Brug af Latteren, saa er det i den Aand, hvorpaa Kierkegaards Ord passer: „Hvad om Latteren var Graad og Graaden Latter?“ Og drives Sproget og Tonen ogsaa op til en uhørt Voldsomhed, saa føler man, at det er, fordi der ifølge Sagens Alvor ogsaa hos ham inderst inde er en Tvivl og en Angst, som han maa overdøve med disse voldsomme Ord, ligesom et Barn, naar det skal gennem en mørk Stue, giver sig til at synge. Man har talt om Realisme hos Datidens Forfattere, Drachmann og I. P. Jacobsen. Nej dette er Realisme, salt Sild og bitter Realisme.

Dog ogsaa andre Toner kunde Hørup anslaa i denne Sag. Engang imellem følte han Trang til at afspænde sig og opløse Bitterheden i milde Klange. Saaledes gjorde han engang et H. C. Andersensk Eventyr ud af Forsvarssagen. Artiklen hedder „En Historie om Fæstninger“ og staar i Udgaven af hans Artikler og Taler. Paa den nydeligste Maade, med det mest skælmske Humør, fortælles der her om en ypperlig men fattig Familie, der havde det saa godt, indtil Svigermoderen kom i Huset. Svigermoderen, Enkemadam Olesen med Tilnavnet „Livssagen“, det er Forsvarssagen, og Familien, hun ødelagde Livet for, det er det danske Folk.

Som altid var de Taler, han holdt paa Rigsdagen, kun svage Underdønninger af hans Agitation i Pres-

sen og paa Folkemøder. I Sammenligning med de Taler, som under den samme Forhandling Monrad og Christopher Hage holdt i modsat Retning, var selv den bekendte „Hvad skal det nytte“-Tale ikke nær saa stærkt et Slag, som Sagnet gaar. Slutningen lyder: „Dersom der i tidligere Tid var nogen Tendens i Folket til at behandle denne Sag rent overfladisk, paa Fantasiens Vej, med overspændt æstetisk Følelsetilskyndelse, saa tror jeg, at det er forbi. Jeg tror, at dette Spørgsmaal: Hvad skal det nytte?, dette Spørgsmaal, der er en Hæder for vort Folks Forstandighed, breder sig mere og mere ud gennem alle Lag i Befolkningen, og jeg nærer den Tro, at den Tid ikke er fjærn, da ingen ærlig Mand eller Kvinde her i Landet vil tro, at det er forsvarligt, eller vil kunne undgaa at se, at det er letsindigt og samvittighedsløst at tage en Sag som denne uden dertil at knytte det Spørgsmaal: Hvad skal det nytte? En Sag som denne, der for Tusinder og atter Tusinder af fattige Familier betyder et Bidrag — ikke alene i Penge, men i personlig Kraft — der føles stort og byrdefuldt, kun altfor stort og byrdefuldt. Med disse Ord skal jeg atter stemme mod Kjøbenhavns Befæstning. Jeg har med disse faa Bemærkninger ønsket at skaffe Plads for dette Indtryk, at dersom der her i Tinget er Venner af Militarismen, Folk, for hvem Militarismen er en Livssag, saa er der ogsaa her i Tinget Fjender af Militarismen, Folk, for hvem Modstanden mod Militarismen er en Livssag.“

Hvad der kaldes paa i denne Tale er altsaa ikke blot den nøgterne Opfattelse, men ogsaa Ulysten til at trække i Trøjen, ja mere end det, hele

den spidsborgerlige og almueagtige Ulyst til at bære Byrder og bringe Ofre for en Sag, der rækker videre og højere end Ens selviske Interesser, den samme manglende Offervillighed, der faar et Folk til at taale Tyranni heller end at vove en Opstand. Tilfældigt var det ikke, at den Mand, der har sagt disse Ord, var den samme, der to Aar efter fuldstændig manglede Sans for at rejse Folket til fysisk Opstand mod Statskupet.

Ingen kan bestride, at Hørups Spørgsmaal var berettiget. I Virkeligheden slumrede vel denne Tvivl, dette „Hvad skal det nytte?“ i enhver Dansks Hjærte. Men der er visse lønlige Tanker, som naar de raabes højt og ubarmhjærtigt ud, bliver til Kynisme. Utvivlsomt har der over Hørups Tale været et Stenk af en saadan Kynisme, og hvis denne nu er blevet forstærket ved en skærende, truende Tone, kan det forstaaes, at Formanden greb til Klokken og mindede Hørup om, at han behøvede ikke at tage saadan paa Vej, Enhver havde nok rejst dette Spørgsmaal med sig selv. Men det højtidelige „til Orden“, hvormed den hele Scene endte, kom meget stærkt til at understrege Talen og gav den Vinger til at flyve paa over Landet.

Hørup kunde være rolig. Han havde fundet det Middel til „at dele“ med, som han havde efterstræbt som det store Tryllemiddel. Han havde faaet fat i Folkeinstinkter, der aldrig gaar paa Forlig med hindanden.

— ALLIANCEN MED DET LITTERÆRE VENSTRE

aar Hørup saa haardnakket satte sig imod en Alliance med de Nationalliberale, var det ikke, fordi han mente, at Venstre skulde være sig selv nok. Han var sig tværtimod straks bevidst, at dette rene Bondeparti i høj Grad trængte til en Oppudsning, for at det kunde blive regeringsfåhigt. Han vilde have støbt det om i en ny Form, der omskabte det fra et ensidigt Bondeparti til et almindeligt Demokrati, i hvilket Bonde og Herremand, Haandværksmand og Videnskabsmand med lige Værdighed kunde tage Plads. Allerede i sin første Tale paa Møen den 6. Juli 1874 tog han i forsigtige Vendinger Sigte herpaa. Han sammenlignede Partiet med et Hus med stærke Mure og svært Tømmer, men hvor „den kunstneriske Udsmykning“ manglede: „En Fløj over Gavlen, en Flagstang med en Vimpel i Haven, lidt Gesimser over Vinduerne og en Smule Billedhuggerarbejde ved Indkørslen var ikke at foragte.“

I „det forenede Venstre“s Dage, altsaa til 1878, var det dog vanskeligt for ham at trænge igennem med disse Planer. Der slumrede i Bunden af dette Parti, mest hos Bjørnbakkerne, men ogsaa hos den grundtvigske, seminaristiske Halvdannelse et ikke ringe Had til Kjøbenhavn og Intelligensen. Det er ogsaa morsomt at lægge Mærke til den folkelige Almanakstil, Hørup havde lagt sig til, naar han i disse Aar gav Gæsteroller i Litteraturkritik eller Te-

aterkritik. En Teaterføljeton om Bjørnsons „Mellem Slagene“ begynder saaledes: „Den Gang hed det ikke Højre og Venstre, det hed Hekklunger og Birkebejnere.“ Og med Georg Brandes som krigsførende Magt havde Hørup i disse Aar aldeles ingen Føling. Brandes anmeldes første Gang i „Morgenbladet“ i 1876, og med megen Forbeholdenhed: „Vi indlade os ikke paa nogen Kritik, vi hverken forsvare eller angribe, vi fortælle blot.“

Frie Hænder til at udvide Grænserne fik han først efter Venstres Sprængning i 1878. Hos Berg mødte han foreløbig ingen Vanskelighed; hans brede Sympati og Fordomsfrihed favnede netop gjerne et saadant Demokrati med vide Grænser. Hvor der var Lejlighed dertil, viste Berg og Hørup nu Flaget i fremmede Havne. Da der i November 1878 holdtes et litterært Gilde for Bjørnson, var de med, holdt Taler om Litteraturens og Politikens indbyrdes Forhold, knyttede Forbindelser og overvandt Mistroen. Den Aften blev Lejrbaalene flyttede et godt Stykke sammen, og Mænd som Schandorph, Kaalund, Høffding og Pingel vundne for Partiet. Og under Valgkampen i December samme Aar dukkede Berg—Hørup atter op i Eksercerhuset og talte sammen med P. Holm og Hørdum mod Bille og Brix.

Det er fra den Tid at regne, at man begyndte at tale om „det litterære Venstre“, og Navnet har sikkert frydet Hørups Hjærte og været ham en Triumf. Han vilde have Litteraturen og Videnskaben ud paa Torvet, hvor der handles. Og han traf nu i „det litterære Venstre“s Chef, E d v a r d B r a n d e s, en Mand efter sit Hjærte, og en Mand, der fra da af fulgte ham med den mest usvigelige Loyalitet og Solidaritet, —

som Jonathan fulgte David. Edvard Brandes vilde en Litteratur, der førte Krig, der drev Agitation og gik ned paa Torvet. Hørup havde Brug for Litteraturen som den Venstredannelse, han kunde sætte op imod den nationalliberale Kultur. Det kom da af sig selv til et Forbund mellem dem: det litterære Venstre og det politiske Venstre indgik Alliance, og den besegledes ved, at Edvard Brandes i September 1880 blev valgt til Medlem af Folketinget paa Langeland.

Som det helstøbte politiske Menneske Hørup var, forstod han Alliancen rent politisk. Han vurderede ikke Litteraturen og Videnskaben efter deres æstetiske og teoretiske Værdi, men udelukkende i praktisk-politisk Aand, efter disse Aandsmagters Nytte for Partiet under dets Stræben efter at vinde den offentlige Mening. Han vilde forgylde sit Parti med den Glans, disse Navne, disse Doktorgrader, disse Professoransættelser, disse Studenterhuer betegnede. Ligesom Landet for ham ikke var visse Landskaber med deres forskellige Naturbeskaffenhed, men Valgkrese, Bladterritorier og Residenser for Rigsdagsmænd, saaledes var en Bog af en Venstreforfatter for ham kun en Gevinst for Partiet. Denne Taksationsmaade bevarede han hele Livet igennem. Naar en Medarbejder fortalte ham, at han havde været paa Tur i Vejle-Egnen, svarede han: Naa! ovre hos Thomas Nielsen! Til en anden Medarbejder, der højtideligt overrakte ham et Eksemplar af sin Disputats om Ovid, sagde han, idet han vejede Bogen i Haanden: Ja, det kan vi jo kun have Fordel af. Hvad der interesserede ham ved „Studentersamfundet“ var mest det, om det vilde gaa i Venstres Grundlovstog og vælge

Venstrejournalister til Bestyrelsen. Som akademisk Diskussionsklub interesserede det ham ikke.

Han vilde helst være fri for, at de brændende Spørgsmaal fra Videnskab og Moral trængte sig ind paa Livet af ham som Politiker. Og havde han til at begynde med en meget stor politisk Fordel af denne Alliance, saa kom der siden Tider, hvor den gjorde ham mange Sorger, og hvor han maaske gjerne havde været den kvit. Religionen og Sædeligheden vilde han helst have Udsættelse med til det 20de Aarhundrede, for at det 19de helt kunde blive Demokratiets. Naar Georg Brandes rejste sin Sædelighedsfejde med Bjørnson eller kastede Nietzsches aristokratiske Radikalisme ud i Diskussionen, saa er det vist kommet Hørup paa tværs og har ærgret ham. Selv var han utvivlsomt Ateist, men hvad ved man egentlig derom? Han har aldrig udtalt sig om sin Tro, aldrig taget principielt Standpunkt i den Sag. Under Edsdebatten i Folketinget efter Langelandsvalget udtalte han sig stærkt imod at bringe den religiøse Modsætning i Forgrunden. Jeg troer, sagde han, at det netop vil være skikket til at styrke den borgerlige Samfundsfølelse her i Landet, naar man paa alle saadanne Omraader holder de Modsætninger ude, som ikke have noget der at gøre. Derfor holdt han paa, at Eden, enten man vilde gøre den borgerlig eller religiøs, skulde være fælles for alle, Konfessionelle og Ikke-Konfessionelle. Og da en Højremand troede at have fanget ham i en anti-kristelig Udtalelse, svarede han meget hvast: „Derfor har det ærede Medlem bagved, som sidst talte, fuldstændig Uret, naar han i sit Foredrag troede, at jeg havde udtalt noget om mit teologiske Standpunkt.

Det kunde aldrig falde mig ind at fortælle hverken det ærede Medlem eller andre Samtidige, hvad jeg troer paa. Det er noget, som jeg forbeholder fuldstændig for mig selv, og som jeg til det Yderste vil hævde er enhver anden uvedkommende.“ Adskillige Aar senere, da der i Kjøbenhavn rasede en Kamp om otte nye Kirker, skrev han i „Politiken“ under Mærket „Spidsborger“ en Række Artikler, hvoraf den første begynder: „Hr. Redaktør! Jeg er en Ven af otte nye Kirker.“ Spidsborgeren holdt paa en Statskirke, der rummede de 90 pCt. Fritænkere og saa den lille Flok Troende, og han mente, at i den Afdæmpning af den religiøse Lidenskab, dette Forhold medførte, vilde Fritænkernes faa rigelig Erstatning for deres Penge.

Foruden i Langelandsvalget besegledes Forbundet med det litterære Venstre ogsaa i „Morgenbladet“s Redaktion. Fra Begyndelsen af 1881 blev Bladet overtaget, eller rettere forpagtet af et Konsortium, med Berg, Brandes og Hørup som Udgivere og Hørup som Redaktør. For første Gang var Hørup altsaa nu Redaktør, og det af et Blad, der fra nu af Dag for Dag fik Tilgang af litterære og videnskabelige Kræfter og virkeligt Indpas som Hovedstadsblad. Georg Brandes skrev talrige Kroniker og Korrespondancer deri, og Navne som Schandorph, Erik Skram, E. Schiødte, M. Rubin, Ernst Brandes, Fridericia, Jul. Lassen, Carl Jul. Salomonsen satte Præg paa Bladet. Til den anden Side fastholdt Hørup Forbindelsen med Grundtvigianerne og dyrkede selv med megen Varsomhed og Takt denne Forbindelse. Nydelige Eksempler derpaa er en Tale for Hostrup ved en Fest for ham og en Anmeldelse af hans folkelige Foredrag.

En Anmeldelse af Edv. Brandes „Et Besøg“ er et Eksempel til den modsatte Side paa, hvor taktfuldt han balancerede over Modsætningerne. Ogsaa paa en anden Maade rykkede Bladet indenfor Hovedstadens Volde. Der dannede sig et liberalt Parti, der først var et liberalt Højre, frafaldne Nationalliberale, dernæst blev et liberalt Venstre, der søgte Tilslutning til Berg og Bojsen, men tilsidst og meget hurtigt blev en ren hørupsk Venstrebevægelse. Saa rykkede Børsoppositionen op under Tietgens Protektion og med Chr. Hage som Ordfører, saa sluttede Studentersamfundet til, saa Kvindebevægelsen, og tilsidst endog Spidsborgerne, „de Næringsdrivende“, Spækhøkerne.

Det var Tidsskifte i disse Aar fra 1881—83, Aar, der dannede Epoke, Aar, hvor hver Dag flyttede et vist Tal fra Højre til Venstre. Nu endelig kunde Hørup som den haandgribelige Virkelighed fejre Ligbegængelsen af de Nationalliberale. Den 1. Oktbr. 1881 traadte Ploug af som Redaktør af „Fædrelandet“, og et halvt Aar efter gik Bladet ind. De Artikler, hvormed Hørup lyste dem hjem, er af det mest straalende Humør, ingen Vrede, lutter godmodig Overbærenhed. Sejersfølelsen tindrer ud af dem.

Men paa Bunden af den hele Situation lurede en Sprængning. Det bar for langt bort fra Venstres Udspring, fra Bonden og Landet, til at Berg i Længden kunde følge med. Han søgte bort fra Hørup over mod Bojsen, og i Slutningen af 1883 sprang Treforbundet Berg—Hørup—Brandes i Stykker med et stort Knald ved „Morgenbladet“.

Ved „Morgenbladet“ havde Hørup været Medlem af Redaktionen fra Efteraaret 1873 til Foraaret 1877. Af hvilke Grunde han dengang traadte ud, er ikke

offenligt bekendt; det synes, som om det skete mod hans Ønske og paa en stødende Maade, at Berg havde sine Fingre med i Spillet, og at Hørup nærde et vist Nag til ham derfor og efter sit eget Udsagn modstræbende, og kun af politiske Grunde, paany i 1881 „gjorde den Forretning“ med ham. Alligevel blev det Hørup, der var det forsonende Element i de kommende tre Aar mellem Modsætningen Grundtvigianisme-Brandesianisme. Edv. Brandes paastod vel selv, at han skrev „med dæmpet Pen“, men han forsømte i Virkeligheden ingen Lejlighed til at demonstrere mod Partiets religiøse Side. Paa Grundtvigs 100 Aars Fødselsdag den 8. September 1883 bragte Bladet f. Eks. ingen Artikel, og Dagen efter en, der var temmelig ringeagtende. Luthers 400 Aars Fest den 10. November 1883 blev helt for-tiet. Berg havde andre Grunde end disse og mere politiske til sin Adfærd; disse Udæskninger tjente imidlertid til Paaskud, og den 15. December 1883 gjorde Berg Brug af sin Ret til paa Ejernes Vegne at opsigte Forpagtningen til 1. Januar 1884. Han sammenkaldte et Partimøde med Udelukkelse af Hørup og Brandes, og fik paa Spørgsmaalet, om Bladet skulde overdrages til Hørup eller til Hørup-Brandes et enstemmigt Nej, og paa sit Forslag om at overdrage det til en Bestyrelse paa 2 Medlemmer af det radikale Parti (Berg og Hørup), 1 af det moderate (Bojsen), fik han et næsten enstemmigt Ja. Skønt der blev tilbudt Hørup som „Bestyrer“ meget fordelagtige Vilkaar, vilde han ikke være med uden han tillige blev Redaktør med Ret til at antage Medarbejdere, derunder Edv. Brandes.

Senere søgte Berg at benytte Partiet til at hindre

Hørup i at stifte „Politiken“. Hans Plan var den, at faa de Radikale og de Moderate sluttet sammen til eet Parti; i et saadant Parti vilde han have Flertallet mod Hørup. Men hans Forslag om et samlet Venstre faldt i det radikale Parti; Hørup sejrede, om end kun med et ubetydeligt Overtal. Saa traadte Berg ud og gik over til de Moderate, og Hørup stod tilbage som Fører for et eget Parti paa 25 Mand. Disse Begivenheder fandt Sted i November 1884.

Hørups Parti kaldte sig selv „Folketingets Venstre“, men Modstanderne kaldte det „det europæiske Venstre“ eller Europæerne, i Modsetning til det danske Venstre. Og i alle de følgende Aar blev disse Navne, der var hentede ikke fra en politisk, men fra en aandelig og litterær Modsetning, hængende ved de to Partier. Det var lykkedes Hørups Modstandere at skubbe ham ud af det politiske, ind paa det moralske Gebet, — og det samtidig med at han stiftede et Blad under Navnet Politiken.

Fra dette Øjeblik af, da „Politiken“ den 1. Oktober 1884 var stiftet, og Bruddet med Berg indtraadt, begynder et nyt Afsnit af Hørups politiske Historie.

den Oversigt over det 19de Aarhundrede, som Hørup skrev i „Politiken“ i de første Dage af det 20de Aarhundrede, kalder han dette Bergs Brud med ham „den mørkeste Gaade i hele Aarhundredets Politik“. Saa gaadefuldt var det nu ikke. Berg var ikke radikal, det er hele Forklaringen.

Omvendt har Berg og hans Penneførerere søgt at give det Skin af, at Hørups Vægning ved at danne et samlet, enigt Venstre blev benyttet af Højre til at holde den da synkefærdige Estrup oppe. Ogsaa dette er overdrevent, Estrup var ikke vegen for „et samlet Venstre“.

Hvad der derimod er rigtigt, er, at Begivenheden danner et Vendepunkt i begge disse Føreres Liv. Fra da af gik det ned ad for dem begge, men de tabte ikke overfor hinanden, men overfor Estrup.

Man maatte kende Hørups Tankegang daarligt for ikke at vide, at han i dette Øjeblik har tænkt: Nu hellere Estrup end Berg! ligesom han mange Gange før havde tænkt: Hellere Estrup end Bojsen!

Ogsaa af denne Grund rørte Hørup ikke en Finger for at undgaa Provisoriet. Medens Bojsen hele Vinteren 1884—85 som en Nikodemus opsøgte de grundlovstro Mænd i Højre, og Berg i de sidste Maaneder før Provisoriet var ivrig for at finde Udveje til en Finanslov, lod Hørup staa til, ja han drev paa.

Han mente, at Provisoriet var den Skanse, Venstre maatte erobre, før der kunde blive Ende paa Kampen.

Hørup har aldrig sammenfattet sin Opfattelse af den danske Forfatning i en samlet Fremstilling. Det hængte sammen med, at han var en Journalist, der skrev „fra Tilfælde til Tilfælde“. Men det kom ogsaa af, at det retlige Spørgsmaal kun interesserede ham ringe, baade de mange enkelte juridiske Fortolkningsspørgsmaal og Retten i Almindelighed, som Princip. Noget strængt juridisk eller historisk Bevis for, at vor Forfatning er parlamentarisk, har han aldrig forsøgt at give, og han har overhovedet kun i mindre Omfang taget Del i den statsretlige Diskussion, som var brændende i disse Aar. Han sagde blot, at vor Forfatning skulde være parlamentarisk, fordi han mente, at en Forfatning overhovedet ikke var en fri Forfatning, undtagen den lagde Tyngdepunktet i den almindelige Valgret. Da det første Provisorium beviste, at en Regering, selv efter den reviderede Grundlov af 28. Juli 1866, ikke kunde sætte sig udover den almindelige Valgret uden at komme udenfor denne Forfatnings regelmæssige Bestemmelser, følte han sig tilfreds med denne af Venstrømænd ellers saa stærkt angrebne Juli-Grundlov og tog den ofte i Forsvar. Den 6. November 1877 udtalte han saaledes i Folketinget: „Efter hvad jeg har set nu i den sidste Tid, er jeg netop kommen til at tro paa, at denne Forfatning ikke er saa ilde, som man mange Steder har sagt; jeg er kommen til at tro paa, at den i Grunden er ret god“.

Hans næste Sætning var da den: at enten

skulde Forfatningen være parlamentærisk eller ogsaa skulde der ingen Forfatning være. Han vilde ikke, at man ved at undgaa Provisoriet skulde opretholde en Skin-Forfatning, hvorunder det saa ud, som om Maskineriet var i Orden, skønt Forfatningens Princip i Virkeligheden var fornægtet af Regeringen, saasomt den forbeholdt sig at gøre Brug af Provisoriet, selv om Trudslen ikke blev udført. I den ene Artikel efter den anden hamrede han den Sætning fast, at Tilstanden i Aarene mellem 1877 og 1885, hvor der intet Provisorium var, i Virkeligheden var akkurat lige saa forfatningsstridig som i de følgende Aar under Provisoriet. Han vilde, som en anden Agitator, Ferdinand Lassalle, har kaldt det: sige det, som det er.

Selv om Eksperimentet var farligt, kunde der dog ligge en sund politisk Tanke deri, hvis det var blevet gennemført til Bunds. At tvinge Regeringen til enten at overholde Forfatningens Aand eller gaa over i den rene Absolutisme, det havde været at stille Sagen paa den Spids, hvor Eksperimentet kunde have staaet sin Prøve. Hvis Folketinget havde nægtet at møde, havde ophørt at træde i Funktion, saa havde Estrups Statskup været aabenbart, og saa havde det Hørupske Eksperiment været gennemført.

Men for Manden, der vilde trække Konsekvensen, laa denne, den eneste naturlige og logiske Konsekvens, langt borte. Han har aldrig antydnet, at han har tænkt noget saadant. Derimod har han mange Gange sagt, at Provisoriet var nødvendigt eller nyttigt til at vække Folket til demokratisk Bevidsthed.

Han tænkte paa de rørte Vande, som den forfatningsløse Tilstand vilde sætte ind i Befolkningen, og paa det storartede Fiskeri, der vilde blive i dette Farvand.

Naar man sammenligner denne temmelig friskfyragtige Holdning med den Kamp paa Liv og Død, hvormed andre Befolkninger og deres Førere har modtaget et Statskup, tager den sig ud som Leg. Og en Leg var det, i bedste Fald et ubegribeligt Paradoxs, naar Hørup paa den Maade knipsede Lovbrudet væk som et uvæsenligt Punkt. Thi hans Tanke har jo aabenbart været den, at vel gjorde Retsbruddet Modsætningen og Striden større og dybere, men det gjorde ikke Sagen til en anden, forandrede ikke dens moralske Kvalitet til en hel anden. Han manglede den moralske Strænghed, der ikke tillader En at bekæmpe Vold og aabenbar Lovkrænkelse med de samme Midler og i den samme Aand som et Misbrug af Forfatningen indenfor Lovens Grænse.

Men desuden var det jo et Fejlgreb, en Forveksling af Politik og Agitation. I Politik gælder det Magten, ikke den ideelle Styrke og aandelige Indflydelse, men Beherskelsen af de politiske Magtfaktorer. Og selv om Hørup med Provisoriets Hjælp demokratiserede og radikaliserede Folket nok saa meget, saa flyttede han jo ikke dermed de politiske Magtfaktorer en Tomme. I det Terræn, hvortil han vilde indskrænke Kampen, kunde den ligesaa godt have varet 50 Aar som 10.

Det hang atter sammen med, at Hørup undervurderede Modstanderne. Han har aldrig sat sig ind i saadanne Mænds som Estrups, Nellemanns,

Scavenius's Tankegang paa den fortrolige Maade, der er nødvendig for at regne rigtigt. Han manglede ikke Menneskekundskab, naar han stod upartisk som en kritisk Iagttager overfor en Mand. Men af den Trang, han som Agitator havde til at gøre enhver Sag saa enkel og ligetil som muligt, lod han sig gøre blind overfor en Modstander. Af denne Skævhed i Bedømmelsen af Modstanderne opstod de mange falske Profetier, der har lagt en Smule Komik over hans Berømmelse, som naar han satte Varigheden af Estrups Ministerium til „en Jagtrubber“, eller sagde, at han „havde ikke Fantasi nok til at tænke sig ude i Terrænet (om Kjøbenhavn) virkelige Forter af Sten, Jord og Jærn“, eller i 1892 spaaede, at de Moderate ved Valget vilde blive kørte „paa Lossepladsen“.

Planløst og uden at forberede en virkelig effektiv Modstand drev han, man kunde næsten sige sorgløst og med et dulgt Smil om Munden ud i Provisoriet. Ingen kunde forlange, at han skulde sætte sig i Spidsen for et Oprør eller planlægge den væbnede, fysiske Modstand. Men der var andre langt mindre farlige og for det danske Folkenaturel bedre liggende Midler. Der var den gennemførte Skattenægtelse, der var den systematiske Nægtelse af at møde paa Session, og de øvrige passive Midler, som andre Folk saa at sige selvsagt har anvendt, og som vilde have været saa lette at organisere i et lille, tætboende Folk som vort.

Men hvorfor lægge Ansvaret paa Hørup og ikke fordele det mellem alle Førerne? Fordi han var den, der mest havde udæsket og ikke vilde høre Tale om Tilbagegog. I Aarene 1883 og 1884 var han Mesteren

for de yderste Udæskninger, Finanslovens „Barbering“, Udhalingen af dens Behandling, saa at Lands-tinget kun fik 3 Dage, Fællesbegravelsen af Lovene. Dertil de Artikler og Taler, hvormed han kom-menterede disse Skridt, deres æggende, tirrende Tone. Og i 1885 var han utilgængelig for enhver Ad-varsel. Georg Brandes spurgte om, hvilke Magt-midler Venstre havde i Ryggen, Hørup smilede ironisk; Christoffer Hage holdt den store Tale om „Retten til Opstand“, Hørup fandt den overspændt; Bojsen trak i Filtskoene og gik til Krieger og Bille, Hørup fnøs. Tilsidst blev ogsaa Berg grebet af Angst, han gik til Holstein og vilde have ham til at gaa til Liebe. Men belært af Erfaringen fra 1877 vilde Holstein sikre sig mod et Angreb i Ryggen og gik der- for først til Hørup. Men han afviste Tanken om et Tilbagetog, og uden ham vovede de andre ikke.

Hvor ligner ikke denne Situation en anden i vort politiske Liv — den, hvor man forgæves forsøgte at faa de nationalliberale Førere til at tage November- forfatningen tilbage. Som det i 1863 var Hall, paa hvem denne Pression stærkest øvedes, fordi han med sin Popularitet bedst kunde have dækket dette Skridt, saaledes var det i 1885 Hørup, for hvem det af samme Grund vilde have været lettest at gøre den undvigende Bevægelse, der havde afværget Ulykken. Derfor er Ansvarer mest hans, ligesom Nederlaget i de kommende Aar ogsaa tungest faldt paa ham.

En Statsmand eller Diplomat vilde ikke have handlet som Hørup. Han vilde tværtimod have holdt Estrup fast ved Skøderne og ikke givet ham nogen Lejlighed til at krybe ud gennem det meget omtalte „Hul“ i Grundloven. Men en Statsmand var Hørup ikke, ja han syntes vist, at „Statsmænd“ var overflødige og for store til „dette lille Land“. Naar han brugte Ordet, var det altid med en Tilsætning af Løjer.

Men en Agitator var han og vilde han være. Og saa vigtigt ansaa han Agitatorens Kald for at være, at han, der ellers ikke gav sig af med „Begreber“, flere Gange med en næsten filosofisk Interesse og Stringens har søgt at opstille og definere et selvstændigt formelt Begreb om Agitation. I en Anmeldelse af Georg Brandes's Skrift om Ferdinand Lassalle gør han Betragtninger gældende om, hvad han kalder „Agitationens egen Husholdning“, der øjensynlig er personlige Bekendelser om, hvordan han vilde have sin egen Agitation bedømt. En vel drevet Agitation skal efter hans Betragtning ikke kendes paa Sandheden eller Falskheden af dens Lære, men alene paa dens Udbytte, dens Virkning. Hvis altsaa den demagogiske Agitation med dens Appel til Massernes Had og Brutalitet er den, der giver det største praktiske Udslag, saa har den dermed godtgjort sin Berettigelse, og Brandes har Uret

i, at Lassalle var en ringere Agitator, fordi han var Demagog; tværtimod som Agitator blev han større derved. Thi siger Hørup, „hvis Lassalle havde sagt, hvad der for en historisk Betragtning havde været sandere, at de begunstigede Klasser netop er saa humane, saa billigt tænkende, saa vilige til at gøre Ret, som de efter deres Opdragelse, efter Tidens almindelige Moral og efter hele den historiske Udvikling kan være, saa havde han ikke skærpet Følelsen af Forurettelse til en Grad, der havde medført noget praktisk Udslag. Der havde ikke rejst sig noget Parti, der var ikke sket nogen Rystelse af Bevidstheden“. Og i en anden Artikel fra hans allersidste Tid, en Anmeldelse af en Afhandling om „Utugtige Skrifter“ af Professor V. Bentzon, fejrer han al Videnskabelighed, ja Litteratur og Kunst med, tilside næsten med et Proletarspark som Privilegier for Overklassen og hævder Agitationens Frihed som en langt vigtigere Ting. Det hedder saaledes: „Men hvor vil man hen uden Agitation? Naar Videnskaben, Litteraturen og Kunsten har udtømt deres frem og tilbage for Overklassen, hvor de hører hjemme, kommer der en Dag, hvor der skal ske noget, og den kommer altid med en Appel til det store, menige Folk. Det er Profeterenes, Omvælternes og Agitatorernes Dag. — —“

Hørup var Demagog og var det med fuld Bevidsthed om Demagogiets Konsekvenser. Han var ikke en Mand, hvem Ordene undslap i Bespændelse, men en Mand, der var sig sit Ansvar bevidst og beregnede sine Ord med den stærkeste mulige Virkning for Øje. Han var nok en dialektisk Begavelse, men til syvende og sidst gav han alle Grunde og

Argumenter en god Dag. Naar alle Grunde var udtømte, var den bedste Grund endnu i Baghaanden, den, at saadan vilde man. Det var Viljen, han vendte sig til, ikke Tanken, ikke Sympatien, ikke Troen. Han mente, at efterat først Fantasien længe havde været den herskende Evne i Folket, og derefter Følelsen var slaaet stærkt igennem i Religiositet og Inderlighed, saa maatte det nu være Viljen, Kravet stod til, altsaa Politik, Tiden trængte til.

Han var selv en viljestærk, karakterfast, selvrædig og selvbehersket Mand, der aldrig gik et Skridt videre eller sagde et Ord mere, end han vilde. Men han var ogsaa en meget stille Mand, hans Vilje gav sig aldrig voldsomme Udtryk. Som Vandet, der har den dybe Grund, er stille, var hans Væsen stilfærdigt og jævnmødt. Han foer med Læmpe, han havde ingen Herskermanerer, ingen bydende Mine, ingen brammende Færd. Den stille, men stolte Maade, han førte sig paa, med den fordringsløse Holdning, den stejle Nakke og det blinkende, afmaalte Øjekast, virkede mere disciplinerende end al Befalen. Derfor gav heller ikke hans Agitation sig Udslag i Følelsesudbrud eller i en flammende Tone. Han manglede al Patos, alt Raab, al Blotelse, alle Gebærder. Han virkede ad den indirekte Vej. Han angreb og spottede Modsætningen til det, han vilde fremelske; han æggede Mistroen frem til de Stemninger og Instinkter, der havde Overtaget over dem, han vilde vække; han nævnede ikke Genstanden for sin Sympati og sin Tro ved Navn, men røbede den kun gennem det, han kastede sin Antipati og Mistro paa. Naar han ikke kaldte Folket til Vaaben og rejste det til Opstand mod Stats-

kupet, laa det ogsaa i, at hans Mund vilde have snærpet sig sammen om de store Ord, som denne Situation vilde have krævet.

Hans Maner var en saadan, som kun passede for Danske. For Fremmede vilde den være ufordragelig, de vilde aldrig begribe, at denne Mand havde virket saa stærkt. Nordmænd har erklæret sig renonce, Tyskere vilde gøre det samme, hvis de kendte dertil. Men for os Danske var Hørups Maner hjemmefødt og barnekendt; thi det var Holbergs og Wessels Arv, den høje Komik og den lave Komik. Men mest dog maaske den lave Komik. Den Muse, der har inspireret det meste af Hørups Agitation, er den samme som den, der har inspireret „Kærlighed uden Strømper“. Hørup gjorde som Wessel, han forvandlede Heltene til Skræddere, nogle med Rette, andre med Urette; han trak meget, der kun var Heltefagter, men ogsaa adskilligt, der virkelig havde noget heroisk ved sig, ned i den lavkomiske, bondeplatte Sfære, hvor de falske Helte afklædes og staa „røde, feige, flade“, men hvor ogsaa den virkelige Heroisme preller af paa det afstumpede, flade Følelsesliv. Har han end i vidt Omfang løftet Bondens Hu, saa kan det ikke skjules, at han ogsaa i mange Tilfælde er gaaet den modsatte Vej: at rive det hele Niveau ned i Plan med det lave Loft i Bondens Stue.

Men han forstod tilvisse ogsaa at bruge sin Spot og sin komiske Sans som en Moralist. Skønt Journalist og henvist til Dagens enkelte Tilfælde forstod han at løfte det enkelte Tilfælde og den individuelle Figur op til saadanne typiske Tilfælde og Skikkelser, at han blev en Forfatter i Holbergs

Aand. Adskillige har ment, at dette var hans egentlige Kald og Begavelse. Og sikkert er det, at de politiske Typer, han kæmpede for og imod, de politiske Laster, han angreb, og den ædruelige Aand, hvori han førte sit Angreb, paa en slaaende Maade peger tilbage til Figurerne i Holbergs Komedier. Naar han tømte sin Ringeagts Skaaler over de Nationalliberales akademiske Hoveder og latinske Hovmod og satte Bonderealismen op derimod, hvad var det saa andet end det samme Æmne som i Erasmus Montanus? Naar han fandt Fantasteriets højeste Potens udtrykt i Drømmen om militære Bedrifter, fornyede han saa ikke Holbergs Jacob von Tybøe, omskabt i Tidens Ramme og forplantet til en hel politisk Slægt? Og Stygotius og Gert Westphaler, — ogsaa til dem har han Sidestykker i sit Galleri. Ved sin Fordomsfrihed, ved sin Opfattelse af den moralske Ringhed som komisk, ved sin Forfølgelse af Skolemestervigtigheden og ved mange andre Træk er han et Barn af Holbergs Aand.

Det var af denne Respektløshed, hans Agitation drog sin, lange, aldrig hvilende, bestandig gentagne, men ogsaa bestandig friske og fornyede Aande. Han var ingen Profet, der lokkede med en kommende Lyksalighed, ingen Messias, der forkyndte en ny Samfundslære, ingen Reformator, der vilde indføre visse bestemte Forbedringer. Det var Aanden, mere end Samfundet, han vilde omvælte.

Som Samfundsreformator og Politiker har han mange Overmænd, men som politisk Skribent og Taler ikke mange Jævnbyrdige. Han var af Naturen en stor Kunstner, men aldrig har han frembragt et eneste Værk, der var gjort for Kunstens Skyld.

Al sin sproglige Kunst og Begavelse satte han i sin politiske Agitations Tjeneste. Denne Mand, der har skrevet saa uendelig meget, har aldrig udgivet en Bog eller Pjece, og med en eneste Undtagelse heller ikke en Tidsskriftsartikel. Alt, hvad han har frembragt, har været Avisartikler.

Hørup havde et mageløst Øre for Modersmaalet, mest for det mundtlige Ord. Han havde ikke sit Sprog fra Læsning, men han havde sanset og lyttet sig dertil. Det var det levende Sprog, der gaar fra Mund til Mund og bliver liggende i Øret, han arbejdede i, ikke det litterære Bogsprog. Hvad han havde læst, var næppe synderlig meget, men hvad han havde læst, havde han tilegnet sig dybt og optaget i sig personligt. Han havde læst Bibelen, uden at glemme et Ord, og hans Artikler er fulde af de monumentale Ord og Ordsprog fra denne. Han havde læst Shakespeare og gjort rige Fund i hans drøje og saftige Repliker. Saadanne Steder som Kents af lutter Skældsord sammensatte Repliker til Oswald i „Kong Lear“, eller den Scene i „Henrik den 4de“, hvor Prins Henrik, spillende sin Fader, giver Falstaff hans Skudsmaal, var sammen med Profeternes Tale i det gamle Testamente sproglige Vaabenkamre for ham. „Doch die Kastraten klagten, als ich meine Stimme erhob“ — har han sagtens ofte sukket. Og hver Mandag, naar Hof- og Stadsretten „mortificerede“ nogle Stykker af de djærveste Ord, har han sukket paany. I et saadant bittert Øjeblik, netop i Anledning af et Injuriesøgsmaal mod „Morgenbladet“ (fra Estrup) skrev han engang: „Vort Sprog har en stor Ordbog for alt det savlende, slæbende, valne, svedne og blegsottige. Ligesom vor

Folkekarakter er fattig paa Vilje, saaledes har vort Sprog en spidsborgerlig Sky for det karakteristiske, personlige, afgørende. — — Naar Svig og Løgn hedder Taktik, naar Feighed og Forræderi hedder Maa-dehold — — naar et Folk aldrig har nogen Trang til at lette sit Hjærte for Ord som: I Øjenskalke, I Daarer og Blinde, I Slanger og Øgleunger — — naar det har glemt det gamle Testamente osv.“ Og-saa af de danske Folkesagn, Folkeviser og Eventyr havde han faaet stærke sproglige Indskydelser. H. C. Andersen har han aabenbart følt sig slaaget af og har søgt at eftergøre hans Maner. Bjørnsons Originalitet har pustet til hans egen. Hos Søren Kierkegaard har han skilt Pedanteriet ud og haft sin dybe Tilfredsstillelse af den Lidenskab, der gjorde hans Sprog saa eksklusivt — „det eksklusive“ var Hørups Udtryk for den højeste sproglige Ros.

Naar Hørup, skønt den lavmælte Tone var ham naturligere end den voldsomme, gjorde saa meget af disse drastige Vendinger fra Bibelen og Shakespeare, skyldtes det hans Iver for at gøre sit Sprog saa folkeligt som muligt. Som Sprogkunstner var han Demokrat til Pennespidsen og Tungespidsen. Han tænkte bestandig paa sit Publikum og forestillede sig dette Publikum som en Bondealmue. Derfor oversatte han saa at sige alle Spørgsmaal og Tilfælde i Bondegaardens Sprog og trak dem ned i det daglige Livs Atmosfære. For ham, som den Agitator han var, havde Sproget en demokratisk Mission. Det skulde tage Vejret af alt det højtflyvende og respektindgydende, ved at trække det ned i den dagligdags, trivielle eller platte Verden. Det skulde gøre det abstrakte og fremmede fortroligt

og anskueligt ved at omskrive det i Billeder, der laa lige for Næsen af det Publikum, for hvilket han skrev og talte. Ved denne Maner søgte han at konkurrere baade de Nationalliberale med deres abstrakte fra Tænkning og Læsning hentede Udtryk og Grundtvigianerne med deres salvesfulde Jargon ud af det folkelige Marked. Og dog mistede han ikke derved det kræsne Publikum og Stilens Fin-smagere; dertil var hans Gehør altfor fint og hans Takt og Sans for Sprogets Natur og Velklang altfor sikker og behersket.

„Det sproglige“ var for ham et usvigeligt Kendetegn, ligesom Guardeinens Stempel, paa, om Mennesker havde Natur, Ægthed og Oprindelighed, eller om de var Mennesker af 2den Klasses Gehalt. Undertiden slog det til, som naar han tidligt udpegede Vilhelm Lassen som en Fremtidens Størrelse. Undertiden spillede denne Vurdering ham ogsaa Puds og lod ham overvurdere Mænd, der fra Karakterens Side viste sig temmelig uægte, f. Eks. Jens Busk. Selv sine værste Modstandere kunde han blinke til med skælmsk Sympati, naar de var hans Værkfæller i et godt sprogligt Arbejde, f. Eks. Ploug.

At Hørups Maner har sine historiske Forbilleder, har Dr. Vedel i sin Bog „By og Borger i Middelalderen“ leveret et slaaende Bevis for. De Eksempler, der her opskrives paa borgerlige Kronisters og folkelige Prædikanters Maner i Middelalderen, er ganske Hørupske. Kun hentede han sine Billeder ikke fra Værkstedet men fra Bondegaarden og Agerbruget, især fra Stalden, Hønhuset, Mejeriet, Vognskuret, Kartoffelmarken, Urtehaven, Køkkenet og Spisekammeret, mest af alt maaske fra de to sidste Steder;

det er en utrolig stor Rolle, de kulinariske Lignelser spiller i hans Artikler og Taler. Dette Billedsprog er hans Stils mærkeligste Ejendommelighed. Dog ligesaa ejendommelig er maaske hans enestaaende Evne til at undgaa de abstrakte Udtryk. Han kunde indskibe sig i de tungeste af den sværeste videnskabelige Ballast belastede Emner, Toldproblemet f. Eks., eller Hjemmemarkedet eller Jordspørgsmaalet, og dog gøre dem saa at sige sanselige. Jo stærkere et Udtryk kunde slaa Sanserne, des bedre var det ham.

Han var som bekendt kun en maadelig Redaktør, men en enestaaende Journalist, der ikke blot i sine egne Artikler, trods deres uendelige, uoverskuelige Masse, holdt sin Kunst og sit Fag højt i Ære, men ogsaa reformerede Avis sproget og stiftede journalistisk Skole. Der skrives om politiske Emner og Samfundsspørgsmaal helt anderledes efter ham end før ham. Ikke blot har han skærpet Fordringerne til en „Leder“ meget, men han har indført en ny Stil i de alvorlige Artikler, en Stil, om hvilken Vilh. Lassen sagde, at det gjaldt: Følge den ny Stil eller dø! Hørup skrev de gamle Højreblade i Sænk. Nu er det ikke blot i Venstrepressen, at man træffer hans Elever, men ligesaa godt i Højrepressen.

Selv satte han Talens Kunst over Journalistikens. Den legemlige Nærhed af det Publikum, paa hvilket han vilde indvirke, spændte hans Evne endnu en Grad. Som Taler kunde han desuden forstærke Virkningen af sit folkelige Sprog ved den sjællandske Dialekt, han ogsaa som Kjøbenhavnner bevarede og aabenbart med Flid fastholdt. Og til Maalet kom det ironiske, ætsende Tonefald — „Skedevand“ kaldte

Julius Lange det, — og Smilet, der fra Øjenkrogen i vifteformede Rynker lagde sig over hans Ansigt, og den tilbagestrængte Lidenskab, der kunde høres som en Undertone i hans Stemme og var udtrykt i den Holdning af tilknappet Lunhed og utilgængelig Stejlhed, hvormed han stod paa Talerstolen. Som han er fremstillet paa Julius Paulsens Maleri med det sænkede Hoved og det nedadvendte, lune Blik, mens Smilet lurer omkring Næsefløjene, faar man et sandere Indtryk af ham som Taler end gennem Willumsens Statue i Kongens Have. Han tog sig udmærket ud paa Talerstolen, som en virkelig Folketribun, især da han var bleven omkring de halvhundrede Aar, og Skikkelsen var bleven bred og Hovedet graat, dette Hoved med sit Racepræg af hans Afstamning, uligt den københavnske Type, men hjemligt paa Bondelandet, — naar han stod saaledes og talte i fri Luft, med en Forsamling om sig i bred Bue, selv oppe over Mængden med blottet Hoved, og de flade Pløjemarkler længere ude, saa var der Stemning over Øjeblikket.

Hvordan han talte? Det var især Anslaget, der gjorde Talens Form karakteristisk. „Har De lagt Mærke til, hvor sløj en Moral der er i somme af de danske Ordsprog?“ Eller: „Har De hørt, at Landstinget vil opretholde Grundloven?“ Eller: „Raab ikke saa højt!“ Eller: „Stol ikke paa Folketinget!“ Eller: „Misforstaa os ikke!“, — saaledes begynder han fem af sine Taler. Det er en Inspiration som hos en Digter, det minder ganske om Bjørnson, naar han intonerer: „Har Du hørt, hvad Svensken siger, unge norske Mand?“ Og det er en anden Indledning end

den bekendte: „Den ærede Festkommité har overdraget mig det ærefulde Hverv, ved denne Lejlighed at holde Taler for Grundloven“. I næsten alle Hørups Taler var der et saadant lyrisk Sving, der fra Anslaget og til det sidste „Leve“ førte en enkelt Stemning, en enkelt Tanke, et enkelt Indtryk igennem og slog det fast i Tilhørernes Sind. Lutter Gærstof, aldrig Fyldstof.

Den Stemning, der satte Sving i det meste af Hørups Agitation, var en dyb Bitterhed og Antipati. Han havde meget af det Hadets og Mistroens skarpe og underfundige Øje, der blandt flere tænkelige Motiver slaar ned paa det sletteste og egenlyttigste. „Hr. Hørup er en stor Skeptiker overfor den menneskelige Naturs Bravhed“, skrev Dr. Pingel engang om ham. Og han havde en egen Tilfredsstillelse af at bruge dette Skarpsyn til at ramme Blottelsen, og ramme den paa et uventet Sted og paa en uventet Maade. Naar man i nogen Tid har læst mange af hans Artikler, kan man ikke frigøre sig for en stærk Uhyggefølelse over denne Hadskhedens Inspiration.

Og dog vakte han som Menneske saa megen Sympati hos dem, der kom i personlig Berøring med ham. Og da man af Sympati vist ikke faar mere, end man selv giver, har han selv ikke manglet det varme Hjærte, som vel ogsaa en Politiker sidst af alle kan undvære. Den fine Tale for Hostrup, han engang i de uskyldige Tider holdt, munder ogsaa ud i en Lovprisning af Sympatien som „Kilden til alt det, der fødes for at leve og bestaa, Politikens Kilde ikke mindre end Poesiens“. Men af denne Sympati er altfor lidt gaaet over i hans Agitation. Kun fra

de første Aar af 80erne, de lykkelige Aar, der syntes at forjætte Sejrens nære Dag, er der en Række Taler, f. Eks. Grundlovstalen paa Frederiksberg den 5. Juni 1884, der bæres af Forstaaelsens og Fordragedens Aand.

Provisoriet skulde snart gøre en Ende paa denne gryende Forsonlighed. Blandt det meget andet, der blev kuldslaet i dette Frostvejr, var ogsaa Hørups Lunhed. Han havde tænkt, at hans Agitation skulde vinde i Styrke ved Lovbruddet, men den tabte tværtimod, ikke blot i Finhed og Friskhed, men ogsaa i Gehalt. Hans Billeder gik i Stykker for En, ja syntes ligefrem frivole, naar man tænkte paa, hvor latterlig ligegyldig Talent og Kunst var her, hvor raa Kraft var det afgørende. „Naar Vaabnene drages, tier Muserne“, — dette latinske Ordsprog fik Anvendelse ogsaa her. Naar man i hans Artikel i „Politiken“ 3. April 1885, altsaa anden Dagen efter Statskupet, træffer denne kunstneriske Vending, at lige siden Nytaar har „Berl. Tid.“ „haft sin Rede over Finansudvalgets Vinduer og kvidret om Provisoriet som en Svale om Foraaret“, og saa erindrer, at der hermed sigtes til de mest haandgangne Opfordringer til Statskup, saa faar man en Afsmag i Munden. Men der kom i det hele et Klik i Hørups Agitation; en brudt Undertone af Fortvivelse og Fortrydelse var ikke til at overhøre, og efterhaanden som Tiden gik og det blev værre og værre, slog det over i en Utaalmodighed og Arrigskab, der var ganske ubehersket.

eviset for, at Hørup mere var en Agitator og politisk Moralist end en Statsmand, leverer bedst de Betragtninger og Beregninger, han anstillede over Provisoriet. Som altid regnede han ogsaa i dette Tilfælde mere med de moralske Indflydelser end med Statsfaktorerne og de i Samfundsorganisationen liggende Magtforhold. Medens Estrup og Nellemann regnede som saa: Vi har paa vor Side Hoffet, Hæren, Landstinget, Domstolene, Embedsmændene og den overvejende Part af „de øverste Ti Tusind“, saa regnede Hørup med den offentlige Mening og med den moralske Tvang til at vende tilbage til lovlige Tilstande, som Folkets bestandig fastholdte Nægtelse af at godkende Lovbruddet skulde udøve paa Regeringen. Regeringen skulde først tvinges udenfor Loven for atter at købe sin Tilladelse til at vende tilbage til lovlige Tilstande saa dyrt, at dens Nederlag dermed var beseglet.

Den 18. Maj 1885 holdt han en Tale i Havdrup med det bestandig gentagne Motto: Dette skal ikke gøres lovligt — aldrig. Det hedder i denne Tale: „Til sidst beder enhver Regering om godt Vejr, den kommer altid tilbage til det: Skulde vi saa ikke se at faa det gjort lovligt. Derfor maa det være det første og det sidste, at det skal aldrig blive Lov i Danmark“. Og med et mere drastisk Udtryk for den samme Tanke siger han senere i

Talen: „Jeg tror, at der er den Mening i Landet, at nu skal Kuglen rulle, til den naar Keglerne, og saa naar den dem nok“.

Hørup mente, at man ved at holde Estrup fast i Ulovligheden, skulde gøre ham mør. Kampen skulde bestaa i at pine Sjælen ud af Livet paa Modstanderne, vande dem ud, trætte dem til Døde, saa de tilsidst bad om Forlig. Han selv vilde i Mellemtiden sørge for at være den Ledende, den, der gav Signalerne, for bagefter at være den, med hvem Forliget blev sluttet, og den, der overtog den næste Situation.

Det gjaldt altsaa for Hørup om at begynde smaat og koldblodigt, ikke at spille Krudtet, ikke at indtage Stillinger, der atter maatte opgives, ingen Udæskninger, der kunde sætte Tingene paa Spidsen og fremkalde en Ophidselse og Højspænding, der ikke kunde holde ud, men vilde slaa over i Afspænding og Træthed. Derfor brugte han i sin Havdrup-Tale ingen stærke Ord og ingen lyriske Udbrud af Indignation eller nogen Appel til Lidenskaben, men maaned blot med stille Fasthed til Udholdenhed og Taalmodighed. Han foretog heller ingen Agitationsrejse gennem Landet og undgik derved sit „Holstebro“. Og da Folketinget atter samledes, var han Talsmand for en moderat og nøgtern Taktik uden Finanslovsnægtelse og andre radikale Skridt.

Han havde dog helt forregnet sig og med god Grund. Thi et Folk er ikke en saadan Maskine, hos hvem man først kan slippe Lidenskaben løs og saa skrue for. Gennem mange Aar havde Hørup mere end nogen anden hidset Folkets Lidenskab op til Kogepunktet, og han forstod dog ikke, at

Provisoriet vilde faa det til at koge over, men vilde tværtimod, at det nu skulde gaa af Kog. Hvilket Overgreb af en Politiker at tro, at et Folk lader sig afrette paa den Maade efter det højere Diplomatiske Fordringer. Og hvor hjærteløst i Grunden, først at fylde et Folks Hjærte med Storm og saa at spotte Stormen som en Dumhed. Der fortælles fra det Partimøde om Efteraaret 1885, hvor Venstre tog Beslutning om sin Taktik, at en Partifælle tilraabte Hørup: De mangler Hjærte i Politik! og at denne til Svar pegede mod sit Hoved som det Sted, hvor „Klogskaben“ havde sit Sæde. Hvem af de to, der i denne Situation fortjente Sympatien, er ikke tvivlsomt.

Men heller ikke personlig havde Hørup kunnet følge sin egen Taktik. Som Redaktør af „Politiken“ havde han tværtimod ydet sine rundelige Bidrag til at sætte Landet paa den anden Ende. Det Blad, der var i Færd med at erobre sig den toneangivende Plads i Hovedstaden, maatte selvfølgelig slaa saa megen journalistisk Mønt af Situationen som overhovedet muligt. Og næsten hver Dag i denne bevægede Tid havde „Politiken“ da ogsaa en ny politisk Sensationsaffære. Der var *Vidnesagen*, der begyndte med, at Bladet brændte sine Protokoller, for at de ikke skulde falde i Rettens Hænder, og endte med en Tiltale mod to af Bladets Folk. Der var *Hasselkjæpsagen*, i hvilken Hørup selv blev tiltalt for Majestætsfornærmelse, dømt ved Kriminalretten til 6 Maaneders Fængsel, men frifunden ved Højesteret. Der var *Stramanden*, en vis Joakim Fritz Madsen, som „Politiken“ i de strængeste Tider gjorde til Bladets „Ansvarshavende“, og som Hørup en

Morgen forestillede for Justitsen i en Artikel, der begyndte saaledes: „Vi tillade os herved at forestille for hinanden De Herrer Justitsminister Johannes Valdemar Nellemann og Joakim Fritz Madsen“. Det vellykkede Indfald gav Anledning til, at Nellemann udstedte det saakaldte „Straamandsprovisorium“, hvormed han slog dette Vaaben ud af Hørups Haand. Ogsaa det senere „Straffeprovisorium“, laant direkte fra Preussen, kunde „Politiken“ utvivlsomt tilegne sig Broderparten af Æren for.

I det Tilbageblik over den politiske Periode 1870—1900, som Hørup skrev i de første Dage af det ny Aarhundrede, har han søgt at give Berg og de Moderate Skylden for, at hans moderate Taktik mislykkedes. Han har i Virkeligheden intet at lade de andre høre i Retning af „unyttigt Spektakel“. I hvert Fald var der ikke megen politisk Alvor i hans egne „Spektakel“numre. Hans Stilling til Riffelbevægelsen, om hvilken han skal have sagt, at de unge Mennesker „skulde have Lov til at more sig“, er en lignende Leg med Ilden. Meget fast i sin moderate Taktik har han heller ikke været. Thi i Havdrup-Talen tager han Riffelforeningerne meget alvorligt og siger, at han „priser dem, — mest for Sindelaget“. „At en Mand ser til sit Værge, naar nogen træder paa hans Ære, det er sundt og samfundsopdragende, det giver en god Tone i Landet“, hedder det endog med en næsten „militaristisk“ Vending. Men i Tilbageblikket figurerer Riffelforeningerne blandt de Skuffelser, som „Berg og de Moderate“ alene havde Ansvaret for.

Uden Herredømme over Stemningen i Befolkning-

gen paa den ene Side, ja selv revet med af Ophidselsen, og paa den anden Side overfor en Regering, der udnyttede Ophidselsen til at tilspidse Situationen til den Ekstremitet, den Hørupske Taktik netop vilde undgaa, og saa paa den tredie Kant den lurende Gruppekrig med de „Danske“, der gjorde ham Rangen som den Ledende stridig, — saa forskellig fra den gjorte Beregning blev Stillingen for Hørup i Aarene 1885 og 1886. I disse to Samlinger talte han omtrent ikke eet politisk Ord i Folketinget.

Slaget var tabt og han selv gav fortabt. Allerede i Efteraaret 1885 havde han efter sine nærmeste politiske Venners Indtryk mistet Troen paa den lange, udholdende Kamp.

Den eneste af Venstres andre Førere, med hvem han paa dette Tidspunkt ikke havde brudt, var Holstein. Personligt havde de altid haft Sympati for hinanden, selv naar de laa i Krig om Politik. Der var et tydeligt „Valgslægtskab“ mellem dem, de tiltrak hinanden, fordi der var Natur i dem begge, og forstod hinanden, som hele Standpunktets Mænd plejer at gøre. Ogsaa „det sproglige“ var en Tilknytning. Desuden havde Holstein, for hvem Maalet var at bevare Partiets Balance, ofte maattet kaste sig over til den Hørupske Side, og i de kritiske Dage lige før Statskupet havde de søgt og opnaaet en politisk Forstaaelse med hinanden, der aldrig siden ophørte, men fra da af knyttede dem til hinanden i et Ven-skab, der varede ud over Holsteins Bortgang, ud over den lange Adskillelse, og for Holsteins Vedkommende ud over Hørup's Død.

Disse to indgik nu et taktisk Forbund, hvis Maal uden Tvivl har været det Forlig, som de begge

indsaa var den eneste Redning. At der var Risiko derved, var dem naturligvis klart, derfor gik de forsigtigt til Værks, fik Frede Bojsen med, da de første Gang i 1887 skulde ud paa den glatte Is, og skød anden Gang, i 1888, andre Personer frem foran sig. Men navnlig Hørup ventede sig aabenbart ogsaa stor Fordel af dette Forsøg, naar det blev udført som et dristigt Kup og tog Folket med en Trumf. Det skulde ikke være nogen langsom Tilnærmelse, en Sammensmæltning paa Grundlag af Følelsernes Samklang som den, de Moderate senere lavede, men tværtimod et koldt Forlig, gjort af Klogskab, et Stykke Diplomati, beregnet paa at overløste Modstanderen. Et Tærningkast var det i hvert Fald.

Den moderate Taktik, Hørup havde anbefalet allerede i 1885, sluttede hele Venstre paa Rigsdagen sig til i 1886, og Hørup fik derved Synet af at være den klogeste og blev derved den Ledende i den kommende Tid. Men dette opvakte de Moderates Nag og Hævnlyst, saa at Hørup i det afgørende Tidsrum kom til at operere med deres Fjendskab i Ryggen. Formelt udslettedes Begreberne „Danske“ og „Europæere“ i 1886 og gik op i et fælles Parti, men reelt var Skellet dybere end nogensinde.

Selv med 1886 var den Hørupske Taktik dog tydeligt kommen for tidligt til Verden. Befolkningen havde ikke faaet gjort Vendingen, og selv paa Rigsdagen havde man vanskeligt ved at komme til Rette i den nye Situation. Samlingen 1886—87 slæbte sig til Ende. Men navnlig efter Valget i Januar 1887 med dets Nederlag for Venstre laa Forliget i Luften.

Det var General Tvermoes, der først talte til Holstein derom, saa gik Holstein til Hørup, derpaa blev

der holdt en Konference med Tilkaldelse af Bojsen, N. I. Larsen og Edv. Brandes, og Resultatet heraf blev, at Hørup og Bojsen Arm i Arm, men med Udelukkelse af Berg, gik til en hemmelig Underhandling med Estrup og Nellesmann. Meningen var at sondere Terrænet, men nogle renlivede menige Rigsdagsmænd, der havde opdaget disse skumle Møder, og — som Pingel engang har skrevet — ligesom de kapitolinske Gæs følte Trang til at redde Fædrelandet, sladrede til Berg, der straks slog Allarm i Partiet og dermed indledede sit nye store Felttog mod Hørup, hvem han stemplede som Venstres „Luskepeter“ og til Svar af Hørup fik Betegnelsen Venstres „Rumlepotte“.

Skønt den Agitation i politisk Renhed, Berg hermed paabegyndte, var ligesaa farlig for de Moderate, og skønt kun et Sammenhold mellem Moderate og Radikale kunde holde Stand imod den, var de Moderates Skinsyge og Frygt for, at Hørup skulde blive den ledende Mand, dog saa stor, at de samtidig hermed henvendte sig til Holstein for at faa ham til at stille sig i Spidsen for en ny Gruppekrig med det Maal at trykke Hørup ned i 2den Linie. Afviste med Harme af Holstein, fandt de derimod viligt Øre for denne Plan hos Bojsen.

Saaledes blev Hørup klemmt fra alle Sider. At gøre Front paa en Gang mod Højre, mod Berg og mod Bojsen, var uholdbart for ham. Hvad Under, at han da, indesluttet til alle Sider, søgte Frelsen ved at skaffe sig nye Forbundsfæller og en ny Opstilling.

Situationen kom ham til Hjælp. Ogsaa Estrup, men maaske navnlig de to Ministre Nellesmann og Ingerslev, ønskede Forlig. De hemmelige Underhand-

linger i Foraaret 1887 havde givet Estrup et Vink og han fulgte Vinket. Paa det Finanslovsforslag, han forelagde i Oktober 1887, var der ingen Bevilling opført til Kjøbenhavns Befæstning. Det er beskrevet, hvorledes Hørup, da Forslaget blev omdelt i Folketinget, i samme Nu slog op paa § 26, de ekstraordinære Bevillingers Paragraf, og med sit lune Smil konstaterede den fremstrakte Haand.

Ogsaa udefra kom der stærke Tilskyndelser til Forlig. I 1888 skulde den store Udstilling holdes i Kjøbenhavn, og i det samme Aar faldt om Foraaret Kongens 70aarige Fødselsdag, om Efteraaret hans 25 Aars Regerings-Jubilæum og om Sommeren Hundrede-Aarsdagen for Stavnsbaandets Løsning. Det var altsaa et Slags Jubelaar, der indbød til Forsoning. Kongen ønskede det, og mange Kræfter søgte at skyde paa.

Da der saa om Efteraaret 1887 omtrent samtidig indtraf to Begivenheder, at der udbrød en ondartet Svinepest i Landet, og at det danske Smør blev truet paa det engelske Marked af Kunstsmørrets Oversvømmelse, saa var Situationen moden. At der paa den opstaaede Panik kunde laves en ny Politik af agrarisk Smørfarve, en ny „Oktoberforening“ mellem store og smaa Bønder, slog paa engang ned i Godsejerne i Landstinget og i Hørup. Den 21. November 1887 skrev Hørup i „Politiken“ sin store Artikel: Smør. Den endte saaledes: „Nej, der er kun en Kontrol, der gælder, fordi det alene er den, man kan vente Ørenlyd for i England. Dersom vi vil reklamere for dansk Smør i England, saa skal vi sige: Danmark er et rent Land, der er intet Kunstsmør i Danmark. — — Det er det engelske Marked,

der staar paa Spil; lad vore Styrere se til, at Staten ikke tager Skade.“

Hørups Gave til at sammentrænge sin Politik i et bevinget Ord, svigtede ham heller ikke her. Snart fløj det rene Lands Parole som en Storm gennem hele Landet. „Det rene Land“ fik sine Profeter i alle Sogne, sine rejsende Agitatorer, sin Krigskasse, sine Hververe og Agenter. I alle Bondekredse hed det til Rigsdagsmanden: Er Du for eller mod „det rene Land“? Og Hørups moderate Modstandere, der havde deres Tilhold blandt Bønderne, fik en stor Skræk i Livet. Hørup ønskede Folketinget opløst paa dette Spørgsmaal og havde hele sit Valgmaskineri parat. Men snart blev Ministeriet bange for Bevægelsen, der kom en paralel Aktion i Stand mellem Minister Ingerslev og de Moderate, det blev til et Kompromis mellem Natursmørret og Kunstsmørret, Hørup mistede Førelsen paa Rigsdagen, Forbundet mellem ham og Godsejerne opløstes, og hans radikale Agrarpolitik løb ud i Sandet.

Men medens de Uindviede lyttede til de lange og kedelige Debatter paa Rigsdagen mellem Hørup og Bojsen om det udenlandske Marked og det indenlandske Forbrug, saa vidste de Indviede, at det, saaledes som Hørup engang senere sagde til Vilh. Lassen, „ikke saa meget var Smørret som Finansloven, det gjaldt om“. Hørup vilde have en regelmæssig Finanslov igen, men en „ren“ Finanslov uden Bevillinger til de ad provisorisk Vej trufne Foranstaltninger. Naar Fæstningen var udeladt af Finansloven, mente han, at Spørgsmaalet om de finansielle Virkninger af de provisoriske Love, Gendarmerne, Politiet, Assessorerne, ikke var en større Vanskelig-

hed, end at den kunde overkommes. Hans Forligsvillighed fremgaar ganske utvetydigt af hans Nytaars-Artikel i „Politiken“ den 1. Januar 1888. Den begynder: „Glider vi den 1ste April atter tilbage i de regelmæssige Finansloves gamle Spor eller gaar vi ind i det 4de Provisorium“. Og den slutter: „Hvis det fornuftige var det sandsynlige, vilde det være i høj Grad sandsynligt, at vi den 1ste April begyndte med en ordinær Finanslov.“

Men med Sammenfaldet af hans Agrarpolitik havde han mistet Forligets Løftestang. Han kom ikke til at optræde for aabent Tæppe, men blev borte i Kulissen. Officielt var det ikke ham, der indledede Forhandlingen i de berømte Paaskedage i 1888, men en Gruppe Politikere, der snart kaldtes „Gamle Avlsgaard“ efter deres københavnske Residens, snart „Limfjordspolitikere“ efter deres Hjemstavn. Og skønt hans Medkontrahenter i Smørpolitiken, Landstingets Godsejere, kom mere i Forgrunden med Navne som Moltke Lystrup, Frijs og Skeel, saa var det ikke som Agrarpolitikere mod Militærudgifterne, at de nu optraadte. Og skønt Hørup skyndede stærkt til et Forlig, ja længtes derefter som en Befrielse, saa vilde han nu, da han var overstemt i Folketinget, og Ledelsen var gaaet over paa de Moderates Hænder, og han ikke havde den efterfølgende Situation paa sin Haand, ikke gøre Forliget paa sit Ansvar, ja han mente, at det egenlig nu var Bojsen, der skulde overtage Ansvaret for det, i hvert Fald bære Broderparten deraf.

Hørups Stilling blev da den, at han var for Forliget, men stemte imod det. Han stemte imod det, ikke for dets Indholds Skyld, men fordi han, skønt

han var Barnets virkelige Fader, ikke vilde vedkende sig det, undtagen Partiet overlod Førerstillingen til ham og underordnede sig hans Ledelse. Skulde han have Ansvaret for Forliget, vilde han ogsaa have Magten og være Situationens Herre. En Sejr over de forhadte Moderate vilde han gjerne have betalt med et Forlig, selv med et Forlig, der som det tilbudte indeholdt en Bevilling paa 8 Millioner til Fuldførelsen af Kjøbenhavns Felt-Befæstning. Overensstemmende Vidnesbyrd fra alle upartiske Vidner, der stod disse Dages Begivenheder nær, lyder derpaa. Hans Taushed i det første Partimøde, Paaskelørdag Aften, er et nyt Vidnesbyrd. Hans Tøven i Bestyrelsesmødet den følgende Formiddag, da man Gang paa Gang maatte opfordre ham til at erklære Standpunkt, før man fravristede ham en Erklæring om, at han, „som Forholdene stillede sig“, gik med Bestyrelsens Flertal, d. v. s. imod Forliget, er endnu et. Endelig er hans Udtalelse i „Politiken“ faa Dage efter ikke til at misforstaa. Den 4. April 1888 skrev han: „Enhver kan regne Profitten ud paa sine Fingre. Dersom Venstre havde slaaet til, havde vi faaet mere Fæstning for 6—8 Millioner, men vi havde tillige faaet en Finanslov og vi var blevne af med Gendarmerne. Nu beholdt vi Gendarmerne og blev af med Finansloven. Fæstning faar vi for de 6—8 Millioner i det ene Tilfælde som i det andet.“

Men han havde vovet sig for langt ud til at kunne komme helskindet derfra. Hans Politik, ja selve hans Personlighed fik ved den Lejlighed i Manges Øjne et Stempel af Tvetydighed, Lumskhed, personlig Ærgerrighed, parret med Vankelmod. De

nyfødte Agrarpolitikere, som han selv havde stam-
pet op af Jorden, følte sig forraadte af det Nej, hans
Læbe udtalte, og de „renlivede“ Grundlovskæmpere
føjte sig ikke mindre forraadte af det Ja, hans
Hjærte bekendte. Fra denne Lejlighed daterer sig
den Opløsning indenfor hans egne „Europæere“ som
2 Aar senere gav sig til Kende som et større Fra-
fald til Bojsens Politik.

Selv følte Hørup ogsaa det skete som et dybt
Nederlag, ja som en Svigten af Skæbnen i det af-
gørende Øjeblik. Der kom en Desparation, en Usik-
kerhed og Voldsomhed over hans Færd, som den
aldrig før havde haft. Foreløbig skaffede han sig
Luft i nogle voldsomme Bladangreb paa Frede Boj-
sen og de Moderate; en Uge igennem rasede der en
Bladkamp mellem Hørup og N. I. Larsen af den
giftigste Slags. Affæren endte med, at Hørup blev
kastet ud af Partiets Bestyrelse. Holstein gik imel-
lem, Frede Bojsen fik et af sine politiske Sygdoms-
anfald, Valgene var i Sigte, alt dette dæmpede atter
et Øjeblik Udbruddet, men det blev ved at ulme,
indtil Katastrofen kom i 1890.

or Hørup, der altid arbejdede i Befolkningen og Valgene, var Valget i Januar 1890, der gav Berg en meget betydelig Tilvækst, et Fingerpeg, som han uden Tøven fulgte. Han begyndte nu at holde sin Politik over den radikale Streg igen. I Begyndelsen forsigtigt, men dog tydeligt nok. Da Middelgrundsførtet først i Februar 1890 kom til fornyet Behandling i Folketinget, sad Hørup selv fængslet som Følge af en Injuriedom, men hans Befuldmægtigede, Edv. Brandes, nægtede — med en Henvisning til Valget — at følge den moderate Taktik i denne Sag og slog Følge med Berg. Dette vakte megen Opsigt, og Hørups Gruppe slog straks ved denne Lejlighed sin første Revne.

Da saa Holstein om Sommeren var traadt ud af det politiske Liv, bekendte Hørup mere og mere en forandret Taktiks Kulør. Han begyndte som sædvanlig med sine bevingede Ord: „I Provisoriets Høvlbænk kan der ikke komme noget ud af Venstres Gavntræ“ hedder det i en Tale, og i en anden Tale anvender han paa sit eget Barn, Forhandlingspolitiken, Wessels Gravskrift: „Den syntes født til Bagateller, og noget stort den blev ej heller.“ I en mere fortrolig Kres sagde han mere ligefremt: „Nu rumler Berg, og vi andre maa enten rumle over eller rumle med“, og talte om „en radikal Maske“ til Brug overfor Befolkningen. Stærkest understregede han

sin forandrede Holdning i en Tale ved Finanslovens 1ste Behandling i Oktober 1890. Det var allerede et Særsyn, at han ganske mod sin Sædvane deltog i denne Forhandling, der for ham stod som en tom Demonstration. Og Summen af Talen var den, at hele Rigsdagslivet var en uværdig Komædie, et sørgeligt Spild af Tid: „Som Menneske ser jeg nærmest paa de 6 Maaneder, der foreligger, med et Indtryk af, at det er et sørgeligt Afsnit af spildt Tid — — og som Borger i et frit Land kan jeg ikke nægte, at den Tilstand, hvorunder vi skulle arbejde her, nærmest forekommer mig som en Spot baade over Frihed og Land.“

Denne bratte Vending af Kursen røbede for Hørups Gruppe en Raadvildhed hos deres Fører, der bragte Uro i Lejren. Et ulmende Mytteri havde længe bredt sig blandt de Menige, hvem det forekom, at deres Fører forsømte sin Gruppe. Hørups Faamæltthed, hans Ulyst til Passiar og Selskabelighed, hans Mangel paa Initiativ og Aktivitet, bibragte hans menige Folk en utilfreds Følelse af, at de gik for Lud og koldt Vand, og gjorde det let at indfange dem til Steder, hvor der var mere Varme og Hygge. Hvor fordragelig ogsaa Hørup var i det personlige, hvor jævnt og bredt end hans Væsen var, saa var der dog noget i høj Grad eksklusivt ved hans Personlighed, der paa nogle virkede, som om han holdt dem paa Afstand, og paa andre, som om han havde dem til Bedste.

Mere og mere fik han desuden for den offentlige Bevidsthed Præg af sit Blad. For hver Dag, der gik, gav „Politiken“ ham et stærkere Kjøbenhavn-Ansigt og slettede hans tidligere Bønde-Ansigt

ud. Det kunde ikke undgaaes, at Bladets udprægede københavnske Aand og Jargon ogsaa laante Redaktøren sin Farve, selv om han i Virkeligheden ikke skiftede synderlig politisk Kulør. Paa denne Tid — omkring Aaret 1890 — tabte han faktisk Dag for Dag Terræn som Bondehøvding og skiftede Ham fra Bondepolitiker til Bypolitiker. Modstanderne brugte Bladet imod ham, skød ham i Skoen alt, hvad Bladet bragte til Torvs af europæiske Moder, Moral-Debatter og københavnske Interesser, og trak dermed Jorden bort under ham ude paa Landet. Socialdemokratiets Vækst, som Hørup blev gjort ansvarlig for, Valget af den første Socialdemokrat i en Landkres den 21. Januar 1890, var ogsaa et ypperligt Middel til at sætte ondt Blod mellem den Hørupske Politik og Bønderne.

Selv i Midtsjælland, hvor Hørups Styrke skulde ligge, og hvor han havde sine egenlige politiske Venner, havde han ikke mere fast Hold paa Bønderne. Det viste sig, da Stillingen som Formand for den sjællandske Bondestands Sparekasse blev ledig ved den gamle Albertis Død i Forsommeren 1890. Den Plads paa en paalidelig Meningsfælles Haand vilde være et meget stærkt Kort paa Hørups Haand. Og den Plads i en saa brutal Fjendes Haand, som Sønnen Alberti dengang var, betød en stor Fare. Siden Dønnergaardaffæren det forrige Efteraar havde Alberti undsaagt Hørup, væltet sig over „Politiken“ med Søgmaal i Snesevis, og hvis han fik denne de sjællandske Bønders fineste Tillidsplads, var han en selvskreven Mand ogsaa til en politisk Førerplads. Han havde et saarbart Punkt: Han var ikke Venstremand, havde ikke rørt en Finger for Ven-

stresagens Skyld, havde maaske heller ikke været Højremand, men nærmest ligeglad ved Politik. Men skønt Hørups satte Kainsmærket som Højremand paa ham og i en Tale ved en Midsommerfest i Herthadalen slyngede Parolen ud: Venstres Mænd paa Venstres Pladser! — „ikke blot i denne Forsamling, men over hele Sjælland vil jeg sige, at det er at gøre Højres Gærning, naar vi har en Venstreplads, saa at sørge for at faa en Højremand paa den“, saa blev Alberti dog valgt med stort Flertal.

For Bojsen, der sammen med sine Fortrolige i denne Sommer forberedte sig til en afgørende Indgriben, blev det derfor let baade at erobre Hørups bondevenlige Folk fra ham og at udskille ham fra det øvrige Venstre. Han lagde sin Politik an saaledes, at den bød Byerne Brodden og Landet Sødmen, han satte en maalbevidst Taktik op mod Hørups Zigzag-Kurs, og i samme Nu forlod baade sjællandske Bondevenner og Bjørnbakske Storbønder Hørup.

Da Bojsens Forslag om en Skatteomlægning, der lettede Tolden paa Sukker og Petroleum og til Kompensation lagde en kraftig Skat paa Øl, i Dagene fra 6.—14. November 1890 kom til Behandling i Folketinget, var Hørups Æra som Bondepolitiker ude. I disse 8 Dage mistede han Halvdelen af sin Politik, Halvdelen af sit Parti og forskærtsede for stedse den Stilling som Fører for et fælles Bonde- og Bydemokrati, han havde attraaet. Disse 8 Dage betød for ham et Jordskælv, der opslugte saa meget af hans Parti, at han fra nu af kun havde en trofast Garde af personlige Venner, en Livvagt af Gladiatorer omkring sig. Hvad han mistede viser disse Navne:

Bjørnbak, Blem, Rasmus Clausen, Ole Hansen, Feldt-
husen, C. Ravn, Jungersen, Pingel. Hvad han beholdt
disse andre Navne: Edv. Brandes, Henning Jensen,
Bing, Bluhme, I. K. Lauridsen, Busk, Tauber, Fal-
kenstjerne, Hage. Naar han, der mere end nogen
forstod, hvad et S k e l betød, stillede disse to Navne-
rækker sammen, Akademikere her og Bønder dèr,
maatte han vide, at den Saga, der begyndte med
1874, nu var ude.

Som Redningsplanke i denne Havsnød greb han
efter det Bergske Partis Hjælp. Han har selv oplyst,
at „Hørup gik til Berg“. Men det var en Druknendes
Greb efter et Halmstraa. Det Bergske Parti, saa-
ledes som det havde fornyet sig ved Valget den 21.
Januar 1890, bestod af pietistiske Bønder fra Vestjyl-
land, hvis Radikalisme, en stræng, gammeldags Re-
ligiøsitet, var den københavnske Radikalisme saa
fjendsk og fremmed som mulig. Det var en Alliance
mellem Berg og Hørup, mellem dem personligt, ikke
mellem deres Tilhængere, og da Berg Aaret efter
døde og Hørup 1½ Aar efter faldt paa Valgdagen,
var ethvert Spor af denne Forbindelse udslettet.

Dog for en kort Stund formaaede endnu en Gang
Konstellationen Berg—Hørup at virke opflammende.
Da disse to Høvdingeskikkelser, der i saa mange Aar
ikke havde vist sig sammen, og hvoraf den ene i
Mellemtiden var bleven hvid og den anden graa i
Venstres Tjeneste, tonede frem Side om Side paa den
mørke politiske Himmel, gik der en Susen gennem
Skoven, og der lød et højt Raab: Velkommen. Hvor
de kom frem, samlede de tætte Skarer om sig. I
Februar 1891 i Roskilde, i Hotel „Prinsen“s Gaard,
holdt Bønderne i den lange, kolde Vinteraften tro-

fast ud omkring den Vogn, hvorfra de, uden anden Belysning end Vinteraftenens Maane, kæmpede mod S sammensmælterne i Bjørnbaks, Ole Hansens og Klaus Berntsens Skikkelser. Paa Grundlovsdagen 5. Juni 1891 samlede de Kjøbenhavnerne om deres Talerstol. De opsøgte den 15. Juni Erkefjenden N. J. Larsen i hans Hovedstad, Stubbekjøbing, og da deres Modstander, væbnet med en Notebog, oplæste „Politiken“s Skældsord mod Berg, svarede denne: Ja samtidig med denne Artikel holdt N. J. Larsen en overdreven rosende Tale om mig, men jeg holdt mere af „Politiken“s Angreb, fordi det var oprigtigt, end af Larsens Ros, hvis Oprigtighed jeg ikke troede paa. Otte Dage efter begyndte de paa Skovbakken ved Aalborg et jydsk Felttog. Men saa maatte Berg trække Syvmilestøvlerne af. Han var syg.

Selv kæmpede Hørup for Livet, dels i Folketinget, dels i sit Blad, saa Blodet sprang ham af Neglerødderne. Aldrig før havde han talt saa meget i Rigsdagen som i disse to sidste Samlinger, han sad der. Det var ikke Demonstration mere. Det var heller ikke personlig Polemik alene. Det var vægtige, til Bunds gaaende, gennemarbejdede Indlæg i de vigtige Æmner om Skatteomlægning og om Alderdomsforsørgelse. Oprindelig var den sidste Sag vel kun en politisk Manøvre for Hørup, og han strittede først imod, da hans Meningsfæller, Rubin, Brandes, J. K. Lauridsen, tog den op. Men han blev aabenbart grebet af en ren saglig Interesse for dette Spørgsmaal, og da han først havde sat sig ind deri, besatte det ham næsten Dag og Nat. Samlingen 1891—92 opviser hans mærkelige, af hele hans Begavelses Oprindelig-
hed prægede Tale om Retsreformen. Den gav Anled-

ning til en ny Revne i hans i Forvejen indskrumpe-
pede Gruppe, og efter denne Dag sammenkaldte han
ikke mere sin Gruppe til Møde.

I Bladet forfulgte han „Sammensmæltterne“ som
Forrædere, Overløbere, Højremænd, Provisorister,
angreb dem paa deres Person, pressede Sproget til
sidste Draabe for alle dets saftige, saarende Gloser,
lavede et helt Leksikon til Brug mod „Sammensmæl-
tere“, indarbejdede en Sprogbrug i dette særlige Øje-
med, hvoraf mange Udtryk holder sig i Sproget den
Dag i Dag. „Hr. Estrup“ og „Provisoristerne“ gik ud
af Spalterne, nu gik det paa Melodien „Hr. Bojsen“
og „Overløberne“. Egenlig skrev han i disse Aar
1890—95 kun én eneste Artikel, og bestandig smurte
han tykkere paa, saa at hans spidse Pen tilsidst blev
en Svovlstik.

Der blev i disse Aar taget en Hævn over Hørup
for alle de svidende Slag, han havde tilføjet omtrent
alle politiske Samtidige. Det var næsten som en Sam-
mensværgelse imod ham. Han, der saa længe havde
været Hammer, han skulde nu være Ambolt. Det var
tydeligt, naar man overværede de bevægede Kampe
i Folketinget i hine Tider, at se, hvor Hørup duk-
kede sig under Slagene. Undertiden tog han en anden
Plads i Salen end sin egen, og man kunde da se den
Jæger, der i Øjeblikket var forrest i Klapjagten, for-
gæves spejde efter Byttet. Forrest i Klapjagten gik
Klaus Berntsen og N. J. Larsen, og hver paa sin Vis
havde de den ægte Jægersmands Temperament. Men
ogsaa Pingel, der fra beundrende Ven havde forvand-
let sig til hadefuld Fjende, var skarp i Forfølgnin-
gen. Det var ikke højmodige Folk, men der var hel-
ler ikke vist dem Højmod.

Som Leder af Klappjagten trampede saa tilsidst Alberti i hele sin Vælde frem i Terrænet. I Marts 1892 rasede Valgkampen i Køgekredsen mellem de to. Fra Landsby til Landsby og fra Kro til Kro fulgte de hinanden. Snestormen var et Par Gange saa forrygende, at de ikke kunde komme hjem til Kjøbenhavn. Tilsidst maatte der gøres en Pause, da Alberti som den mindst øvede var bleven hæs. Han gjorde sig især bekendt ved en Notebog, som han mødte op med ved hvert Møde, og hvor alle Modsigelser og Blottelser, Hørup paa sin lange Bane havde givet sig, stod indregistrerede. Han udgav ogsaa en Valgavis med en Valgroman: „Hørups Valgkres Aar 1902“. Heri skildredes det blodige Rædselsherredømme, der, hvis Hørup sejrede, vilde oprinde 10 Aar efter Valget. Aaret 1902 er morsomt, thi da sad Hørup og Alberti i Ministerium sammen.

Paa Køge Torv fældede Alberti Hørup den 20. April 1892 med 1257 St. mod 1132. Og paa den samme Valgdag faldt mange af Hørups faa Mænd. Da Tauber imidlertid var død, og da i 1894 Edv. Brandes frivilligt gik bort og J. K. Lauridsen som et Vrag maatte trække sig ud af Linien, var Hørups Gruppe i Virkeligheden opløst.

Selv traadte han ogsaa i Foraaret 1894 ud af den aktive Politik. I en Tale i Havdrup den 14. Maj 1894, der bærer Præg af den yderste Haabløshed, den bitreste Fortvivlelse om Fremtiden, sagde han sine Vælgere i Køgekresen og dermed Rigsdagspolitiken, sit Parti og sin Stilling som Partifører Farvel. Afskedsordet var dette: „Jeg vil ikke længer vade i denne Sump“. Han havde paa dette Tidspunkt tabt sit jævne, praktiske Sinds rolige Skøn. Medens de fle-

ste andre kunde se, at Forliget var en Velgærning, og at det, forstandigt benyttet af Venstre, gengav Demokratiet dets Magtgrundlag, saa havde Hørup bidt sig fast i det Paradoks, at med Forliget var Statskupet godkendt som en blivende fremtidig Forfatningstilstand. Han vilde have en Forfatningskamp rejst og en ny Forfatning vedtaget paa formel Vis. Hans Hævgerrighed mod Forligets Ophavsmænd taalte ikke, at deres Gærning blev benyttet som Fremtidens Grundlag. Og da de 44 Nej-Sigere tværtimod vilde tage Forliget som en Kendsgærning, frabad han sig Æren af deres Selskab.

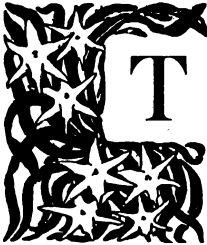
Hans Lidenskab forvirrede hans nøgterne Blik, drev ham ud i Paradokset og lod ham ved denne Lejlighed som ofte før gribe fejl af den rigtige Taktik. Havde han faaet Lov at raade nu, vilde han have forsinket Forfatningskampens Afslutning mange Aar længere end sket. Men ingen hørte længere paa hans politiske Raad. Selv hans nærmeste Tilhængere som Vilh. Lassen betragtede ham som en desperat Mand og traadte op imod ham. Endog Socialdemokraterne nægtede at følge ham paa denne Vej. Zahle var vistnok den eneste, der i 1895 lod sig vælge paa dette hørupske Program.

Med Hævgerrigheden blandede sig den bitre Skuffelse det var for ham, at hans Medbejlere til det sjællandske Demokratis Tillid, Alberti og Ole Hansen, i sidste Øjeblik sprang fra og gik mod Forliget. Det gjorde den 1. April 1894 langt bitrere for ham end selve Forliget, thi det tog Brødet ud af Munden paa ham.

Det samme gjorde Venstrereformpartiet overfor de Moderate. Det overtog i Venstres Navn og for

Venstres Regning den Fremtid, de Moderate havde skabt ved Forliget. Intet Under derfor, at Forligsmodstandernes Sejr ved Valget den 9. April 1895 ingen Glæde beredte Hørup. En af hans nærmeste Medarbejdere har skildret, hvor lang i Ansigtet Hørup blev den Valgaften, efterhaanden som Sejrs-Telegrammerne blev bragt op til ham paa hans Redaktørværelse. Han forstod naturligvis, at det nye Flertal og derigennem Fremtiden og Historien faktisk vilde anerkende de Moderates Gærning, at de derigennem vilde faa en Oprensning, som var mere værd end deres Tab af nogle Krese, og at han tilmed selv, som det nye Flertals Støtte, maatte opgive sin sidste Skanse og drage ind gennem Forligets Port.

Tøvende og med Overvindelse, med den yderste Kølighed i Miner og Udtalelser, lod han sig slæbe med ind i Venstrereformpartiet. Og stort mere end paa Slæbetoug kom han aldrig i Forhold til dette Parti og dets Førere. Han vaagede nøje over, ikke at blive regnet med blandt disse. Naar han i den kommende Tid med stærkt Eftertryk sagde „Vælgere“, saa var det ikke blot Koketteri. Naar han alligevel blev ved at være en vigtig politisk Faktor, og ved Dannelsen af Reformpartiets Ministerium i 1901 repræsenterede en Indflydelse, der endog gav ham Sæde i dette Ministerium, saa var det i en anden Egenskab. Det var som den, der havde „Nøglerne til Kjøbenhavn“.

 hi hvad Hørup tabte til den ene Side, vandt han til den anden. Han led et stort Nederlag, men han vandt ogsaa en stor Sejr. Da han den 1ste Oktober 1884 udsendte det første Nummer af „Politiken“, var hans Maal dette: Hovedstadens Erobring. Ganske vist blev han aldrig det politiske Ideal for Københavnerne, Manden efter Byens Hjærte, Udtrykket for Byens Aand, som de alle fra Etatsraaden i Amaliegade til Høkeren bag sin Disk og Murersvenden paa sit Stil-lads vedkendte sig. Heller ikke var hans Sejr en saadan, der kunde fastslaes gennem et stort Tal af politiske Tilhængere. Hans Parti forblev altid Byens mindste. Men han samlede omkring sit Blad Hovedstadens „Hoveder“, dens Tanker, dens rappeste Energi, dens livligste Almenfølelse — og dér vil ogsaa tilsidst Hovedstaden være. Det var en journalistisk Sejr mere end en politisk.

Da han begyndte „Politiken“, var de National-liberale ikke mere. Der var en Tomt, hvor dette Hus havde staaet, og paa denne Tomt byggede Hørup en ny offentlig Mening op. „Fædrelandet“ var gaaet ind, og med Topsøes Død gik „Dagbladet“ i Grunden ogsaa ind. Den offentlige Mening, som disse to Blade i Forening havde udtrykt, gik nu i Arv til „Politiken“. Den overtog Intelligensen og Dannelsen med den berømte Vending, som Begiven-

hederne senere gjorde saa parodisk, at den vilde være „Organ for den højeste Oplysning i det danske Folk“. Men den overtog ogsaa Tyranniet, Klikerherredømmet, hele den samme journalistiske Moral og Rettergang, som Hørup havde blottet og latterliggjort saa skaanselsløst, medens den blev røgtet af Plougs og Billes Hænder. Havde „Nøglerne til Kjøbenhavn“, som Ploug ved en Lejlighed netop kort før „Politiken“s Stiftelse havde udnævnt sig til Vogter af, været i strænge Hænder hos ham, saa blev Hørup en endnu haardere Forvalter af dem, da de gik over paa hans Hænder.

Paa et enkelt Punkt mildnede han dog sin Journalistik. Fra det Øjeblik af, at han havde overtaget de Nationalliberales Domæner til Forvaltning, optraadte han overfor dem med en vis sønlig Respekt. Han har en Gang brugt den fine, undskyldende Vending, at saalænge Nationalliberalismen spændte over hele Himlen som en Mælkevej, kunde man ikke bekymre sig om de enkelte Stjærner. Da Mælkevejen havde opløst sig, fik han Øje for de enkelte Stjærner. I de kommende Aar skrev han fine og maadeholdne Minderuner over dem. I Folketinget havde han fra 1882 til 87 Monrad til Nabo, og ved hans Død bragte han ham et politisk Farvel, hvori der klang en dyb personlig Sympati. Selv den forsigtige Klein bragte Begivenhederne ham paa Siden af i en fælles Opposition, og Kriegers Medfart i Landstinget, eller Madvigs Pjecer eller Hostrups Kandidatur, det lagde altsammen Forsoningens Mildhed over det sidste Farvel til denne Fortid.

Desto kraftigere var den Justits, der blev holdt i de Samtidiges Rækker. For den Afmagt og Lam-

melse, hvori Estrupiatet holdt Hørup paa det egentlige politiske Terræn, tog han Opvejsning paa det journalistiske Terræn. I Kampen om Statsmagten var han bleven den lille og ydmygede. Men saa var der en anden Magt, han kunde erobre, den offentlige Menings Magt, som strækker sig gennem alle Samfundets Forhold og naar til den øverste Indflydelse — med Undtagelse netop af Statsmagten. Til denne Magt var han reduceret, men den vilde han ogsaa eje. Hørup var utvivlsomt en magtkær, herskesyg Mand, der ikke taalte nogen over sig og ingen ved Siden af sig. Hidtil havde han fristet Livet paa Alliancer, først som Medlem af „det forenede Venstre“ med Grundtvigianerne, derpaa med Berg. Han havde maattet gøre Afslag, sideordne sig, underordne sig. Først nu med Hovedstaden som sin Basis, med Hovedstadsbladet i sin Haand, var han suveræn. En Ræsonnør, en Dialektiker, en Akademiker, det var ikke hans Kald. Han var en Handlingens Mand, uden mange Skrupler, men ogsaa uden Ængstelighed og Publikumsforskrækkelse. Hvad der var sømmelig Journalistik, hvad der var god Tone, hvad der var loyal Færd, bestemte han og ikke „Folkets Røst“, eller „den agtede Haand“ eller „ærede Meningsfæller“. De Sidstes „Agtelse“ var ham ikke mere værd end Modstandernes og begge Dele var ham i Grunden lige klæbrige. Øjet lynede med kold Foragt eller smilede med overbærende Ironi, naar nogen vilde give ham Raad eller Advarsel.

I saa stejl en Mands Haand forvandlede Venstres unge Journalistik sig efterhaanden fra et Renselseskar for den offentlige Forhandling til et andet Estrupiat, ligesaa haardt og hensynsløst som det

Estrupske Regimente. Paa mange af de følsomme Hjærter i Tiden kom det efterhaanden til at virke nedslaaende, at det Blad, der skulde være et Bolværk mod Illoyaliteten i det herskende politiske Regimente, saa langt dets eget Scepter naaede benyttede Kneb og Overgreb, der laa ligesaa langt fra Begrebet „fair play“ som Estrups og Matzens Fortolkninger af Loven. Men paa den anden Side var der langt flere, hvem det overlegne Talent og Humør, hvormed Bladet blev skrevet, blændede, og endnu langt flere, hvem en Kulsvietroskab mod det politiske Standpunkt, Bladet var Organ for, og Følelsen af det ubrødelige Sammenholds Nødvendighed under en Kamp mod et Statskup, fastholdt som Livvagt om Bladet.

Ikke mindst for Hørup selv snævrede Partiet sig snart ind til Bladkontoret, og han kom ved Tingenes egen Logik til at udstrække den Disciplin, som til en vis Grad er nødvendig og berettiget i Politik, til de mange andre Sager og Ideer, der drages indenfor den journalistiske Ring. Naar Drachmann og Gjellerup gjorde en litterær Svingning, saa var dette ikke en Affære mellem Poeterne om, hvor i Poesiens Egne hver vilde lade sin Pegasus græsse, men det var et Brud paa Disciplinen, en Opsætsighed mod Autoriteten, en vanartet Ulydighed mod det Forsyn, der havde antaget sig den moderne frisindede Litteratur. Her var ikke noget at diskutere, men noget at straffe. Ud med Synderen i Mørket og Tausheden! Det var mod Drachmann, at „Politiken“ statuerede det første Eksempel paa den Rettergang, der senere gik over i Folkefantasierne med en lignende skræmmende Magt som den, Ribe Ret øvede paa Kællin-

gens. Da „Der var engang“s Opførelse paa det kgl. Teater skulde anmeldes, skete det uden at det blev nævnt, at Drachmann var Forfatteren.

Det var jo ikke Hørup, der personlig trakterede Instrumenterne, hverken Piben eller Basunen, men han har utvivlsomt en rigelig Part af Ansvar for dette journalistiske System. Det stemmede nøje med hans politiske Lære, at „al Politik gaar ud paa at trykke Modparten ned med den ene Haand og løfte sine egne med den anden“. Og paa denne Hørupske Balance fra 80erne og 90erne er manganen Stymper, som var paa „den rigtige Side“, blevet „løftet“, og adskillige Talenter og Dygtigheder, som var komne paa „den gale Side“, blevet „trykket ned“. Han, der var saa fortrolig med H. C. Andersens Æventyr, har i sit stille Sind kunnet bekræfte, hvad „Kejserens nye Klæder“ er for en dybsindig og sand Fabel. Naar „Politiken“ vævede den forlorne Berømmelses „ny Klæder“ og hele Byen, ja selv skarpsindige Hoveder, lod sig tage ved Næsen, saa har det sitret i Smilerynkerne i Øjekrogen. Og han, som ogsaa selv havde været en ung Mand, som ingen i „hele Byen“ kendte, ikke engang af Navn, og som i flere Aar maatte leve af den Reklame, som Skældsordene mod ham kunde gøre, han har vidst bedre end andre, hvor forfærdeligt det er at kæmpe mod Taus-heden.

Men paa mange andre Punkter var han i en mærkelig Grad uden Identitet med sit Blad og uden Del i dets Erobring af Byen. „At være i Spidsen af Bevægelsen“, denne Livseliksir, hvormed „Politiken“ sejrede over sine Konkurrenter og fik Byens Hjærte til at banke i sine Spalter, manglede

Hørup ethvert Anlæg for. En blankstrøget Radikaler var ikke den Figur, han gjorde, han, der naar han til en Begravelse fik sin høje Hat paa, tog sig saa usigelig degneagtig ud. Den egentlige Bladindustri, Midlerne til at lokke Publikum til Butiken, forstod han sig heller ikke en Smule paa. „Jeg skiller kun Bladet af med Abonnenter,“ sagde han tit. Og vist er det, at der paa en enkelt af hans Artikler kunde ryge 1000 af de Abonnenter, som lokkende Kvartalsvendere havde tilført Protokollen. Hans Medarbejdere har selv fortalt, hvordan han troligt strittede imod, hvor Gang nye bladtekniske Moder skulde indføres i Bladet, Billeder f. Eks. Han var en gammeldags Bladudgiver, for hvem Lederne, helst af en antagelig Længde, var Trækplasterne. Dog senere, da en Hørupsk Leder ikke vejede synderligt til paa den politiske Disk, men Bladets Magt laa i dets Udbredelse, lod han denne Illusion falde, og man kunde da høre ham om et eller andet Cavlingsk Paafund bruge den Vending, der klang saa forbløffende i hans Mund: Den gør vi et godt Kvartalskifte paa!

Men omkring denne ordknappe, forbeholdne Mand, der blandede sig saa lidt i den daglige Husholdning, der aldrig gav et Vink eller en Idé til en Artikel, ja hvem flere af Medarbejderne aldrig havde talt med, stod der en Nimbus, der for de unge Talenter gjorde det til en Ære at tjene under ham og at udmærke sig for hans Øjne. Magnetisk trak han ved sit Navn og ved sit Standpunkt de bedste Navne og Penne til Bladet. De nye Ideer, „Politiken“ i disse Aar kæmpede for, er snart talte, men det havde en anden Idé, som slaar de fleste

„Ideer“ af Marken, den, at være Nr. 1. Hvad der i Aarenes Løb samlede sig om dette Blad af Talent, Kundskab, faglig Dygtighed, offentlig Sans, Ærgerrighed, Udholdenhed, Kappelyst, Sammenhold, det er enestaaende, og Fanen, under hvilken hele denne Slagorden stod samlet, det var denne stille Mand, der aldrig befalede, kun sjelden viste sig, og altid holdt sig paa sit eget.

Hørups Magtstilling i Kjøbenhavn blev gennem dette Avis-Hegemoni Aar for Aar større og større. Op gennem 90erne kom han som Kjøbenhavns Erobrer til at leve et højt Liv paa Modstandernes Fejl. Kjøbenhavnerne var altfor rørigt et Folkefærd til i Længden at holde Livet ud i det døende Højrerregimentes synkende Skude. Jo længere denne paa Trods af al politisk Fornuft blev holdt gaaende paa Pumpe, desto større og sluttet blev Besætningen om Bord hos Hørup, og desto stærkere Vind i Sejlene fik han. Da saa i 90ernes første Aar den Bojsen-Lars Dinesenske Æra oprandt og tilspidsede sig til en Kamp mellem „Bondekulturen“ og „Kjøbenhavnneriet“, blev Hørup den selvskrevne Fører for Hovedstaden. De forlorne Sønner fra „den danske Bevægelse“ vendte, med Drachmann i Spidsen, tilbage, og Fedekalven slagtedes for dem. „Fordummelsen“ blev nu Hørups Slagord, og det klang lifligt i Kjøbenhavnernes Øren. Og til at højne hans Stilling som Enehersker bidrog det ikke mindst, at hans eneste Konkurrent som Venstreblad var — Albertis „Dannebrog“. Det gav ham Relief i den Grad, at et vittigt Hoved engang paastod, at det vist var Hørup selv, der havde stukket Aktier i dette Foretagende.

Omkring 1892, samtidig med Hørups Fald som Rigsdagsmand, var Tyngdepunktet ikke blot i Kjøbenhavns aandelige, men ogsaa i Byens politiske Liv afgjort flyttet over paa Hørups Side. Det Forbund mellem Haandens og Aandens Mænd, som oprindelig Studentersamfundet havde stiftet, og i hvis Skole en hel Række kjøbenhavnske Politikere havde uddannet sig, indordnede sig under hans Ledelse. Sandt at sige havde han kun bekymret sig lidet om Studenterne; han var for meget Demagog til at akademiske Klubdiskussioner interesserede ham. Mænd som Pingel og Trier var ikke Mænd efter hans Hoved. Men Girondinernes Tid fik hurtigt Ende; Situationen kaldte Jakobinerne frem baade i Studentersamfundet og i Arbejderpartiet, og for dem var Hørup den selvskevne Fører. Paa samme Maade gik det i den liberale Vælgerforening. Tiden vaskede det „liberale“ af, og satte det „radikale“ i Stedet for. Det første Hold af denne Forenings Politikere, der under mindre spændte Forhold sandsynligvis havde taget et mere selvstændigt og moderat Standpunkt, den saakaldte „frederiksbergske Liberalisme“, blev skubbet tilside af Situationens Tryk for „de haandgangne Mænd“, og for dem var Hørup den kaarne Chef. Snart blev den liberale Vælgerforening hans Talerstol; hvad Havdrup havde været for ham før, i Bondeperioden, det blev nu Vodrofslund om Sommeren og om Vinteren Larsens Lokale eller Fønix eller Kasino eller Lørups Ridehus.

Med 1890, der genoprettede Valgnederlaget 1887, begyndte der for Hørup en Række Valgsejre i Kjøbenhavn, som det blev en fast Skik, at han sent om

Natten fejrede med en lille Tale til det udenfor „Politikens“ Vinduer forsamlede Folk. „Hr. Folk“ forlangte denne Tale for at gaa rolig i sin Seng. Gennem Valgkampene 1895—98—1901 voksede de erobrede Krese fra de første 4, indtil der i 1901 kun var 1 tilbage paa Højres Hænder. Og fra 1893 begyndte den samme spændende Kamp om Borgerrepræsentationen, der omkring det samme Mærkeaar endte med, at Højre ikke havde en eneste Plads tilbage.

Over „Politikens“ Fremgang giver dens Jubilæumsnummer følgende Tal: 1884: 5000 Eksemplarer, 1889: 12,000, 1894: 16,000, 1899: 23,000. Det mærkedes ogsaa efterhaanden, at Bladet var blevet Organ for de brede Lag, ja sandt at sige Snobbernes og Spidsborgernes Organ. De uskyldige Æmner og det specifikke kjøbenhavnske „Grin“ bredte sig efterhaanden uhyggeligt paa Kampartiklernes Bekostning; det blev Modeblad, mindre et Organ for Anskuelser end en „Østergade“, hvor de ansete Mænd luftede deres Navne. Det blev ogsaa en udmærket Forretning, der gjorde Hørup til en rig Mand. Og dog — dog var dette med en saa dreven Forretningssans gennemførte Bladforetagende, hvis aarlige Procenter Rygtet kolportererede over Byen, — det var dog Arnestedet for Venstres hellige Ild, det eneste Sted, hvor Flammen brændte i hele sin jomfruelige Renhed! Og dog — dog var denne Publikums Favorit, lige saa kærkommen i de Tusind Hjem, som begært paa Beværtningerne, lige saa efterstræbt af de nykonfirmerede Sønner som af de romanelskende Tanter, Dagens Trøst for Konferensraaden ved Morgenkaffen og naar Opvadskingen var endt for Hu-

sets Piger paa deres Kammer — den var dog samtidig den udsatte Post, den snævre Sti, det blodige Martyrium! Og dog — dog var denne Selvhersker over den offentlige Mening fra Sorte Hest til Vibens Hus, der kunde vække En om Morgenen som en Berømthed og en anden som Byens største Udskud — den var dog samtidig en stakkels lænkebunden Fange, en fredhellig Krøbling, som ingen maatte slaa paa! Det var Højres fortsatte Skinregimente, Venstres Stilling som Oppositionsparti, Frygten for dette Oppositionspartis Splittelse og for at gaa Højres Ærinde, der i disse sidste Aar af Hørups Liv gav „Politiken“ denne enestaaende Position med dens Privilegium paa at faa baade i Pose og i Sæk.

Og at Hørup selv ikke forsmaaede i en snæver Vending at slaa Mønt heraf, fik man efter hans Død et lidet tiltalende Indtryk af gennem et Brev fra ham til Bjørnson, som „Politiken“ i sin Uskyldighed satte i Kroniken den Dag, da hans Statue blev afsløret. Det er skrevet i April 1900. Saa hykelske var de offentlige Forhold blevet paa dette Tidspunkt, lige før Vendepunktet, at Hørup her fremstiller sig for Bjørnson som en stakkels forfulgt Avisredaktør, hvem et utaknemligt Parti slet lønner for, at hans Avis gennem sine heroiske Kampe har reddet „de feige og luskende“ Stymperes Liv. „Der er altid Enstemmighed imod os,“ skriver han, og skuer samtidig ud over sine 23,000 Abonnenter. Disse 23,000, det er for ham Livssagen, for deres Skyld skal der ties og taales selv i de vigtigste Anliggender. Venstresagen er blevet eet med hans 23,000 Abonnenter. Og for sin Gærning som

Avisredaktør, der dog havde skaffet ham mere end til det bare Brød, kræver han en Taknemlighed, som om Bladudgiverfaget var en Heroisme og ikke en Profession, som han havde valgt, fordi den passede for hans Evner, ligesom de Videnskabsmænd, han slaar sig til Ridder paa, havde valgt Videnskaben, fordi den passede for deres Anlæg.

Der slaar ud af dette Brev en syg Pirrelighed og en Slappelse, der søger at stive sig op ved Udladelse af de groveste Skældsord: „lumpent“, „skident“, „torskende“, „Mæhæer“, „Lus“, „skamløs“, „gejl“. Og denne Pirrelighed var, som saa tidt, Sygdoms Forbud. Paa dette Tidspunkt gik Hørup allerede med den Sygdom i Kroppen, der brød ud om Efteraaret og i det følgende Aar brød ham ned.

Saadan som han huskes fra denne Tid, førte han sig iøvrigt med en egen fornem Holdning. Han havde forandret sig ikke lidt i det Ydre, det robuste og bondske var ligesom afstrejfet, Trækkene og Skikkelsen var bleven mere aristokratisk. Det hvide Haar klædte ham smukt, han saa ud som en Mand, hvem Livets Oplevelser havde adlet, og hvis Træk den mere resignerede og filosofiske Stemning, der i hans sidste Aar havde afløst Vreden og Hævngerigheden, havde aandiggjort. Han var nu for Alvor, hvad Monrad engang havde sagt til ham, „ovenover det Hele“. Han skulde ikke være noget, plejede han selv at sige. Han sigtede bl. a. hermed til, at han ikke aspirerede til en Plads i det kommende Venstreministerium. Til dette Ministeriums Chef havde han derimod udpeget Grev Holstein, med hvem han havde truffet fortrolige Aftaler.

Om Efteraaret 1900 overraskedes man ved at se den stærke Mand, med hvis Helbred der aldrig havde været det mindste i Vejen, bevæge sig besværligt paa Gaden med en Stoks Hjælp. Snart fulgte Stokken ham ind i Stuen, og den ene Stok blev til to. Han klagede over Søvnløshed og Smærter i Hoften og fik ogsaa et træt og sygt Udseende. Han tog kun lidet Del i Valgkampen om Foraaret 1901, men da Bevægelsen i den sidste Uge før Valget paa Grund af Højres desperate Optræden blev stemt yderligere op, og det var let at beregne, at denne Gang vilde det ramle fuldstændig sammen for Højre, saa mandede han sig op til en sidste Anspændelse. For sidste Gang besteg han Talerstolen i Lørups Ridehus. Med en Følelse af, at dette Møde vilde faa en lignende historisk Betydning som Kasinomødet i 1848, tilraabte han det Regimente, han havde kæmpet mod gennem hele sit Liv, et sidste: a f V e j e n ! Talen sluttede med denne Appel til Byen: „Kjøbenhavnere, vi har været med en Gang før til at rydde Butiken, da vi gik over fra Absolutismen til Forfatningen, jeg tænker, vi skal have en Haand og et Ord med, naar det gælder om at rydde den Fedtebod, som nu ligger skiden og lavloftet over vort Land“.

Det blev hans sidste politiske Ord. Den næste Dag, selve Valgdagen, da han stod paa Talerstolen i 3die Kres og som ordførende Stiller anbefalede Venstres Kandidat, saa han dødelig syg ud. Ved Sommertid flyttede han dog ud til sin Gaard, „Lystofte“, ved Lyngby, hvis Have, Marker, Heste, Køer og Svin var blevet hans sidste Aars Tilflugt og Glæde, fordi han, der aldrig havde forsonet sig med

Brostenene, herude følte sin Hjemlængsel efter Landet og Jorden tilfredsstillet.

Fra Hindbærrankerne og de modnende Kornmarker kaldte saa Venstreministeriets Dannelselse ham ind til Hovedstaden. Det var uden hans Vilje, at denne Begivenhed til at begynde med artede sig som en Modsætning mellem ham og J. C. Christensen. Han undveg øjeblikkelig denne Situation og havde allerede skrevet den Artikel, der skulde staa i „Politiken“ om det Ministerium, hvorefter han ikke var Medlem. Naar han dog tilsidst blev Medlem af det første Venstreministerium og kom til at gaa i Graven som Trafikminister og Ekscellence, skyldtes det en Klogskabsberegning fra de drevne Taktikere i dette Ministerium og et voldsomt Tryk, som Edv. Brandes og Chr. Hage udøvede paa den syge Mand. Der stod Glæde viden om Landet over, at en af de gamle Førere kom med, at Sejren fik sin fulde Glans netop ved dette funklende Navn, og at han personlig opnaaede denne Triumf. Glæden kvalte Forargelsen over, at se Alberti Side om Side med Hørup. Og ingen uden faa Indviede vidste, at Døden var den Tredie i dette Forbund.

Han kom aldrig til at møde paa Rigsdagen, aldrig til at deltage i noget Statsraad, aldrig til at sige et offentligt politisk Ord, og som Fagminister blev hans eneste Bedrift, at aabne den Port til Kongens Have, som man senere opkaldte efter ham. Saa nedbrudt skal hans Væsen have været, at da Ministeriet mødte hos Kongen, og Christian den 9de henvendte nogle smukke Ord særligt til ham, saa faldt han efter Sigende i Graad.

At fortolke hans fremtidige Optræden, hvis Døden havde givet ham en Smule Frist, er altid en tvivlsom Sag. Men det er værd at huske, at det var ham, der sammen med J. C. Christensen udstedte Opfordringen til Folketoget til Kongen, og at han til Venstres Redaktører gav den Parole: Slaa godt fra Jer overfor Socialdemokraterne! Og dette var ikke Tegn paa en nedbrudt Kæmpes Svaghed; det var tværtimod et ægte Træk af Hørups Politik, resolut at tage helt Standpunkt, helt radikalt eller helt moderat. Han havde engang sagt: „En Politiker skal hverken være moderat eller radikal, han skal være begge Dele, hver Ting til sin Tid“. Sikkert nok vilde han fuldt ud have taget Konsekvensen af det Standpunkt, det første Venstreministerium betegnede.

Men Døden gav ham ingen Frist. Da Rigsdagen traadte sammen i Oktober 1901, laa han paa det Sygeleje, der endte med Døden. Han døde den 15. Februar 1902.

„Med ham døde manges Fortrøstning og et stort Fremtids-Haab,“ skrev Edv. Brandes om hans Død. En stor Sorg greb hans Tilhængere over, at han skulde gaa bort netop da. Og denne tragiske Død, lige paa Grænsen ind til det forjættede Land, der efter 30 Aars Ørkenvandring endelig var naaet, fyldte hele Folket med en deltagende Stemning. Han, der mere end nogen anden i hele Livet havde været en Stridens Mand, blev fulgt til Graven i Fred og Forsoning. Hans Ligfærd blev en sjælden gribende og storslaaet Højtidelighed. Vistnok for første Gang blev en Stormand her i Landet begravet paa fuld-

stændig borgerlig Vis, uden Kirkens Medvirken. Det Ridehus, hvor han havde holdt sin sidste Tale, blev hans Sørgehus. Da Talerne var holdt, kom der et Øjeblik af stor, næsten fantastisk Virkning, medens den endeløse Række af Faner og Bannere, der havde staaet opstillet bag Kisten, i Procession førtes ned forbi den døde Høvding's Kiste og ud af Hallen. Det var det sidste Farvel.

amme Dag, Begravelsen fandt Sted, besluttedes det at rejse et Mindesmærke for Hørup. Og et Par Maaneder efter begyndte der at udkomme en Udgave af hans Artikler og Taler.

Hvis der i dette Hastværk har skjult sig en Frygt for, at Hørup hurtigt skulde blive glemt, saa har denne Frygt været ugrundet. Sjældnen har en Mand virket saa grundigt i et Folk som Hørup i det danske. Det danske Folks Natur er blød, og alene det, at en Mand har en Vilje, gør ham til den stærke. Men Hørups Vilje var mere end stærk; den var historisk begrundet. Der blev i vor Udvikling kaldt paa en Mand som ham, og han svarede: Her er jeg! Sikkert følte Hørup dette historiske Kald, dette tidsmæssige i hans Optræden, og det forstærkede hans Vilje, gjorde den af og til paradoksal, saa den afstedkom en Sprængning, men fortættede den ogsaa og gjorde den sejt og udholdende. Indtil den lange Modstand tilsidst hidsede den udover Maalet.

Det er tvivlsomt, hvor Hørup har øvet sin største Paavirkning. Formodentlig dog indenfor de Dannedes Kres. De ægteste, mest „renlivede“ Hørupere findes i den studerede Verden i det Slægtled, der blev modent i 70erne og 80erne. Nu er det dem, der har besat „Forterne“, som før i Tiden de Nationalliberale. De har Aviser, Teatre, Bogmarkedet, Kunstkritiken, Universitetet, talløse juridiske Embe-

der, Lægepraksiser og Skolestuer. Efter dem kommer den sjællandske Bondebefolkning. Ogsaa den er Hørupsk i en snævrere Forstand. Og selv om denne Kres ikke er saa bred som f. Eks. den Kres, Berg har paavirket, saa opvejer Dybden i Paavirkningen den mindre Udstrækning. Men medens Tiden løber, og Virkningen af Hørups Lære siver dybere ned og trænger videre ud, ja naar denne Lære efterhaanden begynder at blive godtkøbs og trivial, naar Tiden gaar fra den og de følsomste Hjærter og fremmeligste Hoveder vender sig bort derfra, saa vil Hørup komme paa Mode langt ud over den oprindelige Tilhængerkres. Saa vil han blive Autoritet og Profet. Saa vil alle de dogmetroende, Eftersnakkerne, Kølvandsfølget slutte Trop. Han er allerede i Færd med at blive Profet indenfor Højskolen.

Men saa vil ogsaa Tilbageslaget komme. Selv mente Hørup, at det næste Slægtled skulde fuldende, hvad der endnu manglede hans Værk i at være færdigt. Men saaledes er Historiens Gang jo ikke. Historiens Gang er tværtimod den, at det næste Slægtled modvirker Forgængernes Ensidighed og Overdrivelser, bliver det nødvendige Korrektiv til denne Tids Indsats i Udviklingen. Ved denne Afbalancering er det, at de Kræfter udløses, der skaber Historien. Og hvis denne Lov ikke fornægter sig, er der ingen, der mere end Hørup vil komme til at ligge under den, han, der var lutter Ensidighed, lutter Paradoks. Vort Land har i hele sin Historie ikke haft en Politiker saa ensidig som han. Man kunde paa ham anvende Vendingen „ham med det ene Øje“. Eller man kunde sige om ham, at han ligesom Odin havde sat sit ene Øje i

Pant. Det bliver Fremtidens Sag, at bruge det Øje, han manglede.

Et Folk, der skal have en Fremtid, kan ikke i Længden leve paa den Nationalfølelse, Hørup vilde levne det danske Folk. Dets Selvbedømmelse maa rejse sig til Protest mod at skulle kalde sig selv med Hørups Udtryk: „Dette latterligt lille Land.“ Kun som Parade mod en Vending som „Vorherres eget Hjærtfolk“ kan det taales, men et Folk kan ikke blive staaende paa at gøre Nar ad sig selv, finde sig selv latterligt. Som man undertiden ser et Menneske ved at stemme sig imod en Svaghed eller Ulykke i sit Liv, hærde sig og opnaa en Karakterstyrke, som den Stærke ikke har, paa samme Maade burde den tragiske Lod, der ligger i Landets Lidenhed, virke paa Folket til, at det saavidt menneskeligt muligt byder dette Kaar Trods. Men at gøre Folket komisk i dets egne Øjne, kan ikke være sund Politik eller skabe politisk Kraft. Her var et sygt Sted i Hørups Politik, som det er blevet den kommende Tids Sag at helbrede.

Der er et andet paradoksalt Ord af Hørup, som Tiden ogsaa vil virke mod. Det lyder saaledes: „Derfor synes de Politikere mig at have tjent Udviklingen bedst, som i særlig Grad var delende og partidanende“. Til denne Tanke svarede hans egen Gærning. Han gav ikke Folket noget at samles om, men noget at splittes paa. Han talte aldrig til Folket som en Helhed, men kun til „Partiet“; Modpartiet var „Fjenden“. — Der vil komme en Dag, da der lyder en Røst og siger lige det modsatte. Der vil komme en Dag, da Signalerne ændres og der blæses til Samling og Midten. Der vil komme en

Politik, der sætter det Heles Vel over Partiets. Der vil komme et Enhedsmærke, og den Mand vil skygge over Hørup, og fra da af vil han gaa ind i Skumringen, thi set mod et samlet Folk vil den Splittelse, han skabte og altid øgede, se ud som en mørk Tid mod en lys.

Og naar engang Folkevækkelsens store Skikkelser herhjemme skal skildres, først da vil der være naaet det Overblik, der kan give Hørup den rette Plads i det folkelige Aarhundrede, i Pressens Aarhundrede.

Hørup er den mest helstøbte Agitator og Journalist, Danmark har haft. Hans Metode var ligesaa grov og enkel som hans Talent var fint og sammensat. Deraf er fulgt den sørgelige Skæbne, at det agitatoriske og journalistiske Princip, han har indført i det offentlige Liv, er blevet staaende efter hans Død, men Talentet gaaet i Graven med ham. Talentet Hørup døde, men Principet Hørup blev i Live. Den vilde Rummel, der nu gaar over Landet som radikal Agitation, har intet af det stemningsfulde, dybtgaaende, paa Selvtænkningen og Selvbevidstheden beregnede Anlæg, som prægede Hørups Agitation. Og dog har Hørup Ansvar for denne Agitation, dog er han historisk set dens Udspring og Ophav. Og den Avis, der nu udgives under det samme Navn som det Organ for sine Anskuelser, Hørup stiftede i 1884, vil ingen mistænke ham for at sympatisere med, endnu mindre med hele den Smudspressen, der er ynglet frem af denne Journalistiks Dynd. Og dog er der ogsaa her et stort Ansvar for Hørup. Han var en journalistisk Skolestifter og Stamfader, men kun som Forvrængning er det, at man nu kan kende Stifterens

og Stamfaderens Træk igen hos hans mange smaa Lærlinge og Sønesønner.

Der var noget alene for Nuet bestemt og paa Nuet beregnet i al Hørups Virken, og deraf følger, at den ikke har Gyldighed udover det Slægtled, hvori han levede. Hvis det Slægtled trængte til at blive sig sit Lands Lidenhed bevidst, saa trænger det nulevende Slægtled til at stemme sig imod den Afmagtsfølelse, der er skabt deraf. Hvis den Slægt trængte til Bonde-realisme, saa trænger vi, der nu lever, til atter at blande Fornuftens tørre og flade Regnekunst med Fantasiens og Følelsens gærende og ildnende Tilskyndelser. Folkets Sjæl trænger til at røre alle sine Evner, og dets Borgere til engang igen at samles alle under én Fane.

Men ogsaa det, at Reaktionen mod Hørup vil vokse sig stærk i Tiden, maaler hans Storhed og Betydning. Ligesom medens han levede vil det ogsaa efter hans Død komme til at hedde: For eller imod Hørup. Ingen vil kunne gaa udenom ham. Enhver maa begynde med at klare sig Problemet Hørup og tage Stilling dertil.

Om hans Eftermæle kan der ikke af Samtiden eller den lige paafølgende Eftertid fældes den afgørende Dom eller siges det afgørende Ord. Ligesom Træet skal Politikerens kendes paa Frugterne, og de er endnu ikke helt modne. Men der er meget, der taler for, at Eftertiden vil dømme strængere om Hørup end Samtiden. De, der var Samtidige med ham, eller endnu mere de, der var unge, da han stod i sin Manddom, de stod i et særligt Forhold til ham. De var hjemfaldne til ham. For dem var han Politikeren, som Drachmann var Digteren, Krøyer Maleren

eller som Brandes var Kritiker, Høffding Filosofen og Jul. Lange Kunsthistorikeren. Fra dem, der stod i dette Forhold til ham, stiger der en egen Følelse op imod hans Minde, en Følelse, som vore Fædre har haft overfor Lehmanns eller Halls Minde, en Følelse af personlig Takskyldighed og af aandsbeslægtet Forstaaelse. Selv om den kan skifte i Aarenes Løb fra den ungdommeligste Naivetet til en modnere Dom, ja til en kritisk Protestfølelse, ejer den i sig Forudsætninger for en Forstaaelse og for en Retfærdighed, som gør det til dens Sag at lægge Materialet til Rette og at lægge Tidens Lys derover. Men den endelige Dom, Eftermælet — det tilhører den næste Slægt.

KILDER OG LITTERATUR

En Fortegnelse over Hørups Artikler og Taler findes, saavidt vides, ikke. Man er altsaa henvist til at opsøge dem i „Morgenbladet“, „Politiken“ samt Rigsdagstidende, hvor alt, hvad Hørup har skrevet og talt, maa antages at foreligge. En enkelt større Tale er offentliggjort i „Tilskueren“, Februar 1895.

En stor Hjælp under dette Arbejde er det, at der 1902—04 er udgivet et Udvalg af Hørups Artikler og Taler: Hørup i Skrift og Tale, I—III, (H. i Skr. o. T.), besørget af Vilh. Nielsen under Medvirkning af Edv. Brandes og Peter Nansen. For den, der vil studere Hørups Forfatterpersonlighed, giver dette Værk mer end tilstrækkelige Bidrag. Men for den, der vil gøre Hørup som Politiker til Genstand for et historisk Studium, er det ganske vildledende. I den Henseende maa det karakteriseres som en Udgave „in usum delphini“ d. v. s. til Brug for Partitilhængere, navnlig ved hvad man har udeladt deraf.

Litteraturen om Hørup indskrænker sig foreløbig til nogle faa spredte Afhandlinger og Artikler i Tidsskrifter og Blade. Nævnes kan Edvard Brandes's store Mindeartikel i „Politiken“ (15. Februar 1902) og E. Warburg: „Hørup i dansk Politik“ („Det ny Aarh.“ 1907, S. 238) foruden nærværende Forfatters Artikler (Tilskueren Maj 1901, April 1903, og Dansk Tidsskrift Marts 1906.)

I.

S. 8, L. 16 f. o. „Det ny Aarh.“ 1903—04, 1. Halvbind, S. 351. **S. 9**, L. 4 f. o. G. Brandes: Jul. Lange, S. 234; L. 16 f. o. H. i Skr. o. T. I. 24. **S. 9—10**. „Det ny Aarh.“ 1903—04, 1. Halvb., S. 351 ff. **S. 11**, L. 3 f. o. H. i Skr. o. T. I. 159. **S. 13**, L. 16 f. o. H. i Skr. o. T. II. 43. **S. 14**, L. 3 f. n. H. i Skr. o. T. III. 147. **S. 15**, L. 4 f. n. Georg Brandes: Samlede Skrifter, B. XV., S. 206.

II.

S. 19, L. 5 f. o. Mundtlig Meddelelse; L. 11 f. n. og følg. H. i Skr. o. T. I. 3—10. **S. 20**, L. 1 f. n. „Mgbl.“ 31. Decbr. 1878.

III.

S. 22, L. 13 f. o. Brev fra Hørup til Forf. **S. 23**, L. 6 f. o. F. Eks. H. i Skr. o. T. III. 148. **S. 24**. „Pol.“ 16. Novbr. 1893; mundtlige Meddelelser; „Mgbl.“ 8. Febr. 1876. **S. 26**, L. 11 f. o. „Mgbl.“ 16. Maj, 20. Maj, 27. Maj, 2. Juui, 3. Juni 1875; L. 21 f. o. „Pol.“ 16. Nov. 1893. **S. 28**, L. 12 f. n. Bismarck: Gedanken u. Erinnerungen, B. I., S. 122. **S. 29**, L. 2 f. o. H. i Skr. o. T. I. 169; L. 5 f. o. „Mgbl.“ 24. Juli 1875. **S. 30**, L. 12 f. n. H. i Skr. o. T. I. 21, 32. **S. 31**, L. 10 f. n. H. i Skr. o. T. I. 25, 53, 11; „Mgbl.“ 29.—31. Juli, 1., 4.—6. Aug. 1874. **S. 32**, L. 7 f. o. H. i Skr. o. T. I. 29, 33.

IV.

S. 34. „Mgbl.“ 29. April 1876. **S. 35**, L. 5 f. o. H. i Skr. o. T. I. 5. **S. 37**, L. 3 f. o. Folketingstid. 1877—78, Sp. 148; L. 12 f. o. Ibd., S. 1737, „Sorø Amtstid.“ 6. Juni 1877; L. 11 f. n. „Mgbl.“ 10. Maj 1876, 11. Juni 1875, 24. Juni 1875, 6. Febr. 1876, 1. Jan. 1876. **S. 38—39**. H. i Skr. o. T. I. 3—10, II. 16, 39—42. **S. 39**, L. 17 f. o. H. i Skr. o. T. II. 3. **S. 40**, L. 6 f. n. H. i Skr. o. T. II. 80.

V.

S. 42, L. 17 f. o. H. i Skr. o. T. I. 5, 7. S. 44, L. 16 f. o. Folketingstid. 1878—79, 1. Afd., Sp. 162; Rigsrettid. 2. Sag, 1877, 107, 212; do. 3. Sag, 1877, 161, 307. S. 45, L. 3 f. n. H. i Skr. o. T. III. 368. S. 46, L. 2 f. o. Folketingstid. 1877—78, Sp. 1739, 1878—79, 1. Afd. Sp. 141, 162, 254, 264, 287. S. 46, L. 16 f. o. Folketingstid. 1878—79, 1. Afd., Sp. 225, 254, 271, 287. S. 47, L. 1 f. o. Folketingstid. 1877—78, Sp. 1737; „Mgbl.“ 10. Maj 1876; L. 10 f. o. „Pol.“ 25. Oktbr. 1884. S. 48, L. 14 f. o. Folketingstid. 1879—80, Sp. 459, 659, 1730, 1839, 2064, 3276; L. 10. f. n. Folketingstid. 1879—80, Sp. 7236, 7548. S. 49, L. 20 f. o. Tale i Aarhus 27. Jan. 1882. S. 50, L. 12 f. n. H. i Skr. o. T. I. 231.

VI.

S. 53, L. 13 f. n. H. i Skr. o. T. I. 22. S. 54, L. 1 f. o. H. i Skr. o. T. I. 97. S. 54, L. 5 f. o. „Mgbl.“ 10. Febr. 1876, 5. Oktbr. 1877, 31. Decbr. 1878. S. 55, L. 3 f. o. H. i Skr. o. T. I. 8. S. 56, L. 13 f. n. Folketingstid. 1880—81, Sp. 1331, 1373, 1424, 1454; L. 4 f. n. Ibd., Sp. 1375. S. 57, L. 9 f. o. „Pol.“ 9. Decbr. 1892, 8. Jan. 1893; L. 13 f. n. H. i Skr. o. T. I. 144, 193. S. 58, L. 1 f. o. H. i Skr. o. T. I. 199; L. 14 f. n. H. i Skr. o. T. I. 166. S. 59, L. 6 f. o. „Pol.“ 12. Febr. 1885; L. 9 f. o. „Pol.“ 9. Febr. 1885; L. 11 f. o. „Mgbl.“ 9. Septbr. 1883; L. 13 f. n. og S. 60 „Pol.“ 12. Febr. 1885, „Mgbl.“ 10. og 11. Febr. 1885.

VII.

S. 61, L. 1 f. o. H. i Skr. o. T. III. 364; L. 10. f. o. „Mgbl.“ 10., 11. og 13. Febr. 1885. S. 62, L. 8 f. n. Folketingstid. 1877—78, Sp. 149. S. 63, L. 1 f. o. „Østsjæll. Folkeblad“ 13. Juli 1879, „Mgbl.“ 16. Juli 1882 (Tale i Jyderup), „Pol.“ 3. April 1885; L. 9 f. o. „Pol.“ 9. Jan. 1885; L. 14 f. o. F. Lasalle: Über Verfassungswesen, II. Was nun? (Reden und Schriften I. 527). S. 65, L. 12 f. o. H. i Skr. o. T. I. 248. S. 66, L. 13 f. o. Skriftlig Meddelelse fra Holstein-Ledreborg.

VIII.

S. 67, L. 15 f. o. H. i Skr. o. T. I, 178, 179. **S. 68**, L. 13 f. o. H. i Skr. o. T. III, 318. **S. 69**, L. 5 f. o. Tale i Aarhus 29. Juli 1876, „Mgbl.“ **S. 72**, L. 2 f. n. „Mgbl.“ 16. Novbr. 1876. **S. 74**, L. 10 f. n. Vald. Vedel: By og Borger i Middelalderen, S. 224—27. **S. 76**, L. 11 f. n. H. i Skr. o. T. II. 53, I. 240, II. 332, II. 51, I. 144. **S. 77**, L. 14 f. o. V. Pingel: Et politisk Tilbageblik, S. 16; L. 19 f. o. F. Eks. „Mgbl.“ 2. Juni 1876, 28. Febr. 1877; L. 4 f. n. H. i Skr. o. T. I. 148. **S. 78**, L. 3 f. o. H. i Skr. o. T. II, 3; L. 14 f. n. H. i Skr. o. T. II. 38.

IX.

S. 79, L. 6 f. n. H. i Skr. o. T. II. 54. **S. 80**, L. 1 f. o. H. i Skr. o. T. II. 56. **S. 81**, L. 10 f. n. „Pol.“ 16. Maj 1885, 10. Juni 1885, 10. og 13. Jan. 1886; L. 7 f. n. „Pol.“ 15. Aug. 1885, 23. Aug. 1885, 26. Novbr. 1885; L. 4 f. n. „Pol.“ 10. Febr. 1886. **S. 82**, L. 11 f. o. H. i Skr. o. T. III. 367; L. 9 f. n. H. i Skr. o. T. II. 57. **S. 83**, L. 9. f. n. Skriftlig Meddelelse fra Holstein-Ledreborg. **S. 84**, L. 2 f. n. Holsteins Referat i „Pol.“ 24. Juni 1887; Tvermoes's Referat i „Dag. Nyh.“ 25. Juni 1887; „Pol.“ 26. Juni 1887; Tale af Berg i Kolding 12. Juni 1887; „Pol.“ 15. og 16. Jnni 1887; V. Pingel: Politisk Tilbageblik, S. 19. **S. 85**, L. 14 f. n. Skriftlig Meddelelse fra Holstein-Ledreborg. **S. 86**, L. 8 f. n. „Pol.“ 21. Novbr. 1887, 29. Novbr. og 2. Decbr. 1887. **S. 87**, L. 13 f. n. Folketingstid. 1887—88, navnlig Sp. 3554 og 3683; L. 9 f. n. Mundtlig Meddelelse fra Vilh. Lassen. **S. 88**, L. 1 f. o. „Pol.“ 1. Jan. 1888. **S. 88—89**, „København“ 16., 17., 20. Septbr. 1904, „Pol.“ 4. April 1888. **S. 90**, L. 10 f. n. „Pol.“ 6. Septbr. 1888; „Mgbl.“ 8. Septbr. 1888; „Pol.“ 9. Septbr. 1888; „Mgbl.“ 10. Septbr. 1888; „Pol.“ 12. Septbr. 1888; „Mgbl.“ 13. Septbr. 1888; „Pol.“ 14. Septbr. 1888; „Mgbl.“ 15. Septbr. 1888.

X.

S. 91, L. 12 f. o. Folketingstid. 1889—90, 2. Afd., Sp. 2295, 2302, 2357—58; L. 10 f. n. Tale i Herthadalen, „Pol.“ 23. Juni 1890; L. 6 f. n. Tale i Skelskør, H. i Skr. o. T. II, 285. **S. 92**, L. 1 f. o. Folketingstid. 1890—91, Sp. 47; L. 16 f. o. Edv. Brandes: Fra 85 til 91, S. 69. **S. 94**. „Pol.“ 23. Juni 1890; L. 13 f. n. Folketingstid. 1890—91, Sp. 452—882. **S. 95**, L. 12 f. o. H. i Skr. o. T. III. 369; L. 15 f. o. Tale af Pingel, Folketingstid. 1890—91, Sp. 871; L. 2 f. n. „Pol.“ 16. Febr. 1891. **S. 96**, L. 5 f. o. „Pol.“ 6. Juni 1891; L. 6 f. o. „Pol.“ 15. Juni 1891; L. 14. f. o. „Pol.“ 24. Juni 1891; L. 10 f. n. Folketingstid. 1890—91, Sp. 1611, 1714, 1762, 4554; L. 1 f. n. H. i Skr. o. T. II. 368. **S. 98**, L. 2 f. o. „Pol.“ 6., 7., 8., 9. Marts, 6., 9., 21. April 1892; L. 8 f. n. H. i Skr. o. T. III. 102. **S. 100**, L. 4 f. o. Ove Rode: Fra Venstrereformpartiets Tid, „Det ny Aarh.“ 1906—07, S. 471 og „Pol.“s Jubilæumsnummer 1. Oktbr. 1909.

XI.

S. 102, L. 2 f. o. „Pol.“s Prøvenum. 1. Oktbr. 1884; L. 5 f. o. H. i Skr. o. T. I. 166; L. 17 f. o. Tale i den liberale Vælgerfor. „Pol.“ 16. Nov. 1893; L. 12 f. n. H. i Skr. o. T. II. 148, 187, III. 66, 119, 281, 320. **S. 104**, L. 5 f. n. „Pol.“ 27. Novbr. 1887. **S. 105**, L. 8 f. o. H. i Skr. o. T. I. 4. **S. 106**, L. 7 f. n. „Pol.“s Jubilæumsnummer 1. Oktbr. 1909. **S. 110**, L. 18. f. o. „Pol.“ Decbr. 1908. **S. 112**, L. 14 f. o. H. i Skr. o. T. III, 387. **S. 113**, L. 5 f. o. Edv. Brandes: I. C. Christensen. „Det nye Aarh.“ 1904—05, 2. Halvbind, S. 97—98. **S. 114**, L. 11 f. o. H. i Skr. o. T. II. 203; L. 21 f. o. „Pol.“ 15. Febr. 1902.

XII.

S. 118, L. 7 f. o. „Pol.“ 8. Septbr. 1888; L. 11 f. n. H. i Skr. o. T. III. 146.

BEVISTHEDEN om, i hvor høj en Grad Kendskabet til store og fremragende **Personligheders Liv, Udvikling og Arbejde** bidrager til den almindelige Dannelse, udvikler og styrker det individuelle Blik paa Livet, har været Motivet til Udgivelsen af denne Række Biografier og Essays af fremragende Mænd og Kvinder, skrevne af kendte Forfattere.

Udkommer i Bind à 1.50 indbunden.

Hver for sig et Hele.

Et kulturhistorisk Bibliotek af stor Værdi.

Foruden de udkomne Bind er planlagt til Udgivelse:

J. P. Jacobsen (af cand. mag. Georg Christensen) Chresten Berg, Ludvig Holberg, Niels Finsen, Gustav Johannsen, Edv. Grieg, Lor. Frölich, P. S. Krøyer, D. G. Monrad, J. B. Estrup, Ludv. Schrøder, Thorvaldsen o. a.

Presse-Udtalelser:

Det er en god Idé, der omsættes i Virkelighed og at dømme efter første Bind vil Udførelsen blive tilfredsstillende. „Nationaltidende“.

Begyndelsen lover godt. — „Dannebrog“.

En meget værdifuld Forøgelse af vor Bogavl, som har Krav paa den varmeste Tilslutning. „København“.

— Vedels Drachmann — beundringsværdig er denne bok helt igennem. „Kristiania Dagbladet“.

„MENNESKER“ vil sikkert blive modtaget med Sympati i vide Kredse som et sundt og godt Oplysningsarbejde.

Af S. Kjeldskovs Generalkorrespondance.

— Om fortsättningen på den lilla Monograffsamlingen blir lika värdefull som början är, så är allmänheten at lyckönska.

„Dagens Nyheter“. Stockholm.

